

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Regina NARKIENĖ

**EUROPOS SAJUNGOS IR VALSTYBĖS PARAMOS GAVIMO
SISTEMOS TOBULINIMAS SMULKIŲ IR VIDUTINIŲ ĮMONIŲ
PAVYZDŽIU**

Magistro darbas

Šiauliai, 2007

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

**EUROPOS SĄJUNGOS IR VALSTYBĖS PARAMOS GAVIMO
SISTEMOS TOBULINIMAS SMULKIŲ IR VIDUTINIŲ ĮMONIŲ
PAVYZDŽIU**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S)**

Magistro darbo autorius Regina Narkienė

Vadovas dr. Henrikas Karpavičius

Recenzentas
.....

SANTRAUKA

Regina Narkiene

Europos Sąjungos ir valstybės paramos gavimo sistemos tobulinimas smulkių ir vidutinių įmonių pavyzdžiu. Magistro darbas.

Magistro darbe yra vertinama ES fondų ir valstybės teikiamos paramos smulkioms ir vidutinėms įmonėms įtaka šalies ekonominei plėtrai. Identifikuoti ES fondų ir valstybės teikiamos paramos prioritetai. Atlikta suteiktos paramos smulkioms ir vidutinėms įmonėms analizė, nustatyti paramos teikimo sistemos privalumai ir trūkumai. Patvirtinama autorės suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad ES fondų ir valstybės teikiama parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms neskatina konvergencijos įgyvendinimo tarp atskirų šalies regionų. Pateikti ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos sistemos tobulinimo instrumentai.

SUMMARY

Regina Narkiene

Improvement of the System for Obtaining of Support from the European Union and the State in Respect of Small- and Middle-Sized Companies. Master's degree thesis.

The present Master's degree thesis considers the influence of the support rendered by the EU funds and the state to small and middle-sized companies on the economic development of the country. It also identifies the fields given priority to when rendering the support of the EU funds and the state. Herein, performed is the analysis of the support rendered to small and middle-sized companies; determined are the advantages and disadvantages of the support system. The thesis does prove the scientific research hypothesis formulated by the author hereof that the support rendered by the EU funds and the state to small and middle-sized companies does not contribute to the convergence of separate regions of the country. It also provides the instruments for improvement of the system of the support rendered by the EU funds and state institutions.

TURINYS

LENTELĖS.....	6
PAVEIKSLAI.....	7
ĮVADAS	8
1. GAUNAMOS ES IR VALSTYBĖS PARAMOS SVARBA SVV ĮMONIŲ KONKURENCINGUMUI DIDINTI	11
1.1. Pagrindinių sąvokų analizė.....	11
1.2. Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.....	12
1.2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata.....	12
1.2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė ekonomikoje.....	14
1.3. ES fondų ir Lietuvos Respublikos paramos teikimo prioritetai	16
1.3.1. ES fondų svarba Lietuvoje	16
1.3.2. ES fondų paramos teikimo tikslai	19
1.3.3. Lietuvos Respublikos institucijų teikiamos paramos tikslai	22
1.4. Projektinio valdymo samprata pertvarkant įmones	24
1.4.1. Projektų vaidmuo įmonių plėtroje.....	24
1.4.2. Projektų vertinimo ypatumai.....	27
1.4.3. Įmonių veiklos efektyvumo vertinimo rodikliai	29
1.5. Tyrimo metodologija	32
2. ES FONDŲ IR VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ SUTEIKTOS PARAMOS SVV ĮMONĖMS ANALIZĖ IR VERTINIMAS	34
2.1. ES fondų suteiktos paramos Lietuvoje analizė ir vertinimas	34
2.1.1. Europos socialinio fondo suteikta parama	34
2.1.2. Europos regioninės plėtros fondo suteikta parama	36
2.1.3. ES fondų suteiktos paramos SVV įmonėms vertinimas pagal darbuotojų skaičių ir naujų darbo vietų steigimą įmonėje	38
2.2. Lietuvos Respublikos institucijų paramos SVV įmonėms analizė ir vertinimas	40
2.2.1. Teikiamos paramos formos.....	40
2.2.2. Garantijų fondo “INVEGA” suteiktos paramos SVV įmonėms analizė.....	41
2.2.3. Vietinių užimtumo iniciatyvų projektai	45
2.2.4. Savivaldybių SVV fondų suteikta parama	50
2.3. ES fondų ir Lietuvos Respublikos institucijų suteiktos paramos SVV įmonėms intensyvumo vertinimas	54
3. PARAMOS TEIKIMO SISTEMOS TOBULINIMAS	57

3.1. Paramos sistemos SVV įmonėms tobulinimas teritoriniu aspektu.....	57
3.1.1. ES fondų teikiamos paramos tobulinimas atsižvelgiant į regioninį pasiskirstymą.....	57
3.1.2. UAB „INVEGA” teikiamos paramos sistemos tobulinimas.....	58
3.1.3. VUI projektų teikiamos paramos sistemos tobulinimas.....	60
3.1.4. Savivaldybių SVV fondų teikiamos paramos privalumai ir trūkumai	61
3.2. Paramos sistemos SVV įmonėms tobulinimas atsižvelgiant į darbuotojų skaičių įmonėje	63
3.3. ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos sistemos modelis	65
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	67
LITERATŪRA	69
PRIEDAI	73
1 priedas. VUI projektų finansavimas 2001-2006 m.....	73
2 priedas. ES struktūrinių fondų finansavimas 2004-2006 m.....	76
3 priedas. Anketos įmonėms pavyzdys	77
4 priedas. Interviu protokolo pavyzdys	79
5 priedas. UAB “Mažeikių lyra” 2004-2005 m. finansinės atskaitomybės kopijos	81
6 priedas. UAB “Aremikas” 2004 m. finansinės atskaitomybės kopijos	85
7 priedas. UAB “Riestlita” 2005 m. finansinės atskaitomybės kopijos	87
8 priedas. UAB “Elmaga” 2004-2005 m. finansinės atskaitomybės kopijos	89
9 priedas. UAB “Dertena” 2005 m. finansinės atskaitomybės kopijos	91

LENTELĖS

1 lentelė. Mikro, mažų ir vidutinių įmonių samprata.....	13
2 lentelė. Mikro, mažų ir vidutinių įmonių samprata Europos Sąjungoje	14
3 lentelė. BPD prioritetų finansavimo šaltiniai 2004-2006 m.	18
4 lentelė. Santykinių finansinių rodiklių grupavimas atsižvelgiant į analizės vartotojų interesus	30
5 lentelė. 2003-2005 m. finansiniai rodikliai, apibūdinantys uab “Mažeikių lyra” veiklos efektyvumą.....	35
6 lentelė. Įmonių 2003-2005 m. finansiniai rodikliai, apibūdinantys įmonių veiklos efektyvumą... ..	49
7 lentelė. Mažeikių savivaldybės SVV skatinimo fondo panaudojimas 2002-2005 metais	52
8 lentelė. Vidutinė paramos suma, suteikta vienai įmonei Mažeikių savivaldybės SVV fonde.....	54

PAVEIKSLAI

1 pav. Investicinių projektų daugiakriterinio vertinimo etapai	28
2 pav. Pagal Phare 2002 programą „Prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų, naujų gebėjimų bei socialinės integracijos skatinimas” finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis	34
3 pav. Iš ES struktūrinių fondų 2004-2006 m. finansuoti projektai	36
4 pav. Phare 2002 programos „parama verslo plėtrai” finansuotų projektų pagal 2 ir 4 subsidijų schemas pasiskirstymas pagal apskritis	37
5 pav. Finansuotų projektų iš ES struktūrinių fondų pasiskirstymas pagal apskritis	38
6 pav. Numatomos įsteigti naujos darbo vietos iš ES fondų finansuojamų projektų	39
7 pav. Vidutiniškai viename projekte numatyta įsteigti naujų darbo vietų.....	39
8 pav. Suteiktų garantijų skaičiaus dinamika pagal projekto vykdymo vietą, vnt.....	42
9 pav. Suteiktų garantijų skaičiaus dinamika pagal įmonės dirbančiųjų skaičių.....	43
10 pav. Vidutinės suteiktos garantijos kitimo dinamika.....	43
11 pav. Finansuotų VUI projektų 2002-2006 m. dinamika pagal vykdymo vietą.....	46
12 pav. Vidutinis vienos įmonės įsteigtų darbo vietų skaičius pagal apskritis.....	47
13 pav. Įsteigtų naujų darbo vietų palyginimas su gretutiniais rajonais	48
14 pav. Savivaldybių skirtų lėšų SVV fondams dinamika 1998-2006 m.	51
15 pav. Savivaldybių SVV fondų augimo dinamika šalyje 1998-2006 m.....	51
16 pav. Suteikta parama įmonėms, priklausomai nuo darbuotojų skaičiaus	53
17 pav. Finansuotų projektų iš ES fondų ir UAB “INVEGA“ finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis	54
18 pav. ES fondų ir valstybės institucijų suteiktos paramos struktūra	55
19 pav. Teikiamos paramos SVV įmonėms intensyvumas pagal apskritis	55
20 pav. ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos administravimo sistema	66

IVADAS

Mažos ir vidutinės įmonės, dažniausiai vadinamos smulkiu ir vidutiniu verslu (SVV), yra pagrindinė ekonomikos varomoji jėga, sukurianti daugiausia darbo vietų ir didžiąją dalį nacionalinio produkto. Statistikos departamento duomenimis, šalyje veikusių mažų ir vidutinių įmonių dalis sudaro apie 99 % visų veikiančių įmonių. „Toks įmonių pasiskirstymas iš esmės atitinka verslo struktūrą ES, kur mažos ir vidutinės įmonės sudaro 99,8 % visų įmonių. Tačiau nuodugnesnė analizė pateikia staigmenų: mažos Lietuvos įmonės pagal darbuotojų skaičių yra vos ne dvigubai stambesnės nei didžiosiose Europos kaimynėse“, -pažymi Natalija Titova, banko „NORD/LB Lietuva analitikė [36,14]. Mažeikių rajone iš visų registruotų 2000 įmonių, tik keturios įmonės nepriskiriamos mažoms ir vidutinėms įmonėms.

Mažos įmonės itin jautriai reaguoja į verslo sąlygų pokyčius. Jos pirmos nukenčia dėl biurokratinių trukdžių ir taip pat pirmos pradeda plėsti veiklą ir duoda naudos, pagerėjus verslo sąlygoms šalyje. Mažos įmonės objektyviai tampa užimtumą ir socialinę bei Europos vidaus integraciją skatinančia jėga. Todėl kiekviena valstybė privalo sudaryti kuo geriausias sąlygas smulkiam verslui vystytis.

Mikro, mažų ir vidutinių įmonių statusą nusako Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas. Vadovaujantis šiuo įstatymu ir vyriausybės nutarimu ”Dėl remtinų ir neremtinų veiklų sąrašo” mikro, mažos ir vidutinės įmonės, kurių vykdoma veikla nėra įtraukta į valstybės neremtinų veiklų sąrašą, vadinama smulkiu ir vidutiniu verslu. Mažos įmonės, kuriose dirba iki 49 darbuotojų, vadinamos smulkiu verslu, jame išskiriamos mikroįmonės, kuriose dirba iki 9 darbuotojų.

Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas buvo pakeistas 2002 m. spalio 22 dieną, nusakant kitus kriterijus įmonėms, galinčiomis save vadinti SVV įmonėmis. Naujasis LR Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d. ir yra pritaikytas ES galiojančiai mažų ir vidutinių įmonių sampratai.

Platus darbuotojų skaičiaus diapazonas įmonėse nuo 1 iki 249 lemia skirtingas įmonių personalo vadybines kvalifikacijas bei skirtingus finansinius išteklius. Dėl šios priežasties minėtos įmonės negali vienodai konkuruoti dėl ES fondų ir valstybės teikiamos paramos lėšų.

Tikslinga atlikti tyrimą, siekiant nustatyti, kokios įmonės priklausomai nuo turimo darbuotojų skaičiaus pasinaudoja ES fondų ir Lietuvos Respublikos institucijų teikiama parama SVV įmonėms.

Mikroįmonėse dirba santykinai daugiau žmonių, nei jose sukuriama pridėtinės vertės lyginamasis svoris. Tai sąlygoja šiose įmonėse naudojamos senesnės technologijos, mažesnis darbo našumas, lyginant su vidutinėmis ar stambiomis įmonėmis. Skatindama jų veiklos augimą ir gebėjimą išlikti konkurencingomis, tiek ES, tiek Lietuvos valstybė skiria paramą mikro, mažoms ir vidutinėms įmonėms.

Maža dalis įmonėms skirtos paramos atitenka mikroįmonėms, nors jos sudaro virš 70 proc. visų mažų ir vidutinių įmonių. Parama praktiškai skiriama vidutinėms įmonėms. Todėl tikslinga tobulinti paramos skyrimo sistemą mikro, mažoms ir vidutinėms įmonėms.

Lietuvos Smulkaus ir vidutinio verslo 2005-2008 m. plėtros strateginiuose tiksluose taip pat numatyta plėtoti lankstesnes ir įvairesnes finansavimo formas, sukurti aplinką, palankią verslumui, mažų ir vidutinių įmonių steigimui.

Magistro darbe analizuojama ES fondų ir valstybės paramos gavimo galimybes smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Darbe įvertinta suteikta parama SVV įmonėms priklausomai nuo šalies regiono ir darbuotojų skaičiaus įmonėje. Pateikti paramos gavimo sistemos tobulinimo instrumentai.

Tyrimo objektas.

ES fondų ir valstybės teikiamos paramos SVV įmonėms sistema

Tyrimo dalykas.

Tiriant ES fondų ir valstybės paramą SVV įmonėms, išanalizuota kaip pasiskirsto teikiama parama tarp smulkių ir vidutinių įmonių, bei suteiktos paramos intensyvumas teritoriniu aspektu.

Tyrimo tikslas.

ES fondų ir valstybės teikiamos paramos SVV paskirstymas tarp smulkių ir vidutinių įmonių bei suteiktos paramos intensyvumas teritoriniu aspektu.

Uždaviniai:

1. Įvertinti SVV įmonių reikšmę šalies ekonomikoje;
2. Identifikuoti ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos SVV įmonėms prioritetus;
3. Atlikti ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos SVV įmonėms analizę;
4. Įvertinti teikiamos paramos įtaką ekonominio ir socialinio skirtumo mažinimui tarp skirtingų Lietuvos regionų;
5. Pateikti paramos teikimo SVV įmonėms sistemos tobulinimo instrumentus.

Hipotezė.

ES fondų ir valstybės teikiama parama SVV įmonėms neskatina konvergencijos įgyvendinimo tarp atskirų šalies regionų.

Tyrimų metodika.

Tyrimas atliekamas empiriniais metodais: taikant dokumentų analizės metodą, pusiau standartizuoto ekspertų interviu metodą ir anketinės apklausos metodą su vyraujančiais uždaro tipo klausimais [18, 446-488].

Dokumentų analizės metodas yra naudojamas atliekant ES fondų ir valstybės suteiktos paramos įmonėms vertinimą.

Pusiau standartizuoto interviu metodu yra apklausiami Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų (VUI) ekspertai- teritorinių darbo biržų specialistai, kurie dirba su šia paramos rūšimi. Tiriama jų nuomonė apie šių projektų paramos teikimą SVV įmonėms.

Anketinė apklausa, su vyraujančiais uždaro tipo klausimais, pateikiama Mažeikių rajono įmonėms, siekiant įvertinti jų patirtį SVV įmonėms skirtos paramos projektų teikime.

Rezultatų naujumas ir praktinis reikšmingumas.

Dauguma įmonių susiduria su problemomis ruošiant projektus finansinei paramai gauti ir juos įgyvendinant.

Paramos teikimas mikro, smulkioms ir vidutinėms įmonėms iš ES fondų, Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų, garantijų fondo "INVEGA" ir Savivaldybių paramos fondų darbe apibrėžiama kaip vientisa valstybės paramos sistema, kuria pagal atitinkamus reglamentus gali naudotis įmonės. Atlikti tyrimai rodo, kad pagrindiniai finansavimo instrumentai yra nukreipti į vidutines įmones, ir didžioji paramos dalis atitenka Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionams, o mikroįmonės mažai pasinaudoja finansine parama. Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje yra numatyta regioninė smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, ir tikimasi, kad mažos įmonės ir mikroįmonės, ypatingai iš ekonomiškai silpnesnių rajonų, galės pasinaudoti ES ir valstybės teikiama parama. Tikėtina, kad ES ir valstybės lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas paskatins Lietuvos ūkio konkurencingumo didėjimą ir tolimesnę SVV plėtrą.

Sukurtą paramos teikimo SVV įmonėms modelį galima pritaikyti praktikoje. Šio modelio pritaikymas nepareikalautų didelių lėšų, kadangi yra kuriamas veikiančios Verslo paramos agentūros koordinavimo ir kontrolės skyrių pagrindu. Įsteigtos SVV paramos teikimo agentūros, veikiančios dabartinių verslo paramos agentūrų pagrindu (viena 2 apskrityms), gali teikti visų rūšių paramą SVV įmonėms. Tokio modelio pagrindu, ES fondų parama gali būti struktūrizuojama pagal atskirus regionus, pagal VUI patirtį, o UAB "INVEGA" būdama regionuose suteiktų daugiau informacijos regionų verslininkams, ko pasėkoje suaktyvėtų paskolų garantijų teikimas regionuose. Bendradarbiaujant su savivaldybių SVV fondais ir rajonų asocijuotomis verslo struktūromis, būtų aktyviai renkama informacija apie esamas problemas savivaldybėse, o visų institucijų atsakomybė prieš Seimo Ekonomikos Komitetą, padėtų priimti reikalingus teisės aktų pakeitimus, kurie skatintų spartesnę provincijos regionų plėtrą. Tarpinėmis priežiūros institucijomis taptų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija – atsakinga už Europos socialinio fondo lėšas ir VUI projektus bei Ūkio ministerija – atsakinga už Europos regioninės plėtros fondo lėšas, bei kontroliuojanti UAB "INVEGA" veiklą.

1. GAUNAMOS ES IR VALSTYBĖS PARAMOS SVARBA SVV ĮMONIŲ KONKURENCINGUMUI DIDINTI

1.1. Pagrindinių sąvokų analizė

ES fondai – Phare programos parama ir ES struktūriniai fondai;

ES struktūriniai fondai – Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, (parama SVV įmonėms skiriama tik per šiuos fondus);

BPD - Bendrasis programavimo dokumentas – Lietuvos Respublikos parengtas ir Europos Komisijos patvirtintas strateginis dokumentas, kuriame išdėstyta ES struktūrinių fondų ir valstybės narės veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai. BPD pateikta strategija suskirstyta į prioritetus ir įgyvendinama pagal vieną arba kelias priemones.

BPD priedas – BPD patvirtintų valstybės narės plėtros strategijos ir prioritetų įgyvendinimo dokumentas; jame pateikta išsami informacija apie BPD priemones, kaip nurodyta Pagrindinio reglamento 18 straipsnio 3 dalyje; jis parengtas (koordinuojant vadovaujančiajai institucijai) institucijų, atsakingų už BPD priemonių administravimą, ir prireikus patikslintas Pagrindinio reglamento 34 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.

BPD priemonė – tam tikros srities veiklos rūšių, skirtų prioritetui įgyvendinti per kelerius metus, visuma. BPD priemonė numato galimybę minėtųjų rūšių veiklą finansuoti iš ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšų.

BPD prioritetas – vienas iš strategijos, įteisintos BPD, prioritetų, kuriam numatytos ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšos, nustatyti konkretūs tikslai ir parengtos įgyvendinimo priemonės.

Įgyvendinančioji (administruojanti) institucija – institucija, atsakinga už priskirtų BPD priemonių projektų vertinimą ir administravimą.

Konvergencija – iš angl. pranc. convergence – susieinantis, suartėjantis [19, 564].

MVI – maža, vidutinė įmonė pagal Europos Komisijos rekomendaciją 2003/361/EC.

Maža įmonė – dirbančiųjų skaičius nuo 10 iki 50. LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1142.

Mikroįmonė – dirbančiųjų iki 9. LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1142.

Projektas - tai laikina veiklų seka, skirta naujam produktui ar paslaugai sukurti arba darbams atlikti. [27, 9].

SVV – Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai: vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška

komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą ir besiverčiantys valstybės remtinomis veiklomis [38,1].

Savivaldybės SVV fondas – atskirų savivaldybių skirtos lėšos SVV įmonėms remti.

Veiklos efektyvumas - suprantamas kaip racionalus lėšų gamybos procese cirkuliuavimas, duodantis teigiamą gamybos rezultata, greitą gamybos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriamas pelnas, bet ir pinigų srautas, reikalingas gamybos proceso tęstinumui palaikyti [9, 228].

VUI projektai – Vietinių užimtumo iniciatyvų projektai. Naujų darbo vietų kūrimo projektai, įgyvendinami aukščiausio nedarbo teritorijose, kur nedarbo lygis viršija vidutinį šalies nedarbo lygį. Šie projektai padeda sutelkti vietos bendruomenės socialinių ekonominių partnerių pastangas didinti atskirų savivaldybių gyventojų grupių užimtumą bei vystyti vietos socialinę ekonominę infrastruktūrą [57].

1.2. Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) Lietuvoje ir Europos Sąjungoje

1.2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata

Įgyvendindamas 1996 m. balandžio 3 d. Europos Komisijos (toliau –EK) rekomendaciją dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos, Lietuvos Respublikos seimas 2002 m. spalio 22 d. priėmė naują LR smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) plėtros įstatymo redakciją, kuri įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1d. naujajame dokumente apibrėžiant mažas ir vidutines įmones (toliau – MVI) taikomas ne tik darbuotojų skaičiaus rodiklis, bet ir įmonės turto kriterijai. Pagal šį įstatymą:

Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai yra vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikro įmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymu nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine veikla, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi, turint verslo liudijimą.

Mikro, mažų ir vidutinių įmonių sąvokų apibendrinimas, vadovaujantis „Smulkaus ir vidutinio verslo“ įstatymu pateiktas 1 lentelėje [37, 1].

Mikro, mažų ir vidutinių įmonių samprata

<i>Įmonės rūšis</i>	<i>Darbuotojų skaičius</i>	<i>Metinės pajamos</i>	<i>Įmonės turto balansinė vertė</i>	<i>Savarankiškumas</i>
Vidutinė	< 250	≤ 138 mln. Lt (40 mln.EUR)	≤ 93 mln. Lt (27 mln.EUR)	Ne daugiau kaip 25 proc. kapitalo ar balsavimo teisių priklauso vienai ar kelioms įmonėms, kurios nėra mažos ar vidutinės įmonės
Maža	<50	≤ 24 mln.Lt (7 mln.EUR)	≤ 17 mln. Lt (5 mln.EUR)	
Mikro	< 10	≤ 7 mln. Lt (2 mln. EUR)	≤ 5 mln. Lt (1,5 mln.EUR)	

Šaltinis: LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1142 [Internete]. [žiūrėta 2005-12-05]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=191571&Condition2=>>>.

2005 m. sausio 5 d. Lietuvoje pradėjo galioti nauja Europos Komisijos rekomendacija 2003/361/EC dėl mažų ir vidutinių įmonių, kuri pakeitė anksčiau galiojusią Europos Komisijos rekomendaciją 96/280/EC. Priėmus naują rekomendaciją, prie mažų ir vidutinių įmonių priskiriamas įmonės su didesne metine apyvarta, taip pat apibrėžiama mikro įmonių metinė apyvarta, ko nebuvo ankstesnėje rekomendacijoje. Pagal šią rekomendaciją 2 lentelėje pateikiama mikro, mažų ir vidutinių įmonių sąvokų apibendrinimas [45, 1].

Tačiau ne visos įmonės, turinčios mikro, mažų ir vidutinių įmonių statusą, gali gauti valstybės paramą. Parama neteikiama valstybės ir savivaldybės įmonėms; įmonėms, kuriose valstybei ar savivaldybei priklauso daugiau kaip 1/2 įstatinio kapitalo ar balsavimo teisių; 3) įmonėms, kurių paskutinių finansinių metų pajamos iš valstybės neremtinės veiklos sudaro daugiau kaip 1/3 visų paskutinių finansinių metų įmonės pajamų. Šis apribojimas netaikomas tais atvejais, kai suteikiama valstybės pagalba bus panaudota konkrečiai veiklai pradėti ar plėtoti ir ši veikla nėra valstybės neremtinė veikla. Valstybės neremtinės veiklos rūšių sąrašas patvirtintas Vyriausybės 2003 m. sausio 9 d. nutarimu Nr.4 “Dėl valstybės neremtinės veiklos rūšių sąrašo patvirtinimo”. Pagal šį nutarimą neremtinės veiklos yra mažmeninė ir didmeninė prekyba, alkoholio ir tabako gamyba ir kt. Todėl darbe naudojama sąvoka SVV yra mikro, mažos ir vidutinės įmonės, kurios vykdo valstybės remtiną veiklą.

Mikro, mažų ir vidutinių įmonių samprata Europos Sąjungoje

<i>Įmonės rūšis</i>	<i>Darbuotojų skaičius</i>	<i>Metinės pajamos</i>	<i>Įmonės turto balansinė vertė</i>	<i>Savarankiškumas</i>
Vidutinė	< 250	≤ 173 mln. Lt (50 mln.EUR)	≤ 149 mln. Lt (43 mln.EUR)	Ne daugiau kaip 25 proc. kapitalo ar balsavimo teisių priklauso vienai ar kelioms įmonėms, kurios nėra mažos ar vidutinės įmonės
Maža	< 50	≤ 34,5mln.Lt (10 mln.EUR)		
Mikro	< 10	≤ 7 mln. Lt (2 mln. EUR)		

Šaltinis: Europos komisijos rekomendacija 2003/361/EC. [Internete]. [žiūrėta 2006-01-30]. Prieiga per internetą <<http://www.svv.lt/index.php/lt/30048/#1>>

EK reguliariai, dažniausiai kartą per ketverius metus, peržiūri šią Rekomendaciją, ypatingai nustatytas MVĮ metinės apyvartos bei balansinės turto vertės ribas, ir, esant reikalui, siūlo pakeitimus. Todėl 2003 m. gegužės 6 d. EK patikslino 1996 m. balandžio 6 d. rekomendaciją dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos (96/280/EC). Nauja rekomendacija dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos (2003/361/EC) įsigaliojo nuo 2005 m. sausio 1 d.

1.2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė ekonomikoje

Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) yra neatskiriama kiekvienos šalies ekonomikos dalis, veikianti nacionalinės ekonomikos konkurencingumą, padedanti spręsti užimtumo problemas, aptarnaujanti didžiąsias įmones. Analizuojant išsivysčiusių šalių patirtį pastebima, kad rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą didžia dalimi lemia smulkaus ir vidutinio verslo plėtra [40]. Šis sektorius greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujas darbo vietas tose veiklose, kurių produktai ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą. SVV sudaro didžiąją dalį verslo Europoje ir kitose išsivysčiusiose šalyse. Europoje apie 98% visų įmonių priklauso smulkiųjų ir vidutinių įmonių kategorijai. Jose dirba apie 65% visų darbuotojų [35, 5].

Smulkios ir vidutinės įmonės - tai pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė, kurios egzistavimas ir ekonominė būklė yra viena iš esminių rinkos santykiais pagrįstos ekonomikos komponentų, turinti lemiamą poveikį bendram ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui. Šios įmonės turi nemažai pranašumų - tai mažas kapitalo poreikis, greita reakcija į rinkos pokyčius ir lankstumas taikantis prie jų, naujų rinkų ar nišų užpildymas, konkurencijos didelėms įmonėms

sudarymas, didžiųjų įmonių aptarnavimas, naujų ir dažnai geresnės kokybės produktų, paslaugų, gamybos procesų sukūrimas. Žvelgiant į pasaulio bei Europos klestinčių šalių patirtį, galima įsitikinti kad jų ekonomikos augimą ir konkurencingumą vietos ir pasaulinėje rinkoje skatina smulkus ir vidutinis verslas [38, 26]. Smulkus ir vidutinis verslas įneša didelį indėlį į užimtumo didinimą naujų darbo vietų kūrimą, naujos technikos ir technologijos panaudojimą, naujų veiklos sričių atsiradimą ir plėtojimą.

Smulkios ir vidutinės įmonės yra reikalingos kaip ekonominių pokyčių garantas, sąlygojantis veiklos efektyvumą ne masto ekonomijos pagrindu, bet žinių ir naujovių diegimu. Šiuolaikinėje „informacinėje ekonomikoje“ nuosekli ir nenutrūkstama inovacija ir pokytis yra svarbiausios ekonomikos varančiosios jėgos. Rinkos, veikiamos pastovios verslo evoliucijos, tampa labai dinamiškomis, kaip ir įmonių kaita rinkoje, su daugybe naujų firmų ateinančių į rinką ir paliekančių ją. Smulkios įmonės atrodo demokratiškesnės ir atsakingesnė visuomenei nei nutolusios didžiosios organizacijos, vykdančios augimo strategijas, kurioms rūpi turto kaupimas nei vieta bendruomenėje [36, 32].

Pastaraisiais dešimtmečiais išsivysčiusiame industriniame pasaulyje vykdomas intensyvus SVV plėtros monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių, mokslininkai rimtai tyrinėja SVV plėtrą ir įtaką ekonominiams procesams. Analizuojami SVV plėtros procesai, tendencijos ir perspektyvos bei ieškoma efektyvių SVV naudos nacionalinei ekonominei ir socialinei plėtrai didinimo būdų [33, 210].

ES Lisabonos strategijoje iškeltas tikslas iki 2010 m. tapti konkurencingiausia pasaulio ekonomika, Lietuvos SVV sektorių įpareigoja kelti konkurencingumo lygį. Dažniausiai įmonių konkurencingumas siejamas su jų produktyvumu, t.y. sunaudojamų išteklių (darbo jėgos, žemės kapitalo) ir produktų pardavimo santykiu, o vienas iš pagrindinių sėkmės rodiklių - gaunamas pelnas. Lietuvos verslo subjektai yra konkurencingi dėl pigesnės darbo jėgos, bet vieno darbuotojo našumas kur kas sparčiau didėja ES. Tuo būdu gresia prarasti turimą konkurencingumą.

ES našumas per metus išauga 10-15 proc., Lietuvoje – tik 5-7 proc. [43].

SVV vaidmuo pasaulio ekonominiam vystymuisi yra reikšmingas daugeliu aspektų. Stripeikis ir P. Žukauskas išskiria keturis [34, 211].

Socialinis SVV vaidmuo. SVV suteikia galimybę daugeliui realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus ir žinias. Taip pat SVĮ įdarbina nemažai socialinės rizikos grupės gyventojų, kuriems darbo vietos stambiose įmonėse sunkiai prieinamos. Jaunieji specialistai taip pat dažniausiai pradeda veiklą SVV įmonėse. Smulkus ir vidutinis verslas, suteikiant galimybę visiems visuomenės nariams tobulėti asmeniškai bei kurti, vaidina integruojantį vaidmenį.

Politinis SVV vaidmuo. SVV taip pat reikšmingas politinė prasme. Smulkūs ir vidutiniai verslininkai sudaro vidurinėsios klasės pagrindą. Klestinti vidurinioji klasė yra politinio stabilumo garantas. Ji suinteresuota ginti demokratijos, ekonominės laisvės bei politinio stabilumo principus.

Ekonominis SVV vaidmuo. Jis pasireiškia kiekybiniu ekonominiu augimu ir įtaka makroekonominiams rodikliams. Šis ūkio sektorius sugeba operatyviai prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, kuria naujas darbo vietas (ypač paslaugų sferoje).

Išsivysčiusiose šalyse egzistuoja tamprūs ryšiai tarp SVV ir stambiųjų įmonių. SVV įmonės realizuoja stambiųjų įmonių produkciją teikia joms įvairias paslaugas - transporto, objektų apsaugos, aprūpinimo žaliavomis ir pan. Galima teigti, kad SVV yra neatsiejama ir reikšminga šalių ekonomikos dalis, duodanti didžiulę ekonominę naudą visose ūkio šakose ir ekonominės veiklos srityse. Valstybėms finansiškai parėmus SVV sektoriaus plėtrą paspartinamas šalių ekonominis vystymasis ir sukaupiamos prielaidos kitų sričių plėtrai.

Evoliucinis SVV vaidmuo. Jis pasireiškia nenutrūkstama, dinamiška, į pokytį orientuota veikla rinkoje, pasižyminčia rizika, drąsiais eksperimentais, lankstumu ir išradingumu. Taip pat SVV įmonės yra mokslinės-techninės pažangos katalizatoriai. Daugelyje veiklų smulkus ir vidutinis verslas greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis įdiegia inovacijas, skirtas gamybai, paslaugoms technologijoms vystyti. Dinamiška smulkių ir vidutinių įmonių kaita ir konkurencija nuolat keičia rinkos struktūrą. Pokytis-pagrindinė sąvoka, charakterizuojanti smulkaus ir vidutinio verslo vaidmenį. Taip pat smulkios ir vidutinės įmonės atlieka svarbų rinkos balanso vaidmenį ir tarnauja kaip laisvos rinkos mechanizmo principo garantas.

Siekdama didinti šalies SVV įmonių darbo našumą ir konkurencingumą ES SVV įmonių tarpe, Lietuvos vyriausybė skiria paramą SVV įmonėms.

1.3. ES fondų ir Lietuvos Respublikos paramos teikimo prioritetai

1.3.1. ES fondų svarba Lietuvoje

Europos Sąjunga pradėjo teikti finansinę paramą 1989 m. Lenkijos ir Vengrijos ekonomikoms restruktūrizuoti (iš čia ir kilęs programos pavadinimas - angliškai "Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy", trumpai Phare).

Nuo to laiko Phare apimtis, tiek finansinė, tiek geografinė, smarkiai pakito. Nuo 1991 metų ES finansinė parama per Phare programą pradėta teikti ir Lietuvai.

Iš pradžių Phare parama buvo skirta stiprinti politinę ir ekonominę transformaciją ankstyvoje rinkos ekonomikos stadijoje. Tačiau nuo 1997 metų Phare programos pagrindinis tikslas - remti šalių kandidačių pasiruošimą narystei.

Phare 2002 lėšos skiriamos vadovaujantis Europos Tarybos 2002 m. birželio 25 d. reglamentu Nr. 1605/2002 “Dėl Europos bendrijų bendrajam biudžetui taikomo reglamento” ir procedūrų vadovu, paruoštomis gairėmis pareiškėjams.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, nuo 2004 m. finansavimas skiriamas iš Struktūrinių fondų. Lėšos Lietuvoje gali būti skiriamos tik Bendrojo programavimo dokumento (BPD) pagrindu, jį patvirtinus Europos Komisijai. BPD – tai ES investicijų Lietuvai planavimo dokumentas, kuriame nustatoma šalies plėtros strategija, pateikiamas finansavimo priemonių ir uždavinių aprašymas bei būsimos paramos finansavimas. Šis dokumentas suteikia informacijos ir apie Lietuvos plėtros strategiją, išdėstomi 5 prioritetai:

1. socialinės ekonominės ūkio infrastruktūros plėtra;
2. žmogaus išteklių plėtra;
3. gamybos sektoriaus plėtra;
4. kaimo ir žuvininkystės plėtra;
5. techninė pagalba.

Kiekviename iš prioritetų išvardinamos jų įgyvendinimo priemonės, tikslai, uždaviniai ir remiamos veiklos. Finansuojamas gali būti kiekvienas projektas, kurio tikslas atitinka BPD apibrėžtus prioritetus ir priemones.

Detalizuoti BPD numatytų priemonių aprašymai (remiamos veiklos, projektų atrankos kriterijai, monitoringo indikatoriai ir pan.) pateikti Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priede.

Visoms priemonėms taikomi šie bendri projektų atrankos kriterijai:

- viešumas, skaidrumas, ekonominis socialinis tęstinumas;
- socialinių poreikių tenkinimas arba poveikis skurdo mažinimui;
- lygios galimybės;
- poveikis aplinkai.

ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje administruojamos per keturis fondus: Plėtros, Socialinį, Žuvininkystės ir Žemės ūkio. BPD prioritetams 2004 – 2006 m. skirta 895,173 MEUR. BPD prioritetų finansavimo šaltiniai pateikiami 3 lentelėje [41, 4].

BPD prioritetų finansavimo šaltiniai 2004-2006 m.

<i>Struktūrinių fondų lėšos, %</i>	<i>Socialinės – ekonominės infrastruktūros plėtra</i>	<i>Gamybinio sektoriaus plėtra</i>	<i>Techninė plėtra</i>	<i>Žmoniškųjų išteklių plėtra</i>	<i>Kaimo ir žuvininkystės plėtra</i>
Plėtros fondas, 65,23	38,77	24,85	1,61		
Socialinis fondas, 19,69			1,39	18,3	
Žuvininkystės fondas, 1,35					15,08
Žemės ūkio fondas, 13,73					

Šaltinis: Jokubauskas, J., Zabotka, A., Alborovienė, B., Katakinaite-Jokubauskienė, J. (2004).

Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių gerinimo priemonės. Taikomasis tyrimas pagal LR Ūkio ministerijos užsakymą. [Internete]. [žiūrėta 2005-10-12]. Prieiga per internetą:

<http://www.ukmin.lt/lt/pramone_ir_verslas/smulkusis_ir_vidutinis/doc/1.doc>

2007–2013 m. ES struktūrinė parama bus teikiama pagal kitus dokumentus nei 2004–2006 m. laikotarpiu. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) 2007-2013 metais pakeis Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos paramos panaudojimo strategija.

2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu ES struktūrinė parama bus skiriama šiems prioritetams:

Konvergencijos prioritetas skirtas silpniau išsivysčiusiems šalims narėms ir regionams iš Sanglaudos fondo. Tai nustatyta dokumente Nr. 15915 (33 punkte), patvirtintame ES Vadovų Tarybos 2005 m. gruodžio 15–16 d. susitikimo metu.

Regioninio konkurencingumo ir užimtumo prioritetas skirtas išsivysčiusiems regionams, kurie negali gauti paramos pagal Konvergencijos prioritetą.

Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetas skirtas bendradarbiavimui abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose.

Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos paramos panaudojimo strategijoje nurodomi tikslai: Spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, kurti daugiau geresniu darbo vietų bei plėtoti socialinę sanglaudą. Šios plėtros strategijoje pateikiamos šios prioritetinės kryptys:

- produktyvūs žmogiškieji ištekliai;
- konkurencinga ekonomika,;
- gyvenimo kokybė ir sanglauda;

- bendrosios sritys.

Sanglaudos politikos ir jos priemonių esmė 2007–2013 m. laikotarpiu yra spartesnis ekonomikos augimas ir daugiau darbo vietų visuose Europos Sąjungos regionuose ir miestuose [48].

2006-20013 m. ES struktūrinėje paramoje daugiausia dėmesio skiriama žmoniškiesiems ištekliams ir konkurencingai ekonomikai vystyti, o tai yra prioritetai, kuriuos galima sėkmingai panaudoti SVV įmonių plėtroje. Pastebima tendencija didinti lėšų skirimą verslo plėtrai, kai parama žemės ūkiui mažėja. Pagrindinės investavimo kryptys turėtų būti verslas, įskaitant mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, verslo aplinka, turizmo, energetikos sektorius.

1.3.2. ES fondų paramos teikimo tikslai

Skirtumų tarp Europos Bendrijos regionų buvo nuo pat pradžių. Šie skirtumai dar labiau išryškėjo į ją įstojus tokioms šalims kaip Airija, Graikija, Ispanija ir Portugalija. Kai kurių rajonų BVP skirtumas siekia 3.5 karto, nedarbo rodikliai - iki 7 kartų. Tokių regioninių socialinių ir ekonominių skirtumų sumažinimas ir tolygios visos ES raidos skatinimas yra vienos iš bendrųjų ES politikos dalių - regioninės politikos - tikslas.

ES regioninę politiką galima laikyti struktūrinės politikos sudedamąja dalimi, kuri įgyvendinama pasitelkus ES Struktūrinius fondus ir Sanglaudos fondą.

ES pagalbą pradėjo teikti dar Lietuvai nesant ES nare. Nuo 1991 metų iki 2003 metų ES finansinė parama teikiama per Phare programą.

1989 m. Europos Sąjunga pradėjo teikti finansinę paramą Lenkijos ir Vengrijos ekonomikoms restruktūrizuoti (iš čia ir kilęs programos pavadinimas - angliškai „Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy“, trumpai Phare).

Iš pradžių Phare parama buvo skirta stiprinti politinę ir ekonominę transformaciją ankstyvoje rinkos ekonomikos stadijoje. Tačiau nuo 1997 metų Phare programos pagrindinis tikslas - remti šalių kandidačių pasiruošimą narystei.

Lietuvai per nacionalinę Phare programą kasmet buvo skiriama apie 42 milijonai eurų, kurie paskirstomi taip:

Institucijų plėtrai ir susijusioms investicijoms - apie 60%. Ekonominei ir socialinei sanglaudai - apie 30%. Bendradarbiavimui abipus sienos - apie 6%. Dalyvavimui Bendrijų programose - iki 10%

Tačiau maža dalis šių lėšų atiteko tiesioginei verslo plėtrai.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (ES), šalies verslui atsivėrė naujos perspektyvos. Ypač svarbi yra ES struktūrinių fondų parama verslui – ne tik kaip ES finansinio solidarumo, bet ir kaip ekonominės integracijos priemonė. Europos Sąjungos struktūriniai fondai yra naudojami vykdant

struktūrinę politiką, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą. Finansinės priemonės taikomos naudojantis struktūrinių fondų lėšomis, kurios yra skirstomos vadovaujantis programų finansavimo nuostatomis. Iš ES fondų finansuojami ekonomiškai naudingi, tačiau finansiškai negreit atsiperkantys projektai, todėl svarbus ne tik administruojančių institucijų veiklos efektyvumas, bet ir laiku, tinkamai parengtų finansuotųjų projektų skaičius.

Parama yra teikiama ne paskolų, o negražintinų subsidijų forma, kompensuojant faktines, patirtas išlaidas [50].

Istojus Lietuvai į ES, parama yra skiriama per struktūrinius fondus. Kiekvienas struktūrinis fondas gali finansuoti tam tikrus tikslus įgyvendinančias priemones.

2000-2006 m. buvo nustatyti 3 prioritetiniai struktūrinių lėšų investavimo tikslai:

1 tikslas. Parama skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio, taip pat regionams, kur ypač mažas gyventojų tankumas (remiant pastaruosius, siekiama išvengti migracijos ir tolesnio jų gyventojų skaičiaus mažėjimo). Būtent šiam paramos tikslui yra priskiriama visos Lietuvos teritorija.

2 tikslas. Remti krizės apimtus pramonės regionus, kad jie galėtų persiorientuoti į kitas ekonomikos sritis. Remiami regionai, kuriuose ekonominės veiklos pagrindą sudaro pramonė ir kuriuose ilgai išlieka didelis nedarbas. Taip pat skatinama kaimo vietovių plėtra ir prisitaikymas prie ekonomikos pokyčių.

3 tikslas. Teikti paramą mokymui, kvalifikacijos kėlimui ir perkvalifikavimui. Pagrindinės priemonės - profesinis mokymas ir perkvalifikavimas, darbo rinkos institucijų plėtra. Šios priemonės bus finansuojamos iš Europos socialinio fondo. Parama skiriama per keturis fondus:

Europos regioninės plėtros fondas teikia regionams įvairią finansinę paramą. Fondo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. Fondas numato:

- investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;
- investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką) siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais;
- investicijas, padedančias atgaivinti krizę išgyvenančius pramonės, žemės ūkio rajonus;
- darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai);
- technologijų plėtrą, vietinės infrastruktūros plėtrą, investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas.

Europos socialinis fondas remia projektus, sprendžiančius socialines (pirmiausia užimtumo) problemas. Finansuoja:

- švietimą ir profesinį mokymą;

- paramą įsidarbinant;
- mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą (pvz., specialistų mokymą mokslinio tyrimo įstaigose);
- socialinės ekonomikos projektus (pvz., padeda sukurti privačias vaikų priežiūros įstaigas);
- švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą (keliant darbuotojų kvalifikaciją).

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas. Šio fondo orientavimo dalis laikoma ES struktūrinės (o ne bendrosios žemės ūkio) politikos dalimi, nes teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse (pvz., kaimo turizmą).

Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas. Remia naujų metodų diegimą bei ekonominės veiklos perorientavimą vietovėse, kur verčiamasi žuvininkyste.

Neformaliai penktuoju Struktūriniu fondu vadinamas Sanglaudos fondas, kuris įsteigtas pagal Mastrichto sutartį, įsigaliojusią 1993 m. Sanglaudos fondo parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams. Šiuo metu Sanglaudos fondo paramą kartu su Graikija, Ispanija, Portugalija gauna ir naujosios ES narės - Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija. Nuo 2007 m. Sanglaudos fondas integruojamas į struktūrinių fondų valdymo sistemą [47].

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai šiuo metu yra skiriama pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą (BPD). Pagrindinis šiame dokumente išdėstytos strategijos tikslas - sustiprinti Lietuvos ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas ir skatinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemtų visų Lietuvos gyventojų gerovę. Šiam tikslui pasiekti 2004-2006 metais iš ES struktūrinių fondų ir Lietuvos bendrojo finansavimo lėšų numatoma skirti apie 4,16 mlrd. Lt. [28, 1].

ES struktūrinė parama Lietuvai teikiama iš keturių pagrindinių fondų : Europos regioninės plėtros, Socialinio, Žuvininkystės ir Žemės ūkio fondų. Finansų ministerija prognozuoja, kad 2004-2006 metais fondų paramą galėtų gauti apie 18 000 įmonių, papildomai būtų sukurta apie 50 000 darbo vietų [28, .5].

2004-2006 m. Lietuva turėjo teisę gauti šią paramą (2004 m. kainomis):

- iš struktūrinių fondų: 895 milijonai eurų;
- iš Sanglaudos fondo: 543,5 milijono eurų;
- Kaliningrado problema bus sprendžiama per struktūrinius fondus ir „Interreg“;
- Ignalinos AE bus skirtas specialus fondas.

Bendrojo programavimo dokumento rengimas Viena iš pagrindinių sąlygų, kurias Lietuva turėjo įvykdyti, kad, tapusi ES nare, gautų struktūrinę paramą (numatoma, kad ji sudarys 3-4 % Lietuvos BVP) - parengti Bendrąjį programavimo dokumentą (BPD), kuriame pateikiama visa

reikalinga informacija apie tai, kur ir kaip Lietuva investuos gautas lėšas. ES struktūrinių fondų atžvilgiu Lietuva laikoma vienu regionu. Todėl 2004–2006 metams buvo parengtas vienas Bendrasis programavimo dokumentas. Bendrąjį programavimo dokumentą rengė speciali darbo grupė, kurią sudaro valstybės institucijų ir socialinių, ekonominių bei kitų partnerių atstovai. Ši grupė suskirstyta į pogrupius atskirų sektorių strategijoms rengti. Strategijas sudaro sektoriaus padėties analizė, plėtotės strategija ir įgyvendinimo priemonės.

Finansų ministrės 2004 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 1K-033 patvirtintas Projektų, finansuojamų įgyvendinant 2004–2006 m. BPD priemones, teikimo, vertinimo ir atrankos taisyklės. Kartu patvirtinta paraiškos paramai gauti bendroji (A) dalis ir pavyzdinė paramos teikimo sutartis [47, 1].

ES struktūrinių fondų lėšų administravimo schemą Lietuvoje pateikiame 1 priede.

Struktūrinės politikos fondai visų pirma siekia padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Struktūriniai fondai finansuoja projektus, padedančius sunkiai besiverčiančioms įmonėms ir darbuotojams imtis kitos, perspektyvesnės, veiklos.

Kita galimybė - didinti krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą ir padėti joms atlaikyti konkurencinį spaudimą. Pvz., bedarbiai gali mokytis, kad įgytų perspektyvesnių specialybių. Tačiau Struktūriniai fondai nefinansuoja pasyvios socialinės politikos priemonių (nedarbo pašalpos ir pan.)

Siekdama didinti šalies SVV įmonių darbo našumą ir konkurencingumą ES SVV įmonių tarpe, Lietuvos vyriausybė taip pat skiria paramą SVV įmonėms.

1.3.3. Lietuvos Respublikos institucijų teikiamos paramos tikslai

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 19 d. nutarimą Nr. 1175, Ūkio ministerija yra atsakinga už Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginių kryptių 2002 – 2004 m. įgyvendinimo koordinavimą, kontrolę ir įvertinimą. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginėse kryptyse ir priemonėse yra apibrėžti Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės prioritetai SVV plėtros srityje ir priemonės jiems įgyvendinti.

SVV plėtros strateginiai tikslai :

- Užtikrinti prioritetinį SVV sektoriaus plėtojimą;
- Skatinti SVV sektoriaus integraciją į Europos Sąjungos ekonominę erdvę – šių įmonių tarptautinį bendradarbiavimą, jų produkcijos ir paslaugų eksporto didėjimą;
- Didinti SVV įmonių konkurencingumą, sudarant palankias sąlygas diegti inovacijas ir naudoti naujas technologijas;

- Baigti formuoti SVV sektoriaus plėtros sistemos svarbiausias grandis – institucinę, informacinę ir finansinę paramos struktūrą ir kontrolę.

Strateginės kryptys strateginių tikslų įgyvendinimui:

- Smulkaus ir vidutinio verslo teisinės ir ekonominės aplinkos tobulinimas;
- Finansinės paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams gerinimas;
- Verslo informacijos, mokymo ir konsultavimo paslaugų teikimas;
- Inovacijų bei informacijos technologijų naudojimo smulkiame ir vidutiniame versle skatinimas;
- Institucinės verslo infrastruktūros tobulinimas;
- Verslo savivaldos plėtra;
- Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra regionuose;
- Didelių, smulkių ir vidutinių įmonių bendradarbiavimo skatinimo modelio diegimas;
- Atskirų visuomenės grupių įtraukimas į smulkų ir vidutinį verslą.

Siekdama numatytų tikslų, Vyriausybė skiria techninę ir finansinę paramą SVV įmonėms. Nors tiesiogiai už SVV plėtrą yra atsakinga Ūkio ministerija, tačiau paramą SVV įmonėms skiria ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ši parama yra skiriama per VUI projektus, kurių tikslas yra suaktyvinti vietos bendruomenės pastangas darbo vietoms kurti, siekiant kartu spręsti su dideliu nedarbu susijusias socialines problemas.

Atskirų rajonų savivaldybės taip pat yra įsteigusios SVV rėmimo fondus. Šių fondų teikiamos paramos tikslas yra skatinti verslo plėtrą rajone. Skirtingi rajonai yra numatę skirtingus paramos teikimo prioritetus, atsižvelgiant į rajono specifiką, tačiau bendriausius galima įvardinti tokius:

- Statyba, namų eksploatavimo ir remonto darbai;
- Turizmo infrastruktūros paslaugos;
- Paslaugų teikimas gyventojams (išskyrus prekybą alkoholiu ir tabaku);
- Informacinių technologijų vystymas;
- Antrinių žaliavų ir atliekų surinkimas bei perdirbimas (išskyrus spalvotųjų metalų surinkimą);
- Transporto priemonių, baldų, namų apyvokos daiktų bei įstaigų reikmenų gamyba ir remontas;
- Transporto paslaugos;
- Pramoginė veikla: klubų veikla, diskotekų ir šokių salių veikla, poilsio parkų ir atrakcionų veikla, konkursų organizavimas;
- Medicinos paslaugos;

Parama šalyje skiriama vadovaujantis Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymu. Atskiras paramos rūšis reglamentuoja atskirų institucijų priimti teisės aktai.

Apibendrinant galima teigti, kad visų SVV paramos formų tikslas yra skatinti šalies SVV verslo plėtrą ir skatinti gyventojų verslumą- steigti verslo įmones ir kurti naujas darbo vietas.

1.4. Projektinio valdymo samprata pertvarkant įmones

1.4.1. Projektų vaidmuo įmonių plėtroje

Projektas - tai laikina veiklų seka, skirta naujam produktui ar paslaugai sukurti arba darbams atlikti. Pirma, kiekvienas projektas yra laikinas - jis turi tam tikrą trukmę, per kurią turi būti įgyvendintas. Antra, kiekvienas projektas turi sukurti tam tikrą produktą ar paslaugą arba atlikti tam tikrus darbus [27, 9].

Gairėse pareiškėjams verslumui, verslui ir investicijų plėtrai skatinti **projektas** apibrėžiamas **kaip dokumentas**, pagrindžiantis numatomų rezultatų tikslingumą, finansiškai (ekonomiškai) ir techniškai įrodantis rezultatams pasiekti pasirinkto būdo efektyvumą, tai pat reikiamus išteklius, pasirinkto būdo taikymo pradžios ir rezultatų pasiekimo laiką, detalų pasirinkto būdo taikymo planą [51, 2].

Projektas – tai laikinos pastangos, kurių imtasi unikalaus produkto ar paslaugos sukūrimui [1, 17].

Pačia bendriausia prasme **projektas** (lot. projectus - mestas į priekį) – iš anksto paruošta dokumentacija, pagal kurią galima sukurti, rekonstruoti ar patobulinti tam tikrą objektą [29, 8].

Projektų valdymo sąvoka ganėtinai jauna ir universali. Pastarieji dešimtmečiai lėmė spartų projektų gausėjimą. Pagrindinės priežastys, nulėmusios šį procesą, yra šios:

- Globalizacija ir konkurencijos augimas.
- Žiniomis ir naujovėmis grindžiama ekonomika.
- Sparti technologijų (ypač IT) plėtra.
- Organizacijų prisitaikymas prie aplinkos.
- Produktų ir paslaugų kokybės gerinimas.
- Klientų pageidavimų reikšmės išaugimas.

Projektai visuomet glaudžiai susiję su įmonių plėtra ar pertvarka, o šie procesai savo ruožtu - su organizacijos strategija.

H. Kercneris [8, 9] teigia, kad projektų valdymą visuomenė pradeda remti tik suvokusi strateginio planavimo svarbą. Projektas apibrėžiamas labai įvairiai, bet vienas trumpiausių apibrėžimų galėtų skambėti taip:

Projektas yra vienkartinis darbas, turintis:

- Aiškų tikslą, išreikštą kokybės, trukmės, išlaidų bei projekto srities reikalavimais.
- Laikiną organizacinę struktūrą, kuri likviduojama projektui pasibaigus.

Sisteminiu požiūriu, projektas - tai organizuotas pradinės situacijos pokytis, siekiant gauti norimą rezultatą. Šį procesą lemia ištekliai: žmonės, žinios, įgūdžiai, patirtis, informacija, kapitalas, pastatai, erdvė, įranga, technika, technologija ir t t

- Kuo aiškesnis projekto tikslas bei jo įgyvendinimo metodas, tuo didesnė tikimybė jį sėkmingai įgyvendinti.

Pagal problemų turinį, jų aktualumą ir sprendimų naujumą projektai skirstomi į tipinius ir unikaliuosius.

R. Tamošaitis teigia, kad projektų atsiradimą ir spartų plitimą lemia šiuolaikinės gamybos ypatumai: [17,5].

- Konkursinis finansavimas, kad efektyviau būtų panaudojamos visuomeninės lėšos. Vis dažniau finansavimas skiriamas konkrečios idėjos įgyvendinimui konkurso keliu. Įgyvendinus idėją, finansavimas dažniausiai nutraukiamas.

- Galimybių ir laisvos vietos rinkoje laikinumas, dėl kurio atsirado laikinos gamybos organizavimo poreikis.

- Atsiradus tam tikroms socialinėms garantijoms laikinai nedirbantiems asmenims, vis populiariesni tampa laikini darbo santykiai. Projektą realizavusi komanda retai kada tęsia darbą kaip komanda kituose projektuose.

Šiandien atitinkamos institucijos, skirdamos lėšas projektų finansavimui, nurodo ir projekto paraiškos pateikimo reikalavimus, atsiskaitymo už atliktą veiklą reikalavimus, maksimalias sumas, kuriomis projektas finansuojamas ir nurodo projekto būtiną savininko lėšų dalį bendrame projekte.

Projekto vadybai apibūdinti įvairūs autoriai taiko skirtingus apibrėžimus. Dažniausiai tai priklauso nuo to, kokių aspektu yra apibūdinamas nagrinėjamas procesas. Tačiau daugumas autorių sutiktų, kad **projekto vadyba** - žinių, įgūdžių, priemonių ir technologijų taikymas įgyvendinant projektą tam, kad būtų patenkinti visų projekto dalyvių poreikiai.

Projektų vadyboje išskiriami keli pagrindiniai projekto dalyviai:

- užsakovas,
- projekto vadovas, rėmėjas, rangovas,
- subrangovai, konsultantai.

Kai kurių projekto dalyvių apibūdinimai:

Užsakovas (klientas) - fizinis asmuo ar organizacija, kuris užsako produktą, o vėliau naudosis projekto produktu.

Projekto vadovas - asmuo, atsakingas už projektą.

Rėmėjas - fizinis asmuo, organizacija ar organizacijų grupė, finansuojanti projektą.

Rangovas - organizacija, kurios darbuotojai atlieka pagrindinius projekte numatytus darbus.

Subrangovai - organizacijos, rangovo užsakymu atliekančios tuos darbus, kurių savo jėgomis nepajėgia atlikti rangovas. Vykdamas SSV įmonių projektus, tai pasitaiko retai, dažniausiai sutinkama vykdamas statybinius projektus.

Konsultantai - fiziniai arba juridiniai asmenys, kurių paslaugos reikalingos projekto vadovui, kad kvalifikuotai išspręstų projekto eigoje iškilančius klausimus, kurių sprendimui projekto vadovui ir jo komandai trūksta kompetencijos. Dažniausiai tai būna projektuotojo, ekonomisto, teisininko, konstruktoriaus, audituojančių organizacijų paslaugos. SVV įmonėms vykdamas ES finansuojamus projektus, konsultantų įmonės dažniausiai paruošia projektų paraišką ir padeda įmonėms įgyvendinti projektus. Vietinių iniciatyvų projektus ir savivaldybių fondų finansuojamus projektus dažniausiai ruošia pačios įmonės.

Projekto dalyviai dažnai skirstomi į įvairias kategorijas :

- vidiniai ir išoriniai;
- savininkai ir finansuotojai;
- tiekėjai ir vykdytojai;
- privačios, valstybinės institucijos ir visuomeninės organizacijos;
- komandos nariai; visuomenė.

Dalyvių grupavimas ir įvardijimas padeda nustatyti tuos fizinius asmenis ir organizacijas, kurie susiję su projektu. Dažniausiai vieno projekto dalyvių požiūriai gerokai skiriasi nuo kitų ir netgi prieštarauja vieni kitiems. Labai svarbu yra teisingai įvardinti problemas, kurias padės išspręsti įgyvendinamas projektas – teisingai ir aiškiai įvardinti projekto idėją ir su ja supažindinti visus projekto dalyvius. Projekto vadovo požiūris į projektą yra labai svarbus. Kaip teigia H. Deil ir Y. Derek: “vienas iš projekto vadovo uždavinių yra sukurti įkvėpiančią projekto idėją. Projekto idėja padeda aprūpinti ir išsaugoti projekto dalyvius ir pasiekti projekto tikslo” [42, 48].

Tinkamų sprendimų ir išeičių suradimas yra viena sunkiausių projekto vadybos dalių. Anot dr. A. Chmieliausko, pagrindinė projektų valdymo kryptis – projekto valdymo komandą organizuoti ne pagal funkcijas, bet produkto/paslaugos specializacijos pagrindu, t.y. suburti projekto metu vystomo produkto ar paslaugos specialistus. Kiekvienai įmonei privalu apsibrėžti savo projektų vadybos standartus, kuriais bus remiamasi planuojant projektą bei kiekvienu nenumatytu atveju. O juk projekto valdymo sėkme didžia dalimi priklauso nuo sugebėjimo suvaldyti nenumatytas aplinkybes [39, 1].

Projektų valdymas - tai integruota, devynių lygiagrečiai vykstančių procesų visuma:

- Projekto rezultato srities valdymas.
- Kokybės valdymas.

- Laiko valdymas.
- Išlaidų valdymas.
- Rizikos valdymas.

1.4.2. Projektų vertinimo ypatumai

Projektų efektyvumą nusako daugelis ekonominių, finansinių, socialinių, technologinių, aplinkosauginių ir kitų rodiklių. Pagal vienus iš šių rodiklių investicinis projektas tinkamas įgyvendinti, o pagal kitus – netinkamas. Todėl vertinant investicinius projektus finansuojamus iš ES struktūrinių fondų ar kitų lėšų, sunku išrinkti efektyviausius projektus, kurių įgyvendinimas atneštų naudą tiek jį įgyvendinančiam ūkio subjektui, tiek visai šaliai [33, 203].

Sudėtingų socialinių, ekonominių, organizacinių valdymo uždavinių sprendimas yra neįmanomas vertinant pagal vieną vertinimo rodiklį. Geriausių projektinių sprendimų išrinkimas iš galimų turi būti vertinamas pagal keletą savarankiškų ir tarpusavyje nesusijusių rodiklių. Labai svarbu turėti projektų vertinimo metodiką, apimančią tarpusavyje nesusijusius rodiklius. Šiai problemai spręsti gali padėti projektų efektyvumo vertinimas, kai efektyvumas nagrinėjamas siekiant palyginti ir įvertinti projekto vidaus ir išorės veiksnius.

Šiandien verslo subjektų vertybių sistema ir konkurencingumas transformuojasi į bendruosius įmonės tikslus (ekonominius, finansinius, socialinius, aplinkosauginius ir kitus), kitus, kurie dažniausiai įgyvendinami pagal investicinius projektus. Tačiau vertinimo procesą apsunkina tai, kad nėra vieningo apibendrinamojo rodiklio, kuriuo remiantis būtų aprėpiami visi investicinių projektų analizės aspektai ir jų įtaka įmonės veiklos efektyvumui, kuris parodytų bendrą kompleksinį efektyvumą, nes įvairių veiksnių poveikis yra skirtingos kilmės ir jie skirti ne tiems patiems įmonės konkurencingumo tikslams vertinti.

Tačiau šiandieniniame realiame ekonomikos sektoriuje tokio rodiklio, kuris būtų bendrai priimtas, universalus, nėra. [23, 888; 24, 526; 25, 319; 26, 1323]. “Taigi vieno efektyvumo rodiklio naudojimas neduoda galimybės įvertinti įvairių projektų tikslingumo (nėra galimybės įvertinti visų numatytų investavimo tikslų pasiekiamumą), nes jis naudojamas supaprastintoje sistemoje, yra vienpusis ir nutolęs nuo realios investicijų optimizavimo esmės” – teigia R. Tamošiūnienė ir kt. [33, 204].

Lyginant investavimo strategijas pagal kelis efektyvumo rodiklius gali būti taikomi specialūs metodai, leidžiantys šiuos rodiklius suvesti į vieną. [3, 159; 4, 24].

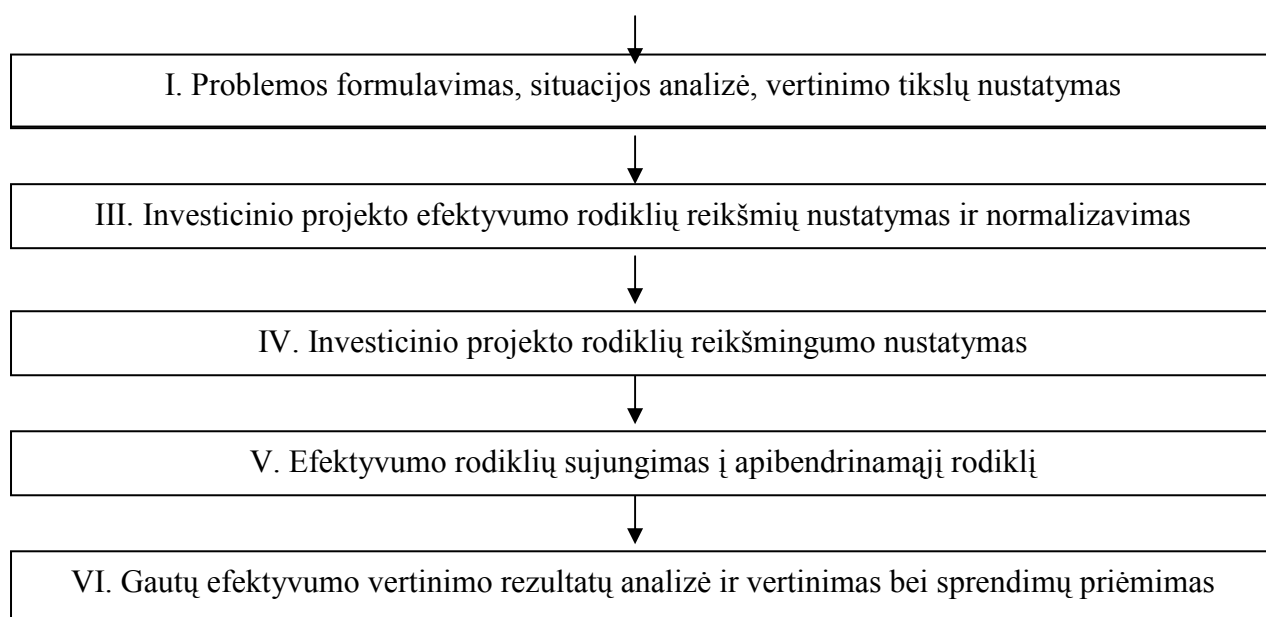
Tokiais gali būti atskirų rodiklių suma ar sandauga. Bendrai tokio efektyvumo rodiklio išrinkimas yra vienas svarbiausių ir sudėtingiausių sprendimų ieškojimų etapų, iš vertintojo

reikalaujantis ne tik patyrimo ir nagrinėjamos dalykinės srities išmanymo, bet ir kūrybos elementų [14, 312].

Daugiakriteriniai investicijų vertinimo būdai gali būti skirstomi į dvi grupes:

1. Paprastieji ir (geometrinis vidurkis, rodiklių reikšmių ir svorių sandaugų suma SAW (Simple Additive Weighting) bei vienetų suma;
2. Sudėtingieji (TOPSIS, ELEKTRA, PROMETNEE, VIKOR,) kompleksinis proporcingasis, supaprastintas kompleksinis ir kiti metodai) [31 85-93 ;32, 199-207].

Projekto daugiakriterinis efektyvumo vertinimas atliekamas nuosekliai etapais. Vertinimo etapų nuoseklumas pagal R. Tamošiūnienę ir kt. pateikiamas 1 paveiksle [33, 207].

1 pav. Investicinių projektų daugiakriterinio vertinimo etapai

Šaltinis: Tamošiūnienė R., Šidlauskas S., Trumpaitė I. (2006) Investicinių projektų efektyvumo daugiakriterinis vertinimas. Verslas: teorija ir praktika. (4), p. 203-212.

1 etapas identifikuojama ir formuluojama problema, tyrimo objektas, analizuojami projektą veikiančios investicinės aplinkos veiksniai (išores ir vidaus veiksniai, rizikos veiksniai), nustatomi vertinimo tikslai. Taikomi šie informacijos analizės metodai: SSGG analize, kritinių sėkmės veiksnių analizė, sugretinimo metodas ir kt. [13, 239, 12, 289].

2 etapas sudaromas investicinį projektą veikiančių veiksnių sąrašas, formuojama projektą veikiančių veiksnių sistema. Į investicinio projekto vertinimą įtraukiami veiksniai jungiami į tam tikras grupes, išskiriant ekonominius, finansinius, socialinius, aplinkosauginius ir ekologinius, technologinius ir kt. veiksnius. [33, 207].

Rodikliu, atranka turėtų būti vykdoma, atsižvelgiant į projekto vertinimo tikslus, projekto apimtį, vertintojų kompetencijos lygį, turimos informacijos patikimumą ir kitus kriterijus [23,

888]. Kiekvienas iš nagrinėjamų rodiklių turi savo informaciją - diskontuojamas pinigų srautas teikia informaciją apie projekto riziką ir likvidumą, NPV parodo ekonominį efektą projekto dalyviams, IRR - įvertina investicijų pelningumą ir teikia informaciją apie projekto „saugumą“ ir kt. [21, 618, 22, 220].

Rodikliams atrinkti ir sisteminti P. Vilenkij rekomenduojama taikyti šiuos atrankos principus [23, 720]:

- rodikliai turi būti paprasti ir aiškūs savo sudėtimi bei matematiniu algoritmu;
- rodikliai turi būti plačiai naudojami praktikoje ir žinomi įvairiems projekto dalyviams;
- būtina įvertinti informacijos, naudojamos rodikliui skaičiuoti, patikimumą ir išsamumą;
- būtina nustatyti mažiausią ir didžiausią vertinimo rodiklių rinkinio skaičių.

Esant dideliame skaičiui rodiklių, rekomenduojama juos reitinguoti.

3 etapu nustatomos ir normalizuojamos pasirinktų efektyvumo rodikliu reikšmes.

4 etapu pasirenkamas investicinio projekto efektyvumo veiksnių reikšmingumo nustatymo modeliai ir nustatomas veiksnių reikšmingumas (svoris).

5 etapu parenkamas efektyvumo rodiklių sujungimo ir apibendrinamąjį dydį būdas (tokiais gali būti atskirų rodiklių suma ar sandauga) ir projekto efektyvumo rodikliai sujungiami į vieną apibendrinamąjį dydį.

1.4.3. Įmonių veiklos efektyvumo vertinimo rodikliai

Kiekviena įmonė, siekdama išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir gauti kuo didesnę pelną, naudoja įvairius išteklius (materialinius, finansinius, žmogiškuosius). Kuo efektyviau šie ištekliai panaudojami, tuo greičiau pagaminama ir parduodama produkcija. Jonas Mackevičius monografijoje „Įmonių veiklos analizė“, pateikia tokį efektyvumo apibūdinimą: „Efektyvumas suprantamas kaip racionalus lėšų gamybos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą gamybos rezultatą, greitą gamybos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriama pelnas, bet ir pinigų srautas, reikalingas gamybos proceso tęstinumui palaikyti“ [9, 228].

„Nuo įmonės ekonominės veiklos rodiklių priklauso ne tik jos svarba šalies ekonomikai, bet ir padėtis rinkoje, kuriant nacionalinę ekonominę politiką“ –teigia B. Martinkus ir kt. [10, 7].

Įmonių finansinės veiklos analizė pagrįsta jos santykiniais finansiniais rodikliais, kurių atspirties taškas yra finansinė atskaitomybė. Santykiniai finansiniai rodikliai atspindi finansinių ataskaitų ir jų straipsnių tarpusavio ryšius. Analizės rezultatai išreiškiami sumomis, santykiniais (procentais ir koeficientais). Dažniausiai pateikiama 13 ar 14 santykinų rodiklių. Labiausiai paplitusios šios santykinų finansinių rodiklių grupės:

- pelningumo santykiniai rodikliai;
- likvidumo santykiniai rodikliai;

- išteklių valdymo santykiniai rodikliai;
- skolos valdymo (aptarnavimo) santykiniai rodikliai;
- rinkos vertės santykiniai rodikliai.

Finansinės ataskaitos analizuojamos įvairiais tikslais, todėl finansiniai rodikliai grupuojami, atsižvelgiant į analizės rezultatų vartotojus. White I. ir kt.[20, 16] nurodo keturis finansinės informacijos vartotojus:

1. Įmonės indėlininkai: akcininkai, įmonės obligacijų ar kitų vertybinių popierių turintys investuotojai, kiti indėlininkai;
2. Verslo dalyviai: tiekėjai ir kreditoriai, klientai, darbuotojai ir profsąjungos;
3. Kiti: vyriausybė (dėl pajamų apmokestinimo ir vadovavimo bei politikos), visuomeninio sektoriaus kontrolės agentūros, konkurentai, visuomenė;
4. Analitikai ir konsultantai.

Įmonės veiklos efektyvumas atskleidžiamas pirmiausia per jos finansinę analizę, skaičiuojant atitinkamus santykinius rodiklius. Veiklos efektyvumą apibūdinčių rodiklių grupė vadinama įmonės veiklos efektyvumu.[11, 12].

Kiti autoriai šią rodiklių grupę vadina veiklos efektyvumo [20, 208], apyvartinio kapitalo aktyvumo [15, 365-367], apyvartumo [5, 554-555], fondų valdymo rodikliais [6, 7].

Vadybininkai, atsakingi už įmonės veiklos efektyvumą bei pelningumą, jos išteklių racionalų panaudojimą. Todėl juos domina tokios finansinių santykių grupės, kaip gamybinės veiklos analizė, išteklių valymo bei pajamingumo rodikliai.

Akcininkai arba potencialūs investuotojai domisi savo investicijų dabartiniu ir ilgalaikiu pelningumu, dividendais. Šiuos tikslus labiausiai atitinkančios rodiklių grupės – pelningumas ir rinkos rodikliai, pelno paskirstymo analizė.

Kreditoriams svarbu susigrąžinti suteiktus kreditus bei dar gauti numatytas palūkanas, todėl jie labai domisi įmonės finansiniais svertais, likvidumo bei kredito aptarnavimo rodikliais.

Pasinaudojus analizuojama literatūra, 4 lentelėje pateikiami santykinius finansinius rodiklius, sugrupuotus atsižvelgiant į analizės vartotojų interesus.

4 lentelė

Santykinių finansinių rodiklių grupavimas atsižvelgiant į analizės vartotojų interesus

<i>Vadybininkai</i>	<i>Savininkai</i>	<i>Kreditoriai</i>
<i>Gamybinės veiklos analizė</i>	<i>Pelningumo rodikliai</i>	<i>Likvidumo rodikliai</i>
1. Pelningumo koeficientas pagal bendrąjį pelną	1 Nuosavo kapitalo pelningumas	2 Bendrasis mokumas (Bendrojo likvidumo koeficientas)
2 Pelningumo koeficientas	2. Akcinio kapitalo	2 Einamasis mokumas

pagal grynąjį pelną	pelningumas	(greitojo likvidumo koeficientas)
3 Veiklos (operacinių) sąnaudų analizė	3 Pelnas, tenkantis vienai akcijai	3 Įsiskolinimų dalis kapitalizacijoje
4 Kontribucijos analizė	4 Pinigų srautas, tekantis vienai akcijai	4 Firmos likvidacinė vertė
5 Operacinis svertas	5 Akcijos kainos padidėjimas	5 Piniginių srautų įvertinimas
6 Palyginamoji analizė	6 Akcininko bendras pelnas	
	7 Akcininko investicinės veiklos analizė	
<i>Išteklių valdymas</i>	<i>Pelno paskirstymas</i>	<i>Skolos aptarnavimas</i>
Turto apyvartumas	Dividendai, tenkantys vienai akcijai	Palūkanų padengimo koeficientas
Grynojo apyvartinio kapitalo dalis turte	Dividendai, tenkantys akcijos rinkos kainos vienetui	
Atsargų apyvartumas	Dividendų išmokėjimo koeficientas	
Gautinų skolų apyvartumas	<i>Rinkos rodikliai</i>	
Mokėtinų skolų apyvartumas	Akcijos kainos ir pelno koeficientas (P/E)	
Darbo išteklių panaudojimo efektyvumo rodikliai	Akcijos kainos ir pardavimo pajamų koeficientas (P/S)	
	Akcijos rinkos ir balansinės vertės santykis (P/Bv)	
<i>Pajamingumo analizė</i>		
Turto grąža		
Turto, kapitalo, akcijos pajamingumas pagal bendrąjį pelną		

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis analizuojamais šaltiniais

Įmonių, gavusių ES ir valstybės paramą veiklos efektyvumas darbe analizuojamas skaičiuojant šiuos finansinius santykinius rodiklius:

Pardavimų savikainos lygis. Šis rodiklis parodo įmonės pagrindines išlaidas vienam pardavimo pajamų litui. Iš jo galima spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą, sugebėjimą kontroliuoti išlaidas. J. Mackevičius, teigia, kad rinkos šalių praktika rodo, kad šio rodiklio ribos yra nuo 50 iki 90 proc., t.y. 50-90 centų 1 pardavimo pajamų litui [9, 230].

$$\text{Pardavimų savikainos lygis} = \frac{\text{Pardavimų savikaina}}{\text{Pardavimo pajamos}}; \quad (1)$$

Kitas labai svarbus rodiklis yra veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui:

$$\text{Veiklos sąnaudo vienam pardavimo pajamų litui} = \frac{\text{Veiklos sąnaudo}}{\text{Pardavimo pajamos}}; \quad (2)$$

Veiklos sąnaudų pardavimo litui rodiklio reikšmė įmonėje kuo mažesnė, tuo geriau. J. Mackevičius teigia, kad šis rodiklis neturėtų būti didesnis kaip 17-18 procentų [9, 231].

Ilgalaikio materialiojo ir trumpalaikio turto sudėtis ir jo efektyvus panaudojimas turi didelės įtakos įmonės veiklai. Materialiojo turto naudojimo efektyvumui nustatyti skaičiuojama keletas rodiklių. Šiame darbe bus naudojamas turto pelningumo rodiklis, kuris vakarų šalyse dar vadinamas Dju Ponto (ROI) arba turto gražos rodikliu [7, 31].

$$\text{Turto graža} = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Visas turtas}}; \quad (3)$$

Šis rodiklis parodo visų investicijų įmonėje pelningumą. Pagal jį galima nustatyti, kokie veiksniai lemia turto pelningumo mažėjimą arba didėjimą. Jei šis rodiklis lygus nuliui, vadinasi įmonė grynojo pelno neturi. Kita vertus, jei šis rodiklis aukštas, gali reikšti, kad įmonė dirba pelningai arba kad ji turi nedaug turto.

Turto graža lyginama su palūkanų normomis ir jei apskaičiuotas rodiklis yra mažesnis, tada savininkų investicijos į šią įmonę gali sumažėti.

Vertinant įmonės veiklos efektyvumą, tikslinga įvertinti kaip įmonė panaudoja turimą turtą. Tuo labiau, kad vykdydamos projektus įmonės išigyja tiek trumpalaikio tiek ilgalaikio turto. Viso turto apyvartumo rodiklis parodo, kiek vienas turto litas sukuria pardavimo pajamų [9, 233].

$$\text{Viso turto apyvartumas (kartais)} = \frac{\text{Pardavimo pajamos}}{\text{Vidutinė viso turto vertė}} \quad (4)$$

Statistikos departamento finansinės būklės vertinimo rodiklių metodikoje nurodyta, kad gamybos įmonių viso turto apyvartumo koeficientas vertinamas labai gerai, jeigu yra didesnis negu 2, prekybos – negu 5. Patenkinama gamybos įmonių šio rodiklio reikšmė laikoma 1, o prekybos įmonėms –3 [30, 18].

1.5. Tyrimo metodologija

Tyrimo eigoje, identifikuojami ES fondų valstybės paramos teikimo prioritetai ir tikslai. Analizuojama paramos formų įvairovė ir jos pasiskirstymas pagal skirtingus aspektus. Visa parama yra teikiama projekcinio finansavimo principu, kurio ypatumai aptariami 1.4. skyriuje. Atliekama įmonių ekonominio efektyvumo rodiklių skaičiavimas ir jų palyginimas.

Analizuojant ES fondų paramą naudojami Phare 2002 programos “Prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų” ir 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų duomenys iš pateiktų ataskaitų.

Informacija apie Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus 2002-2006 m. gaunama iš teritorinių darbo biržų veiklos ataskaitų.

Duomenys apie UAB “INVEGA” suteiktas paslaugas SVV įmonėms naudojama iš UAB “INVEGA” viešai skelbiamų veiklos ataskaitų ir Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo agentūros.

Duomenys apie Savivaldybių SVV fondus pateikiami iš Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo agentūros skelbiamos informacijos bei Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyriaus.

Įmonių finansinės atskaitomybės duomenys pateikiami iš Valstybės įmonės Registrų centras.

Kadangi yra sudėtingas duomenų gavimas, skiriasi analizuojamų metų laikotarpis. Bet 2004-2005 m. laikotarpis apimamas kiekviename vertinime, o turint ilgesnio laikotarpio informaciją, teikiamos paramos SVV įmonėms tendencijos yra patikimesnės.

Vadybiniu aspektu analizuojami įmonių gebėjimai ir patirtis dirbant su projektais.

Tyrimas atliekamas empiriniais metodais: taikant dokumentų analizės metodą, pusiau standartizuoto ekspertų interviu metodą ir anketinės apklausos metodą su vyraujančiais uždaro tipo klausimais [18, 446-488].

Pusiau standartizuoto interviu metodu yra apklausiami Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų (VUI) ekspertai- teritorinių darbo biržų specialistai, kurie dirba su šia paramos rūšimi. Tiriama jų nuomonė apie šių projektų paramos teikimą SVV įmonėms.

Anketa, su vyraujančiais uždaro tipo klausimais, pateikiama 167 Mažeikių rajono SVV įmonėms elektroniniu paštu, siekiant įvertinti jų patirtį SVV įmonėms skirtos paramos projektų teikime.

2. ES FONDŲ IR VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ SUTEIKTOS PARAMOS SVV ĮMONĖMS ANALIZĖ IR VERTINIMAS

2.1. ES fondų suteiktos paramos Lietuvoje analizė ir vertinimas

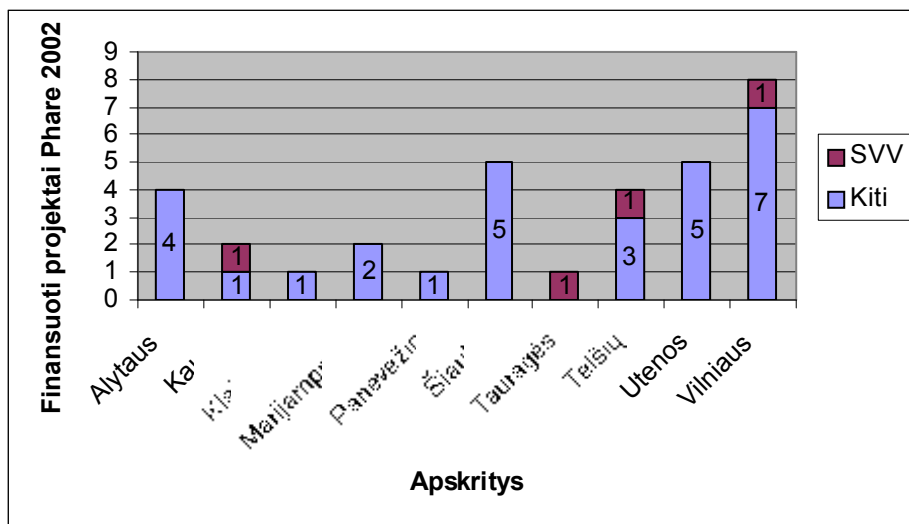
2.1.1. Europos socialinio fondo suteikta parama

ES fondų parama Lietuvoje iki 2003 m. buvo teikiama Phare projektų pagalba, o įstojus į Europos Sąjungą, parama teikiama per Struktūrinius fondus. SVV įmonėms parama teikiama per Paramos fondą Europos socialinio fondo agentūra ir Lietuvos verslo paramos agentūrą.

Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra skirsto **Europos socialinis fondas (ESF)** lėšas. Tikslas - žmogiškųjų išteklių plėtra ir užimtumo skatinimas. Remiami projektai, skirti žmogiškųjų išteklių plėtrai (užimtumo skatinimui, socialinei integracijai, švietimui, profesiniam rengimui).

Lietuvai iš šio fondo per ES struktūrinius fondus 2004 – 2006 metams skirta 176 mln. eurų, iš jų 163,81 mln. eurų BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonėms, likusioji dalis 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms [49].

Šioje programoje parama verslo įmonėms buvo teikiama netiesiogiai – Mažeikių ir Akmenės verslo centrai šios programos lėšomis vykdė mokymus verslininkams. Pagal Phare 2002 programą „Prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų, naujų gebėjimų bei socialinės integracijos skatinimas“ finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis pateikiamas 2 paveiksle.

2 pav. Pagal Phare 2002 programą „Prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų, naujų gebėjimų bei socialinės integracijos skatinimas“ finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis

Šis fondas finansuoja įvairias organizacijas, tačiau daugiausia projektų pateikia ir finansavimą gauna įvairios mokymo institucijos. Phare 2002 programos „Prisitaikymas prie kintančių rinkos

sąlygų, naujų gebėjimų bei socialinės integracijos skatinimas”, kurią įgyvendino Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, buvo finansuoti 33 projektai, iš kurių 4 pateikė SVV subjektai. Vienas jų – “Gamybos ir darbo organizavimo modernizavimas baldų gamybos įmonėje „Mažeikių lyra”.

Pagal 1.3.3 skyriuje apibudintus įmonės veiklos efektyvumo rodiklius, analizuojame UAB „Mažeikių lyra” finansinius santykinis rodiklius pagal 2003-2005 m. veiklos finansinės atskaitomybės duomenis (žr. 5 priedą). Finansiniai rodikliai pardavimų savikainos lygis, veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui, ir turto grąža (turto pelningumas), turto apyvartumas kartais pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

2003-2005 m. finansiniai rodikliai, apibudinantys UAB “Mažeikių lyra” veiklos efektyvumą

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	<i>2003 m.</i>	<i>2004 m.</i>	<i>2005 m.</i>
Pardavimų savikainos lygis	0,66	0,82	0,72
Veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui, %	33,7	16,9	27,2
Turto grąža (turto pelningumas), %	1,0	0,5	3,0
Turto apyvartumas (kartais)	1,04	1,8	3,1

Šaltinis: sudaryta autorės pagal 1.3.3. skyriuje pateiktas 1-4 formules.

Rinkos šalių praktika rodo, kad įmonė sugeba kontroliuoti išlaidas, kai pardavimų savikainos lygis yra 50-90 centų vienam pardavimo pajamų litui. Iš pateiktų duomenų 4 lentelėje matosi, kad įmonės pardavimo pajamos vienam pardavimo litui svyruoja nuo 66 centų iki 82 centų.

Veiklos sąnaudų pardavimo litui rodiklio reikšmė įmonėje kuo mažesnė, tuo geriau. J. Mackevičiaus teigimu [9,23], šis rodiklis įmonėje neturėtų būti didesnis nei 17-18 proc.

Iš pateiktų duomenų 5 lentelėje matosi, kad veiklos sąnaudos tik 2004 m. buvo 16,9 proc., o 2005 metais siekia apie 27,2 proc. Toks padidėjimas yra sąlygojamas įmonės turimų patalpų remonto kaštais, ko pasėkoje žymiai išaugo veiklos sąnaudos, nesusijusios su tiesiogine gamyba.

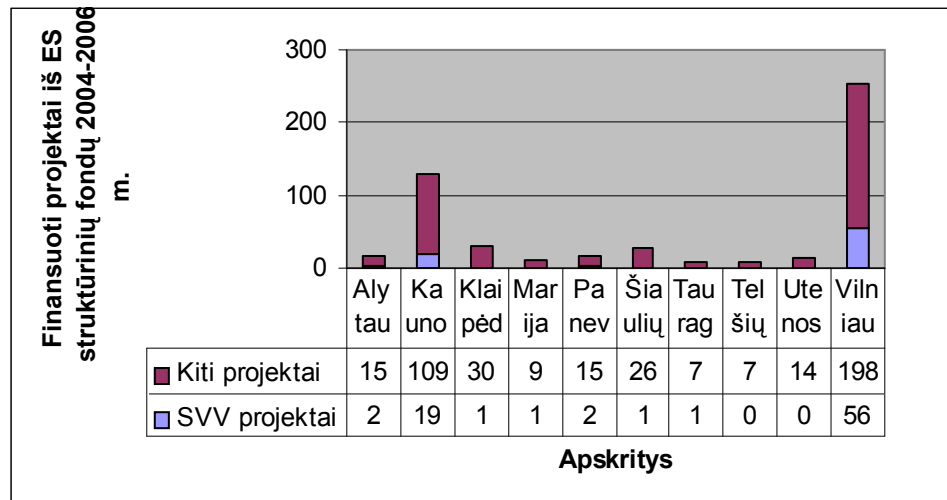
Turto grąža parodo visų investicijų pelningumą įmonėje. Šis rodiklis yra lyginamas su banko palūkanų normomis rinkoje. 2005 m. turto grąža pasiekė 3 proc., 2003m. buvo 1 proc., o 2004 – 0,5 proc.

Viso turto apyvartumo rodiklis turi tendenciją augti. 2003 n, buvo 1,04, o 2005 m. 3,1.

Statistikos departamento finansinės būklės vertinimo rodiklių metodikoje [30, 18] nurodyta, kad gamybos įmonių viso turto apyvartumo koeficientas vertinamas labai gerai, jeigu yra didesnis negu 2, patenkinama gamybos įmonių šio rodiklio reikšmė laikoma 1.

Lyginant gautus įmonės rodiklius, jie pakankamai geri. Galima teigti, kad įmonė gerai panaudoja savo turimą turtą, o suteikta parama 2004 m. pagerino įmonės veiklos efektyvumo rodiklius tiek 2004 metais, tiek 2005 metais.

Iš ES struktūrinių fondų ši paramos agentūra finansavo 513 projektų, iš kurių 83 pateikti SVV įmonių. 3 paveiksle pateikiamas finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis, tame tarpe įvertinant SVV įmonių pateiktus projektus.

3 pav. Iš ES struktūrinių fondų 2004-2006 m. finansuoti projektai

Iš pateikto paveikslo matosi, kad pusė visų finansuotų projektų buvo Vilniaus apskrityje, o patikslinus duomenis – beveik visi jie Vilniaus rajone. Silpniausiai ekonomiškai išsivysčiusiose Tauragės, Telšių, Utenos, Marijampolės apskrityse projektų finansuota mažiausiai, savaimė suprantama ir lėšų skirta mažiausiai. Investicijos beveik visos pateko į didžiųjų šalies miestų apskritis: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir t.t.

2.1.2. Europos regioninės plėtros fondo suteikta parama

Lietuvos verslo paramos agentūra administruoja **Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšas**. Šio fondo pagrindinis tikslas yra mažinti regioninius skirtumus, skatinti stabilią ir tolygią plėtrą. Teikiama parama investicijoms į infrastruktūrą, gamybinę aplinką, siekiant išsaugoti ar sukurti pastovias darbo vietas. Šio fondo lėšomis remiamas smulkus ir vidutinis verslas (SVV) ir vietinė plėtra.

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 584 mln. eurų, iš jų 347,06 mln. eurų BPD 1 prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ priemonėms, 222,43 mln. eurų 3 prioriteto „Gamybinio sektoriaus plėtra“ priemonėms. Likusioji dalis bus panaudota 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms [48].

Phare 2002 programa “Parama verslo plėtrai” skyrė finansavimą pagal 4 subsidijų schemas:

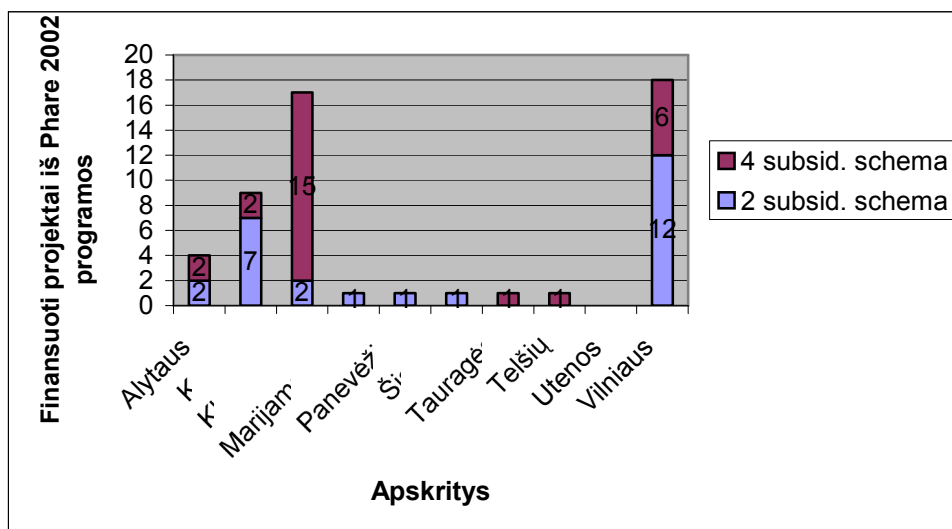
1. Viešosios paslaugos verslui;
2. Tiesioginė parama verslui;
3. Viešoji turizmo infrastruktūra;
4. Tiesioginė parama privatiems turizmo paslaugų teikėjams.

Pagal šias išvardintas subsidijų schemas, SVV subjektai, galėjo teikti projektus tik pagal 2 ir 4 subsidijų schemas.

Pagal 2 subsidijų schemą „Tiesioginė parama verslui“ finansuoti 26 projektai, iš kurių daugiausia Vilniaus ir Kauno apskrityse. Finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis pateiktas 4 paveiksle.

Pagal 4 subsidijų schemą „Tiesioginė parama privatiems turizmo paslaugų tiekėjams“, viso finansuoti 27 projektai. Daugiausia projektų iš Klaipėdos apskrities.

Projektų pasiskirstymas pagal apskritis pateiktas 4 paveiksle.

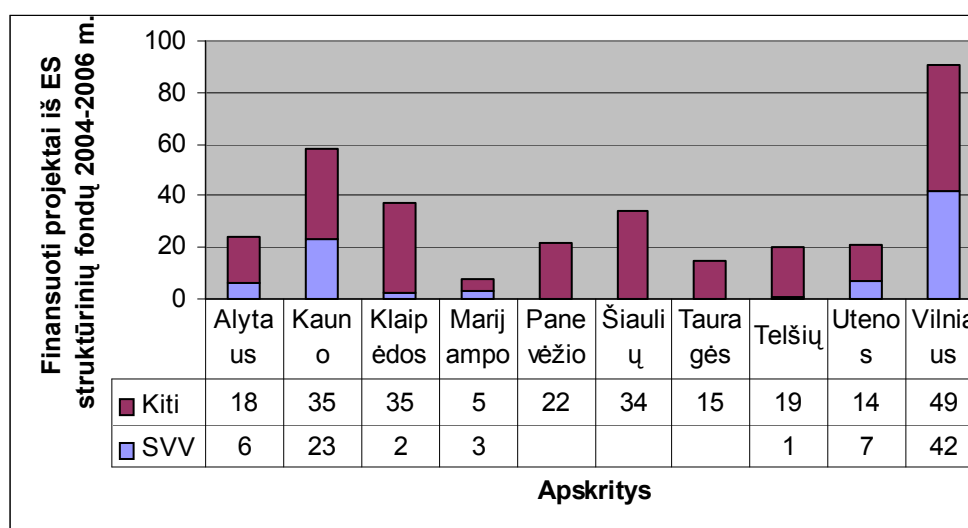

4 pav. Phare 2002 programos „Parama verslo plėtrai“ finansuotų projektų pagal 2 ir 4 subsidijų schemas pasiskirstymas pagal apskritis

Vertinant visus pateiktus projektus, daugiausia projektų pateikta ir finansuota iš Vilniaus apskrities. Pagal 4 subsidijų schemą daugiausia Klaipėdos apskrityje. Tai savaime suprantamas dalykas, nes pagal 4 subsidijų schemą finansuojami turizmo paslaugų teikėjai, o visas šalies pajūris priklauso Klaipėdos apskričiai. Tai projektai finansuoti Palangoje, Neringoje, Šventojoje o ir pačiame Klaipėdos mieste finansuoti keli projektai. Bendrame vaizde matosi, kad dauguma lėšų pateko į didžiųjų miestų apskritis, kurie šalyje ir taip ekonominiu atžvilgiu geriau išsivystę nei tokios apskritis kaip Telšių, Tauragės, Utenos. Pagrindinis tikslas, kad lėšos turi būti skiriamos mažinti regioninius skirtumus, skatinti stabilią ir tolygią plėtrą, nėra pasiektas.

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 584 mln. eurų, iš jų 347,06 mln. eurų BPD 1 prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ priemonėms, 222,43 mln. eurų 3 prioriteto „Gamybinio sektoriaus plėtra“ priemonėms. Likusioji dalis bus panaudota 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms [47].

Iš ES struktūrinių fondų Lietuvos verslo paramos agentūra Telšių apskrityje patvirtino ir buvo skirtas finansavimas 20 projektų. Mažeikių rajone finansuoti 4 projektai, tačiau nė vieno jų nepateikė SVV subjektai. Tai projektai pateikti biudžetinių organizacijų pastatų renovacijai ir energetinių resursų taupymui. Pateiktų ir finansuotų projektų iš ES struktūrinių fondų pasiskirstymas pagal apskritis pateiktas 5 paveiksle.

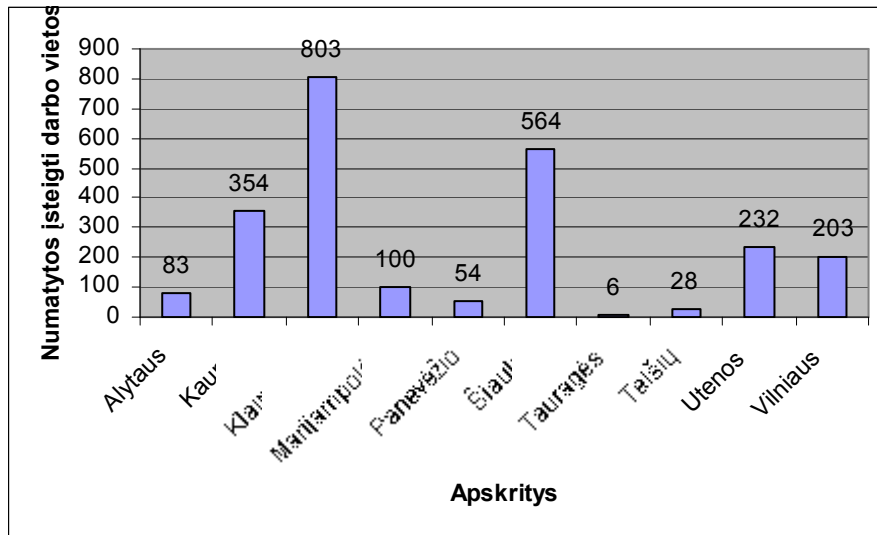
5 pav. Finansuotų projektų iš ES struktūrinių fondų pasiskirstymas pagal apskritis

Iš pateikto 5 paveikslo matosi, kad daugiausia projektų tiek SVV įmonių, tiek kitų pareiškėjų pateikta ir finansuota Vilniaus apskrityje. Toliau Kaunas, Klaipėda ir t.t.

Iš šio fondo parama suteikta tik vienai SVV įmonei Telšių apskrityje, Plungės rajone. Projektas šiuo metu pradėtas tik vykdyti. Paskaičiuoti veiklos efektyvumo rodiklių nėra galimybės.

2.1.3. ES fondų suteiktos paramos SVV įmonėms vertinimas pagal darbuotojų skaičių ir naujų darbo vietų steigimą įmonėje

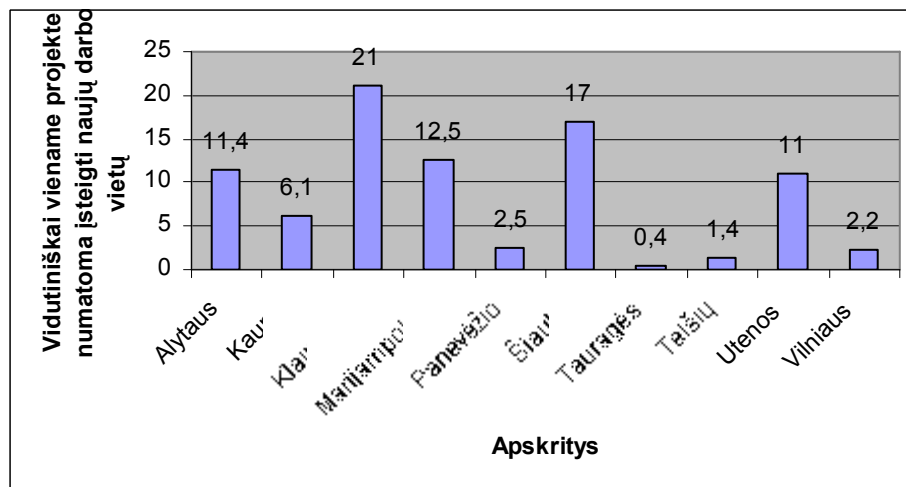
Vertinant ES fondų finansuojamus projektus, ne visuose projektuose yra steigiamos darbo vietos. Dalis projektų skirti pastatų renovacijai, kurių metu darbo vietos nesteigiamos. Pagal 2 priede pateiktus duomenis, pateikiama numatytos įsteigti darbo vietos 6 pav.

6 pav. Numatomos įsteigti naujos darbo vietos iš ES fondų finansuojamų projektų

Iš pateikto paveikslo matosi, kad daugiausia įsteigti naujų darbo vietų numatoma Klaipėdos, Šiaulių, Kauno ir Utenos apskrityse. Silpniau išsivysčiusiuose regionuose Telšių, Tauragės numatoma įsteigti mažiausiai darbo vietų. Čia žymiai aktyviau pasireiškė Utenos apskritis.

Paskaičiavus vieno projekto vidutiniškai numatomų įsteigti darbo vietų skaičių, tendencija išlieka ta pati 7 pav.

7 pav. Vidutiniškai viename projekte numatyta įsteigti naujų darbo vietų

Gaunamas mažas darbo vietų skaičius vienam projektui sąlygoja, kad bendrame pateiktų projektų skaičiuje didelė dalis tenka pastatų renovacijos projektams, kur darbo vietos nesteigiamos, o tokius projektus daugiausia teikia biudžetinės švietimo institucijos.

Alytaus ir Utenos apskričių sėkmingas dalyvavimas gali būti sąlygotas tuo, kad 2000 m. vykdant Pilotinį Phare projektą Lietuvoje, tų apskričių SVV įmonės dalyvavo mokymuose ir galėjo teikti bandomuosius projektus, kurie buvo žymiai mažesnės apimties, negu dabartiniai,

finansuojami ES struktūrinių fondų. Įgyta patirtis projektų vadyboje, padeda dabar sėkmingai ruošti projektus ES struktūrinių fondų paramai gauti.

2.2. Lietuvos Respublikos institucijų paramos SVV įmonėms analizė ir vertinimas

2.2.1. Teikiamos paramos formos

Smulkaus ir vidutinio verslo subjektams gali būti taikomos šios Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatyme nustatytos valstybės pagalbos formos:

- **Mokesčių lengvatos** (jei jos nustatytos įstatymuose), rinkliavų lengvatos;
- **Finansinė parama**: lengvatiniai kreditai, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas – teikia UAB “INVEGA”.

Tam tikrų išlaidų (steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo įmokų, kokybės sertifikatų įsigijimo ir kitų išlaidų) kompensavimas – Ūkio ministerijos specialios programos. Subsidijos darbo vietoms steigti – Teritorinės darbo biržos finansuoja Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus.

Prie valstybinės paramos priskiriama ir savivaldybių SVV fondų teikiama parama paskolų palūkanų daliniam finansavimui, darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, įmonių dalyvavimo parodose daliniam išlaidų finansavimui, Paraiškų finansinei paramai gauti IŠ ES fondų parengimo išlaidų finansavimui.

- **Mokymai ir konsultacijos**: įmonių savininkų, įmonių vadovybės bei darbuotojų konsultavimo, mokymo, kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo paslaugos lengvatinėmis sąlygomis;
- **Verslo inkubatorių**, verslo centrų, technologinių parkų teikiamos paslaugos;
- **Kitos** Vyriausybės, apskričių viršininkų ar savivaldybių nustatytos pagalbos formos.

Lietuvos ekonominė integracija keičia verslo aplinką, ekonominės veiklos taisykles bei išteklių perskirstymo principus. Todėl natūralu, jog kažkam šie pokyčiai yra naudingi, o kai kam jie sukelia problemų.

Šiame darbe analizuojama finansinės paramos teikimo sistema ir jos įtaka SVV įmonių veiklai, kitos paramos formos yra neanalizuojamos.

Parama yra teikiama vadovaujantis Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymu IX – 1142, bei vyriausybės 2003m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 4 “Dėl valstybės neremtinės veiklos rūšių sąrašo patvirtinimo”. (Apie neremtiną veiklą žr. 2.2.4. sk.).

2.2.2. Garantijų fondo „INVEGA” suteiktos paramos SVV įmonėms analizė

Garantijų fondas „INVEGA“ įsteigtas 2001 m. lapkričio 29 d. Maksimali paskolos suma, už kurią gali garantuoti INVEGA, – 2 mln. litų. O paskolų, skirtų projektams, finansuojamiems Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis, finansuoti, ir už kurias teikiamos INVEGA garantijos, atveju - 3 mln. litų. Investicinėms paskoloms INVEGA garantuoja pirmos paskolos dalies gražinimą bankui iki 80 proc. paskolos sumos, o visais kitais atvejais – iki 50 proc. paskolos sumos. Už suteiktą garantiją verslininkas turi sumokėti vienkartinį tik 1 ar 1,5 proc. garantijos atlyginimą nuo garantijos sumos, likusią INVEGA garantijos atlyginimo dalį verslininkui kompensuoja valstybė. Tuo atveju, kai garantija suteikiama už paskolą projektams, finansuojamiems Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis, finansuoti, atlyginimas už garantijos suteikimą nekompensuojamas [55].

Sutarties su Ūkio ministerija pagrindu UAB „INVEGA” administruoja vieną iš valstybės pagalbos formų – dalinį palūkanų kompensavimą. Verslininkams, kurie pasinaudojo UAB „INVEGA” garantijomis, kompensuojama iki 50 proc. bankams sumokėtų palūkanų. Tačiau palūkanos nekompensuojamos, jei paskola imama Europos Sąjungos struktūrinių fondų remiamiems projektams finansuoti

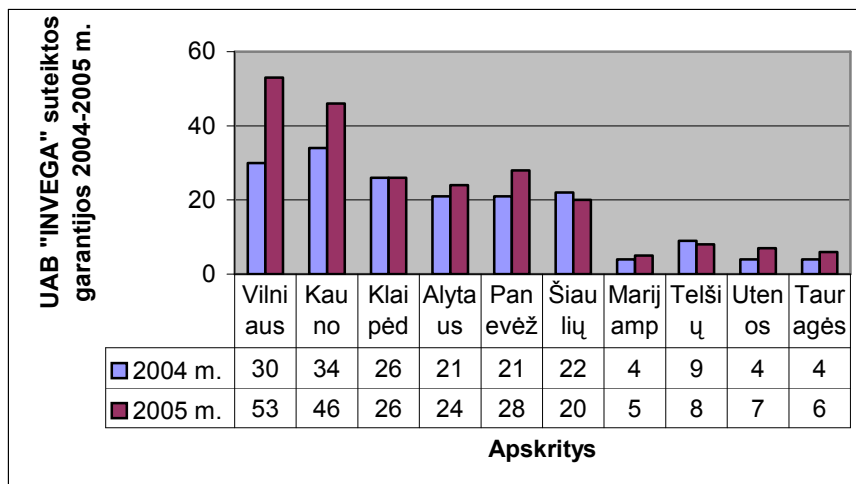
Garantija teikiama už banko paskolą mikro, mažai įmonei, o nuo 2005 m. ir vidutinei įmonei, kurioje dirba iki 100 darbuotojų, vadovaujantis Lietuvos Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymu (neremtinoms veikloms garantija neteikiama). Teikiant garantijas yra laikomasi deminimis taisyklės, t.y. kad įmonei per trejus metus suteikta pagalba negali viršyti 100 tūkst. EUR. Pagal tą pačią valstybės pagalbos teikimo schemą SVV subjektams yra kompensuojamas garantijos atlyginimas ir dalis paskolų palūkanų.

Įmonė į verslo projektą, kuriam įgyvendinti imama paskola su INVEGA garantija, turi investuoti ne mažiau kaip 20 proc. nuosavų lėšų ar garantuoti kitu turtu. Už suteiktą garantiją įmonė turi sumokėti 1 proc. garantijos atlyginimą nuo garantijos sumos.

2003 m. kovo 27 d. Lietuvos respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-112 buvo pakeista palūkanų kompensavimo tvarka. Kompensuojama 50 proc. sumokėtų palūkanų investicinėms paskoloms ir 30 proc. sumokėtų palūkanų apyvartinių lėšų paskoloms, bet ne daugiau 5 punktų suteiktos paskolos palūkanų.

„INVEGA” garantija negali būti suteikta transporto sektoriaus projektams, taip pat projektams susietiems su žemės ūkio produktų gamyba ir apdorojimu (žuvininkystės projektai, daugelis maisto pramonės šakų).

Per 2004 ir 2005 m. „INVEGA” paslaugomis pasinaudojo 398 verslo subjektai, tame tarpe tik 17 iš Telšių apskrities. Suteiktų garantijų skaičiaus dinamika pagal projekto vykdymo vietą pateikiama 8 paveiksle.

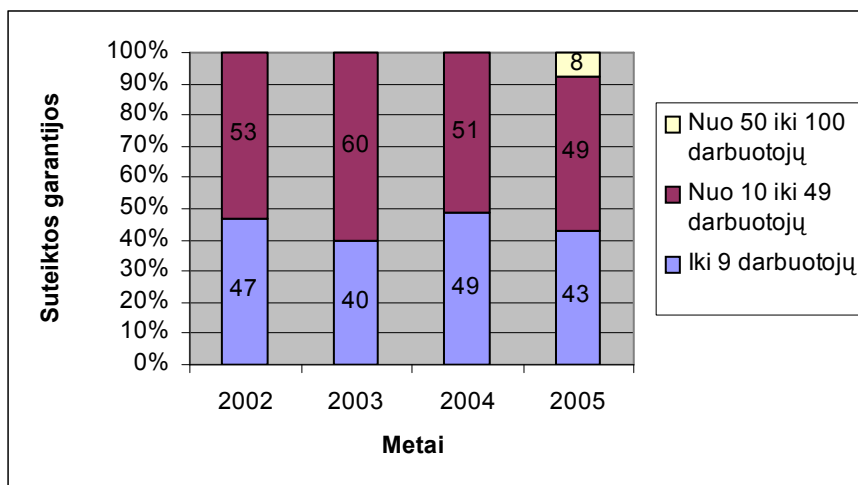

8 pav. Suteiktų garantijų skaičiaus dinamika pagal projekto vykdymo vietą, vnt.

Iš pateikto paveikslo matosi, kad įmonės tampa aktyvesnės, 2005 metais beveik dvigubai daugiau įmonių pasinaudojo garantijų fondo teikiamomis paslaugomis.

UAB „INVEGA” nuo veiklos pradžios iki 2006-06-30 smulkaus ir vidutinio verslo subjektų projektų finansavimui paremti suteikė 809 garantijas, kurios bankams užtikrino 264,8 mln. Lt paskolų sumos gražinimą, o suteiktų garantijų suma sudarė 168,0 mln. Lt. Įgyvendinus su UAB „INVEGA” garantija nuo veiklos pradžios finansuotus projektus, numatoma sukurti per 4200 naujų darbo vietų.

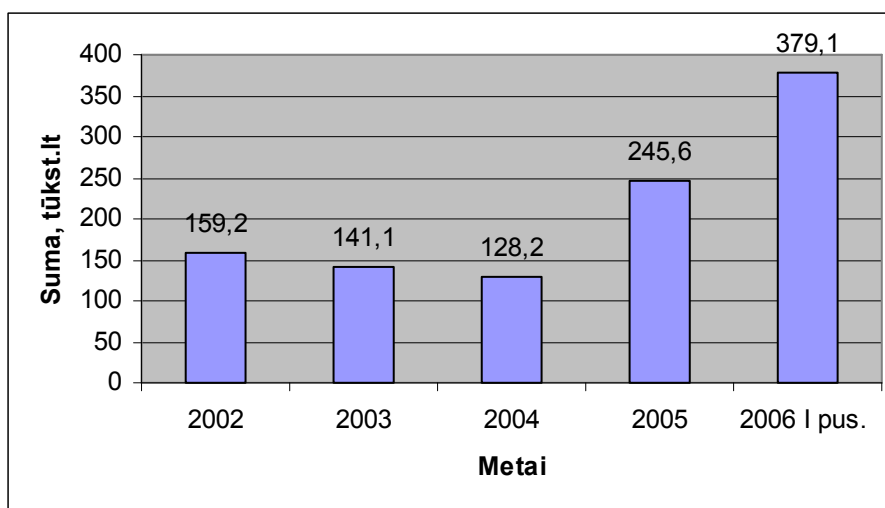
Isteigus UAB „INVEGA”, iki 2005 m. garantijos už paimtas paskolas iš banko buvo teikiamos tik įmonėms iki 49 darbuotojų, t. y. mikroįmonėms ir mažoms įmonėms. 2004 m. pabaigoje pakeitus Garantijų teikimo nuostatus, buvo išplėstas galinčių gauti garantijas už paimtas paskolas įmonių ratas. UAB „INVEGA” paslaugomis pradėjo naudotis ir įmonės, kuriose dirba iki 100 dirbančiųjų. Suteiktų garantijų skaičiaus struktūra procentais, pagal dirbančiųjų skaičių, 2002 – 2005 m. pateikiama 9 pav.

9 pav. Suteiktų garantijų skaičiaus dinamika pagal įmonės dirbančiųjų skaičių

Iš pateikto paveikslo matosi, kad nuo 2005 metų pradėjus finansuoti stambesnes įmones, kur darbuotojų skaičius nuo 50, joms suteiktų garantijų dalis pirmaisiais metais yra nedidelė, tik 8 proc. Bet vertinant buvusią struktūrą tarp mikroįmonių ir mažų įmonių, matosi, kad mikroįmonių dalis sumažėjo 6 procentiniais punktais, o mažų įmonių – 2 procentiniais punktais. Tačiau jei pirmą 2006 m. pusmetį, vidutinė suteikta garantija išaugo 133 tūkst.lt lyginant su 2005 m. vidutine suteikta garantija, o 2005 m. vidutinė garantija padidėjo beveik dvigubai, galime tikėtis, kad mikroįmonėms ir mažoms įmonėms suteiktų garantijų skaičius bendroje struktūroje tikrai nedidės.

Nuo veiklos pradžios iki 2006-06-30 kompensuota 5,80 mln. Lt palūkanų UAB “INVEGA” garantija pasinaudojusiems verslo subjektams. Žymiai išaugo suteiktos vidutinės garantijos suma. Vidutinės suteiktos garantijos kitimo dinamika pateikta 10 pav.

10 pav. Vidutinės suteiktos garantijos kitimo dinamika

2005 m. labai išaugo vidutinės garantijos suma, vos ne dvigubai lyginant su praėjusiais metais. Tai įtakojo garantijų teikimas įmonėm, turinčioms iki 100 dirbančiųjų. Didesnės įmonės ima didesnes paskolas.

UAB "INVEGA" nuo 2005 m. pradėjusi teikti paslaugas vidutinėms įmonėms iki 100 darbuotojų mažina galimybes pasinaudoti teikiama parama mikroįmonėms ir mažoms įmonėms. Toks garantijų teikimo taisyklių pakeitimas neigiamai veikia mažų įmonių konkurencingumo galimybes bendroje šalies rinkoje.

Per 2006 m. INVEGA smulkioms ir vidutinėms įmonėms suteikė 368 garantijas, 1,7 karto daugiau nei per 2005 m. Suteiktų garantijų suma siekė 131,1 mln. Lt, kas 2,4 karto daugiau nei per 2005 m. Per šiuos metus suteiktos garantijos padėjo smulkioms ir vidutinėms įmonėms pasiskolinti 192,61 mln. Lt paskolų [55]. Tai dvigubai daugiau nei per 2005 metus. Tokį augimą iš dalies sąlygojo ir garantijų fondo "IVEGA" bendradarbiavimo sutarčių sudarymas su daugiau šalies bankų ir nuo 2006 m. rugpjūčio mėn. pradėti teikti mikrokreditai. Iki 2006 m. pabaigos. smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėms išdalyta 18,9 mln. Lt arba 65,6 proc. visų numatytų skirti mikrokreditų, iš viso 266 įmonėms.

Mikrokreditai (paskolos iki 25 tūkst. eurų mikroįmonėms) – tai dar viena labai plačiai Europos Sąjungos šalyse narėse taikoma smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansinės paramos priemonė vadinama – finansinės inžinerijos priemonėmis. Pagrindinis finansinės inžinerijos priemonių požymis tas, kad priešingai nei įprastoms subsidijavimo schemoms, finansinės inžinerijos priemonėms skirtos lėšos yra atsinaujinančios (gali būti naudojamos kelis kartus) ir leidžiančios paremti žymiai didesnę įmonių skaičių nei naudojant tas pačias lėšas subsidijoms.

Siekdama paskatinti mažų ir vidutinių įmonių plėtrą Lietuvoje, LR Vyriausybė pritarė Ūkio ministerijos siūlymui teikti mikrokreditus ir skyrė 28,8 mln. Lt – PHARE pasibaigusių programų (negražintinos paramos Lietuvai) lėšas. Šios lėšos paskolintos atranką laimėjusiems ir trišales paskolų sutartis su Ūkio ministerija ir mikrokreditų teikimą administruojančia bendrove UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) pasirašiusiems AB Šiaulių bankui (15 mln. Lt), UAB Medicinos bankui (8,3 mln. Lt) ir AB DnB NORD bankui (5,5 mln. Lt), kurie pasiūlė geriausias įmonių mikrokreditavimo sąlygas. Minėti trys bankai mikrokreditavimui skirtas lėšas galės naudoti iki 2012-12-31.[55]. Iki 2006 m. pabaigos. smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėms išdalyta 18,9 mln. Lt arba 65,6 proc. visų numatytų skirti mikrokreditų, iš viso 266 įmonėms.

Mikrokreditavimo priemonei pasibaigus (po 2012 metų), tas pačias lėšas, grįžusias į specialiosios programos sąskaitą, ir toliau bus galima naudoti mikrokreditavimo ar kitai smulkaus ir vidutinio verslo finansinei priemonei.

Pradėjus teikti mikrokreditus iki 25 000 EUR, supaprastinta tvarka, palūkanos yra mažesnės negu įprastai. Palankesnės sąlygos taikomos mikroįmonėms ir įmonėms, veikiančioms didesnio nedarbo lygio apskrityse (Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių savivaldybių teritorijose). Tai yra pirmas žingsnis, suteikiantis lengvatų šiems regionams UAB "INVEGA" veikloje. Tačiau yra pabrėžiama, kad parama nebus koncentruojama tik didesnio nedarbo

teritorijose, jos gali kreiptis visų apskričių verslininkai. Kaip tai įtakos nusistovėjusias tendencijas bus galima pasakyti tik š.m. pabaigoje, nes šie kreditai pradėti dalinti tik 2006 metų antrą pusmetį.

2.2.3. Vietinių užimtumo iniciatyvų projektai

Vietinių užimtumo iniciatyvų (VUI) projektai – naujų darbo vietų kūrimo projektai, įgyvendinami aukščiausio nedarbo teritorijose, kur nedarbo lygis viršija vidutinį šalies nedarbo lygį. Šie projektai padeda sutelkti vietos bendruomenės socialinių ekonominių partnerių pastangas didinti atskirų savivaldybių gyventojų grupių užimtumą bei vystyti vietos socialinę ekonominę infrastruktūrą. Paraiškos teikiamos teritorinėms darbo biržoms. Projekto teikėjas gali būti Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai, nurodyti Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo 2 straipsnyje ir Viešos įstaigos, kuriose valstybės institucijos, savivaldybės, valstybės ar savivaldybių įmonės dalininkų susirinkime visai neturi arba turi mažiau nei pusę balsų. Neturėti neatidėtų įsiskolinimų valstybės ar savivaldybės biudžetui ir Valstybinio socialinio draudimo fondui. Organizacijos turi turėti nuosavybės teise ar kitais pagrindais valdomą, naudojamą nekilnojamąjį turtą, būtiną darbo vietoms įsteigti ir joms išlaikyti ne trumpiau sutartyje numatyto laiko. Įmonės bendrasis padengimo rodiklis (trumpalaikis turtas padalintas iš trumpalaikių įsipareigojimų) ne mažesnis kaip vienetas (reikalavimas netaikomas paslaugų tipo įmonėms). Įmonė turi būti tiesiogiai atsakingu už projekto vykdymą ir darbo vietų įsteigimą.

Visus šiuos reikalavimus atitinkantis darbdaviai, paraiškas teikia teritorinėms darbo biržoms.

Paraiškų atranka vyksta dviem etapais. VUI projektų rengimas ir finansavimas reglamentuotas Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintu Aprašu (2006-08-04 Nr. A1-231). Jeigu projektai parengti vadovaujantis Aprašo reikalavimais bei pateikti visi reikalingi papildomi dokumentai, tokie projektai nėra atmetami ir yra vertinami rajono Atrankos komisijoje. Įvertinti Atrankos komisijoje daugiau kaip 50 balų projektai, siunčiami į Atrankos komitetą prie Lietuvos darbo biržos, kuris vykdo galutinį vertinimą ir sudaro finansuojamų projektų sąrašą. Projekto ekonominis vertinimas nėra atliekamas.

Darbdaviai, laimėję konkursą, gauna valstybės paramą naujų darbo vietų steigimui. Valstybės parama vienai darbo vietai steigti negali viršyti VUI projektų atrankos paskelbimo metu Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskutiniojo oficialiai paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio 22 dydžių.

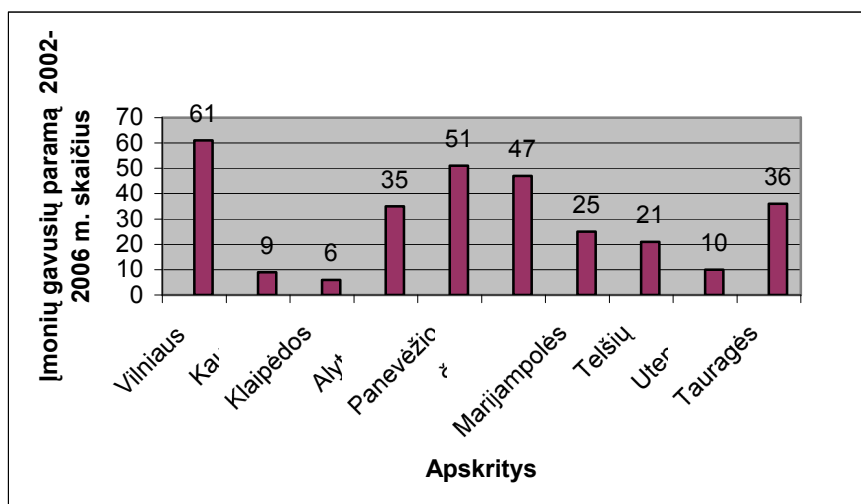
- Maksimali to paties pagalbos gavėjo prašoma suma negali viršyti 345 000 Lt.
- Paramos gavėjas privalo savo lėšomis padengti ne mažiau kaip 35 procentus visų projekto išlaidų, o darbo vieta turi būti išsaugota 3 metus nuo jos įsteigimo dienos.

- Projekto teikėjas privalo užtikrinti, kad prašoma valstybės parama kartu su jau anksčiau jo gauta valstybės parama neviršytų 345 000 Lt trejus metus iš eilės [57].

Vietinių iniciatyvų užimtumo projektai pradėti įgyvendinti 2001 m. Pirmieji projektai buvo finansuoti Jurbarkė, įsteigtos 7 darbo vietos, Pasvalyje – 19 darbo vietų, Šakiuose – 6 darbo vietos. Mažeikiuose šie projektai pradėti įgyvendinti 2002 m. Per 2002-2006 metus šia valstybės parama pasinaudojo 20 įmonių. Jose įsteigta 141 nauja darbo vieta. Suteikta valstybės parama sudaro 1577,306 Lt [57].

Tiriant VUI projektų poveikį SVV įmonėms, darbe analizuojamos Mažeikių rajono įmonės, gavusios paramą 2004-2005 m. UAB „Aremikas” - gaminanti ir prekiaujanti santechnikos įranga, bei teikianti santechnikos paslaugas, UAB „Riestlita” – kepanti meduolius, riestainius ir įvairius sausainius, UAB „Dertena” – užsiimanti drabužių siuvimu, bei UAB „Elmaga” - užsiimanti gaminių energetikai, metalo konstrukcijų, dekoratyvinių tvorų ir vartų, tinklinių tvorų, šarvuotų durų gamyba. Gaminami nestandartiniai gaminiai pagal užsakovų projektus. Informacija apie šalyje paramą gavusias įmones pateikiama 1 priede.

Nuo 2006 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, kuris pakeitė nuo 1996 metų galiojusį Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymą. Darbo vietų steigimo ir subsidijavimo sąlygas nusako 2006 m. liepos 31 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-221 patvirtintas Darbo vietų steigimo subsidijavimo sąlygų ir tvarkos aprašas.

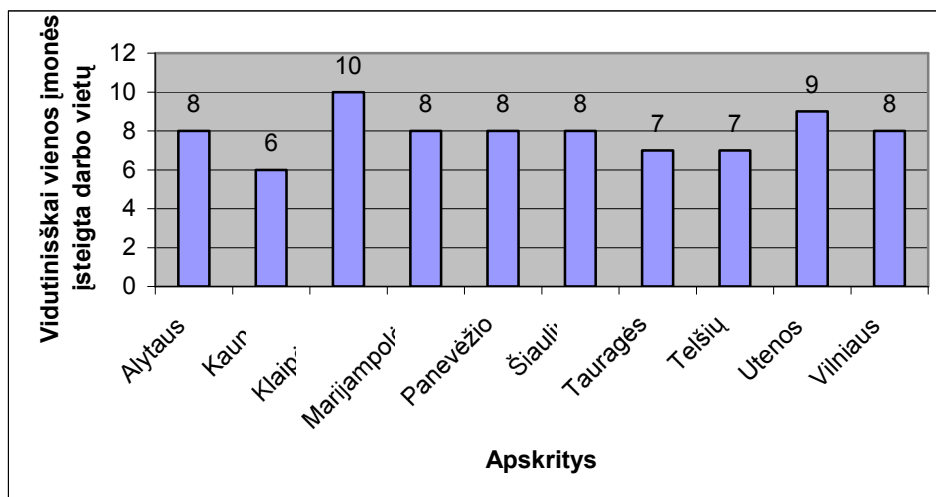

11 pav. Finansuotų VUI projektų 2002-2006 m. dinamika pagal vykdymo vietą

Kadangi VUI projektai gali būti teikiami tik tuose rajonuose, kur nedarbo lygis didesnis, nei šalies vidurkis, tai Telšių apskrityje beveik visi projektai finansuoti Mažeikių rajone, išskyrus vieną projektą 2005 m. Telšių rajone. Tačiau daugiausia projektų finansuot Vilniaus apskrityje, nors Vilniaus mieste nedarbo lygis niekada nebuvo toks, kad būtų galima finansuoti analogiškus

projektus. Tai skiriamos lėšos sėkmingai panaudojamos Šalčininkų (33 įmonės) ir Švenčionių (12 įmonių) rajonuose.

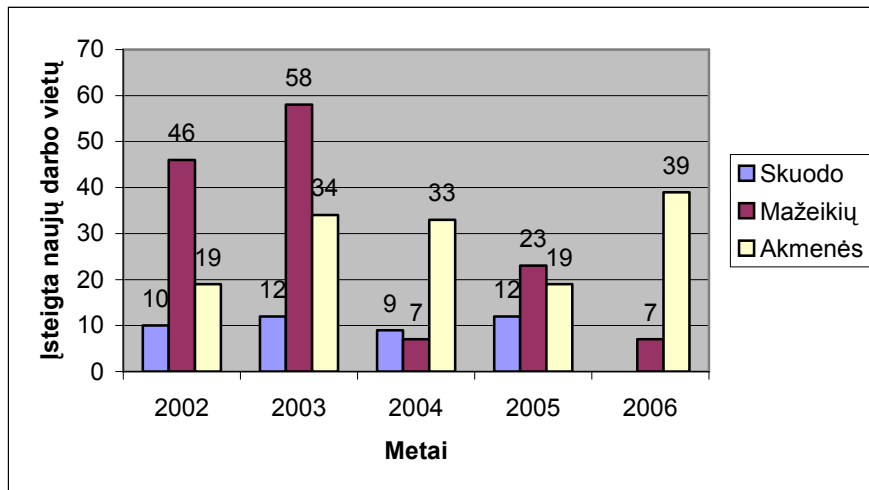
Įvertinti kokios įmonės dažniausiai dalyvauja VUI projektuose, buvo apklausta 16 teritorinių darbo biržų specialistų, dirbančių su VUI projektais. Visi nurodė, kad dalyvauja mikroįmonės ir mažos įmonės iki 50 darbuotojų. Vidutinis vienos įmonės įsteigtų darbo vietų skaičius pagal apskritis pateikiamas 12 pav.

12 pav. Vidutinis vienos įmonės įsteigtų darbo vietų skaičius pagal apskritis

Iš 10 paveiksle pateiktos informacijos matosi, kad vidutiniškai viena įmonė įsteigia panašiai vienodą naujų darbo vietų skaičių visose apskrityse. Didžiausias nuokrypis tarp Klaipėdos ir Kauno apskričių. Tačiau šiose apskrityse VUI projektai buvo vykdomi tik viename rajone. Klaipėdos apskrityje Skuodo rajone, o Kauno apskrityje – Jonavos rajone. Lyginant šių rajonų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus, savaime suprantama, kad Jonavos rajonas yra geresnėje padėtyje, nei Skuodas. Vertinant VUI projektus nėra didelio skirtumo įsteigtų darbo vietų skaičiaus tarp apskričių. Tai sąlygoja šios paramos gavimo pagrindinė sąlyga, kad VUI projektai finansuojami tik tuose rajonuose, kur bedarbių didesnis nei šalies vidurkis. Tokiu paskirstymo principu, paramos negali gauti aukštesnio ekonominio ir socialinio išsivystymo rajonai. Toks paramos teikimo apribojimas teigiamai veikia silpnesnio ekonominio išsivystymo rajonuose esančių įmonių konkurencingumą.

Mažeikių rajone įgyvendintų VUI projektų palyginimas pagal įsteigtų naujų darbo vietų skaičių ir bendrą lėšų įsisavinimą su kaimyniniais Skuodo ir Akmenės rajonais pateikiamas 13 paveiksle.

13 pav. Įsteigtų naujų darbo vietų palyginimas su gretutiniais rajonais

Iš pav. pateiktos diagramos, matosi, kad nuo 2004 m. labai žymiai sumažėjo darbo vietų įsteigimas Mažeikių rajone. VUI ekspertė, dirbanti Mažeikių rajono darbo biržoje su šiais projektais, teigė, kad tokį kritimą sąlygojo 2002-2003 metais įgyvendinusių VUI projektus įmonių bankrotas. 2004 metais buvo sugriežtintos VUI projektų finansavimo ir įgyvendinimo sąlygos. Pasirašant VUI projektų įgyvendinimo sutartis reikalingas banko ar draudimo bendrovės garantas, pagal projektą įsigytas turtas turi būti draudžiamas ir t.t. Tokie pakeitimai, labai sumažino įmonių dalyvavimą VUI. 2004 metais įsteigtos tik 7 darbo vietos, kai tuo tarpu 2003 m. 58 naujos darbo vietos. Tai ypatingai palietė Mažeikių rajoną, nes Mažeikiuose bankrutavo įmonė, kuriai buvo finansuotas pakankamai stambus VUI projektas, numatytos įsteigti 15 darbo vietų. Dėl šios priežasties ir darbo biržos darbuotojai griežčiau vertino pateikiamus projektus. Ko nepastebima kaimyniniuose rajonuose, nors šių teritorinių darbo biržų specialistai taip pat pažymėjo sugriežtintus reikalavimus, dėl įsigyjamo turto privalomo draudimo.

Pastaraisiais metais įmonių aktyvumą dalyvauti VUI projektuose sąlygoja ir bedarbystės lygio sumažėjimas tiek šalyje, tiek analizuojamuose rajonuose. Šalyje jaučiamas kvalifikuotos darbo jėgos stygius, o darbo biržose nebėra kvalifikuotų, ar norinčių persikvalifikuoti darbuotojų. To pasėkoje įmonės ieško lėšų turimų darbuotojų perkvalifikavimui, kai įsigyjamos naujos technologijos – reikalingos kitokios paramos formos. Verslas tobulina gamybą naujomis, technologijomis, automatizuodamas gamybą, siekdamas tapti konkurencingesnis, to išdavoje žemesnės kvalifikacijos darbuotojų dažniausiai dar sumažinama, arba tiems patiems būtina kelti kvalifikaciją.

Atitinkamai pagal įsteigtų darbo vietų skaičių, skiriamas ir finansavimas. 2002 ir 2003 m. daugiausia lėšų skirta Mažeikių rajonui, o nuo 2004 m. aktyviau VUI projektams skirtas lėšas įsisavina Akmenės rajono verslo įmonės.

Bendras VUI lėšų įsisavinimo palyginimas su gretutiniais rajonais (žr.11 pav.) VUI projektų finansavimas Mažeikių, Akmenės ir Skuodo rajonuose, iki 2004 metų daugiausia lėšų skirta Mažeikių rajonui. Nuo 2005 metų įvykęs steigus lėšų sumažėjimas yra sąlygotas, stambaus projekto 2003 vykdymas pasibaigęs įmonės bankrotu. Todėl labai sugriežtėjo projektų vertinimas, priimtas net visoje šalyje pradėjęs galioti pakeitimas, dėl įsigyto turto iš projekto lėšų privalomas draudimas.

Įmonių, Mažeikių rajone 2004-2005 m. gavusių VUI projektų finansavimą, veiklos efektyvumo vertinimas pagal rodiklius pateiktus 1.4.3. skyriuje (pardavimų savikainos lygis, veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui, turto pelningumo rodiklis, turto apyvartumas kartais) skaičiuojama pagal 1-4 formules ir pateikiami 6 lentelėje. Duomenys paimti iš minėtų įmonių finansinės atskaitomybės (žr. 6-9 priedus).

6 lentelė

Įmonių 2003-2005 m. finansiniai rodikliai, apibūdinantys įmonių veiklos efektyvumą

<i>Įmonė</i>	<i>UAB “Elmaga”</i>			<i>UAB “Dertena”</i>			<i>UAB “Aremikas”</i>			<i>UAB “Riestlita”</i>		
	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>
<i>Rodikliai</i>												
Pardavimų savikainos lygis	0,55	0,64	0,58		0,89	0,87	0,81	0,80	-	-	0,69	0,68
Veiklos sąnaudos vienam pard. pajamų litui	0,22	0,26	0,29		0,22	0,31	0,10	0,10	-	-	0,26	0,30
Turto graža,%(turto pelningumas)	21,0	8,0	12,2				18	19	-	-	15,5	5,2
Turto apyvartumas (kartais)	1,04	1,95	1,12		0,87	1,42	2,3	2,1	-	-	3,7	3,6

Šaltinis: Sudaryta autorės, rodikliai paskaičiuoti pagal 1.3.3. skyriuje pateiktas 1-4 formules.

Rinkos šalių praktika rodo, kad pardavimų savikainos lygis yra 50-90 centų vienam pardavimo pajamų litui. Iš pateiktų duomenų 6 lentelėje matosi, kad įmonės pardavimo pajamos vienam pardavimo litui svyruoja nuo 55 centų iki 89 centų. Gamybinių įmonių UAB “Elmaga” ir UAB “Riestlita” šis rodiklis žemesnis, atitinkamai didesnės ir veiklos sąnaudos vienam pardavimo litui.

Veiklos sąnaudų pardavimo litui rodiklio reikšmė įmonėje kuo mažesnė, tuo geriau. J. Mackevičiaus teigimu [9,23], šis rodiklis įmonėje neturėtų būti didesnis nei 17-18 proc. Tokius rezultatus turi tik UAB “Aremikas”, kitų įmonių veiklos sąnaudos yra didesnės nei 18 proc.

Turto graža parodo visų investicijų pelningumą įmonėje. Šis rodiklis yra lyginamas su banko palūkanų normomis rinkoje. Iš paskaičiuotų rodiklių vertės, matosi, kad turto graža yra pakankamai aukšta, nes banko palūkanų norma rinkoje už indėlius litais šiandien yra apie 3 proc. Steigdamos

naujas darbo vietas, įmonės įsigyja ilgalaikio turto, todėl tais metais, kai įgyvendinami projektai, turto pelningumas sumažėja, o sekančiais pradeda augti. UAB “Elmaga” šis rodiklis sumažėja daugiau nei dvigubai, tai sąlygojo sumažėję pardavimai ir trigubai sumažėjęs pelnas.

Statistikos departamento finansinės būklės vertinimo rodiklių metodikoje [30, 18] nurodyta, kad gamybos įmonių viso turto apyvartumo koeficientas vertinamas labai gerai, jeigu yra didesnis negu 2. Tokius rodiklius turi UAB “Rietlita”. Patenkinama gamybos įmonių šio rodiklio reikšmė laikoma 1, tai UAB “Dertena” ir UAB “Elmaga” šie rodikliai pakankamai geri. Prekybos įmonėms šis rodiklis yra laikomas labai geru, jei siekia 5, o pakankamas – 3. UAB “Aremikas” turto apyvartumo rodiklis svyruoja apie 2.

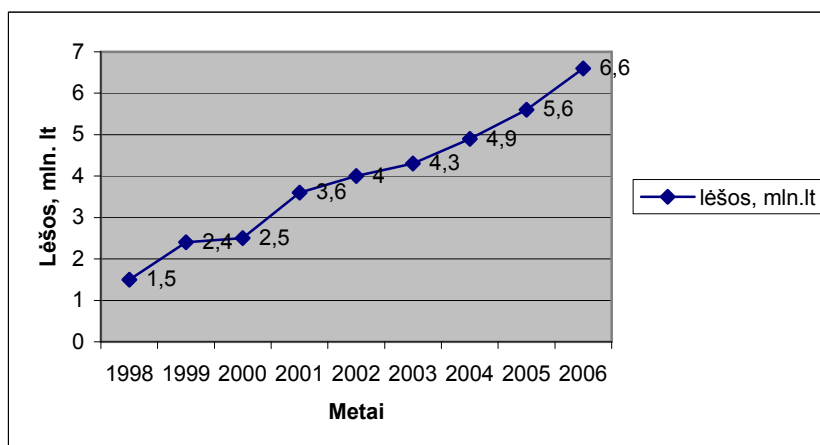
2.2.4. Savivaldybių SVV fondų suteikta parama

Savivaldybės skiria finansinę paramą SVV plėtrai iš įsteigtų SVV skatinimo fondų. Savivaldybės SVV fondus pradėjo steigti nuo 1998 m. Tuomet 26 iš 56 savivaldybių skyrė lėšų SVV skatinimo fondams. Nuo 1998 m. savivaldybių, skiriančių lėšas SVV skatinimo fondui, skaičius pastoviai augo. 2004 m. ir 2005 m. net 54 savivaldybės šiems tikslams skyrė lėšų. Kiekvienais metais SVV skatinimui skirtų lėšų suma vis didėjo, o 2005 m. šiems tikslams buvo panaudota 5,6 mln. litų, 2006 m. skirta 6,6 mln. litų.

Savivaldybės fondų lėšas 2006 m. planuoja naudoti lengvatinių paskolų teikimui, palūkanų kompensavimui, seminarams, mokymams, konsultacijoms, konferencijų, mugių, parodų organizavimui, verslo informacijos sklaidai ir daugeliui kitų tikslų. Pastaraisiais metais savivaldybės pradėjo teikti paramą naujų darbo vietų kūrimo, naujų įmonių steigimo skatinimui, paraiškų finansinei paramai iš ES fondų parengimo išlaidų mažinimui.

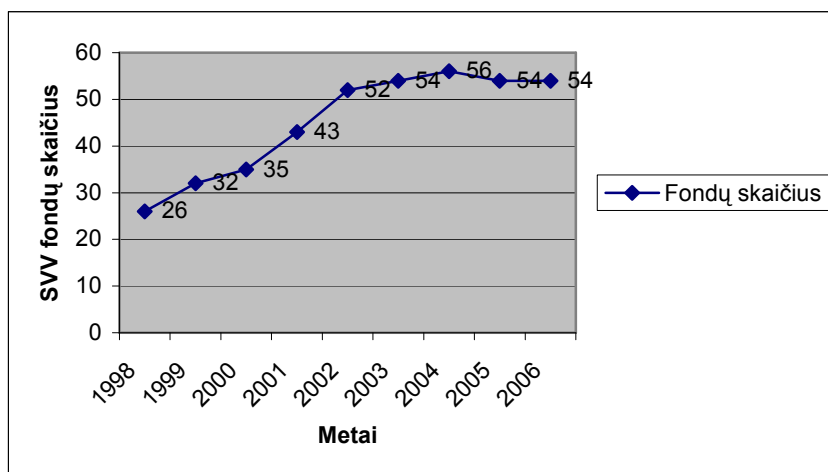
Savivaldybių SVV skatinimo fondų teikiama finansinė parama gali pasinaudoti SVV subjektai, registruoti atitinkamai savivaldybei priklausančioje teritorijoje.

Savivaldybių skiriamų lėšų dinamika pavaizduota 14 paveiksle.

14 pav. Savivaldybių skirtų lėšų SVV fondams dinamika 1998-2006 m.

Iš pateikto paveikslo matosi, kad savivaldybių parama SVV kasmet didėja. Tai sąlygoja ir kiekvienais metais įsteigiamų naujų SVV fondų skaičius šalyje. Steigiamų SVV fondų skaičiaus dinamika pateikiama 11 pav. Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų savivaldybės nėra įsteigusios SVV skatinimo fondų, tačiau SVV remia iš privatizavimo fondo lėšų bei iš kitų lėšų šaltinių. Anykščių, Molėtų rajonų bei Šiaulių miesto savivaldybės 2005 m. neskyrė lėšų SVV skatinimui

15 pav. Savivaldybių SVV fondų augimo dinamika šalyje 1998-2006 m.

Mažeikių rajone SVV skatinimo fondas įsteigtas 2001 m., lėšos pradėtos skirti 2002 metais.

Mažeikių rajono savivaldybės 2001-04-05 tarybos sprendimu Nr. 192 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“ patvirtinta SVV skatinimo programa ir SVV skatinimo fondo nuostatai. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-10-16 tarybos sprendimu Nr. T-179 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“ patvirtinti SVV skatinimo fondo nuostatai. Šiuose nuostatuose išskiriamos skatintinos ir nefinansuojamos veiklos.

Skatintinos veiklos:

- Verslo paslaugos;
- Turizmo infrastruktūros paslaugos;
- Netradicinių žemės ūkio šakų ir kultūrų įsisavinimas;
- Verslas, susijęs su ekologijos problemų sprendimu bei aplinkos tvarkymu;
- Antrinių žaliavų ir atliekų surinkimas bei perdirbimas;
- Įvairių dirbinių gamyba;
- Transporto priemonių, baldų, namų apyvokos daiktų bei įstaigų reikmenų gamyba ir remontas;
- Transporto paslaugos;
- Įvairių dirbinių gamyba;

- Maisto produktų gamyba, kai įmonėje dirba mažiau kaip 50 darbuotojų;
- Pramoginė veikla: klubų veikla, diskotekų ir šokių salių veikla, poilsio parkų ir atrakcionų veikla, konkursų organizavimas.

Neremtinios veiklos:(01.50 - nurodoma ekonominės veiklos klasė)

- Medžioklės, gaudymo spąstais, medžioklės patirties skleidimo ir su susijusių paslaugų veikla. (01.50);
- Alkoholinių gėrimų gamyba (nuo 15.91 iki 15.95);
- Tabako gaminių gamyba (16.00);
- Variklinių transporto priemonių ir motociklų pardavimas; automobilių degalų mažmeninė prekyba (50.10 nuo 50.30 iki 50.50);
- Mažmeninė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą (nuo 52.11 iki 52.63);
- Finansinis tarpininkavimas, išskyrus draudimo ir pensijų lėšų kaupimą (nuo 65.11 iki 65.23);
- Draudimo ir pensijų lėšų, išskyrus privalomąjį socialinį draudimą, kaupimas (nuo 66.01 iki 66.03);
- Pagalbinė finansinio tarpininkavimo veikla (nuo 67.11 iki 67.20);
- Nekilnojamojo turto operacijos (nuo 70.11 iki 70.32);
- Teisinė veikla (74.11);
- Azartinių lošimų ir lažybų organizavimo veikla (92.71).

Mažeikių savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyriaus duomenimis SVV skatinimo fondo lėšų panaudojimas pateikiamas 3 lentelėje.

7.lentelė

Mažeikių savivaldybės SVV skatinimo fondo panaudojimas 2002-2005 metais

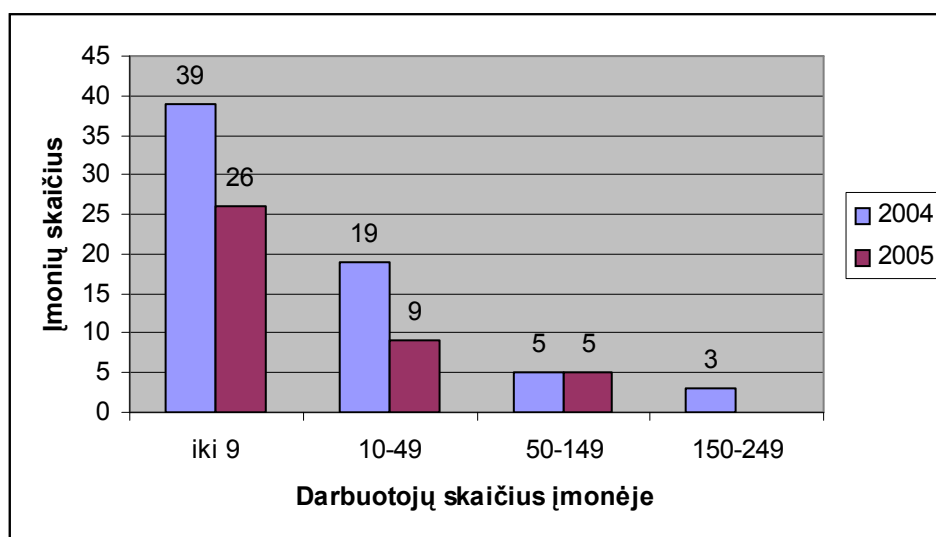
<i>Lėšų panaudojimo kryptys</i>	<i>2002</i>		<i>2003</i>		<i>2004</i>		<i>2005</i>	
	<i>Skirta suma, Lt</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Skirta suma, Lt</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Skirta suma, Lt</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Skirta suma, Lt</i>	<i>Įmonių skaičius</i>
Palūkanų dengimas	61865,93	31	33011,02	19	14 375,03	12	18144,24	14
Subsidijos	9000	3	47 950	15	122 620	33	60360	22
Dalyvavimas parodose	15781,99	6	12 235	6	11 858	18	4482	2
Mokymai	10000	Rajono SVV subjektai	3385,6	Rajono SVV subjektai	2055	1	8207	2

Verslo planų, galimybių studijų rengimas	-	-	600		1040	2	260	1
Reklaminiai leidiniai	31180		23377,9				3000	1
Parodų organizavimas			10591,5		8000			
Savivaldybės dalyvavimas projekte							24000	Telšių aps. administracija
Viso:	127827,92	40	131151,02	40	159948,03	66	118453,24	43

Šaltinis: Mažeikių savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyriaus ataskaitos už 2002-2005 m.

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų matosi, kad Mažeikių rajono įmonėms iš savivaldybės SVV fondo daugiausia parama suteikta subsidijų forma. Ši parama sudarė 2002 m. 7,04 proc., 2003 m. – 36,56 proc., 2004 m. 76,66 proc., 2005 m. – 50,96 proc. Fondas taip pat kompensuoja banko paimtų paskolų palūkanas. 2002 m. tai sudarė 48,4 proc. viso fondo lėšų, o 2005 m. tik 15 proc. Fondo lėšos dalinamos subsidijos forma.

Analizuojant kokios įmonės daugiausia naudojasi fondo paslaugomis, matosi, kad į savivaldybės SVV fondą daugiausia kreipiasi mikroįmonės ir mažos įmonės, kur darbuotojų skaičius neviršija 50. Kokioms įmonėms, priklausomai nuo darbuotojų skaičiaus, buvo suteikta finansinė parama 2004-2005 m. pateikta 16 pav.

16 pav. Suteikta parama įmonėms, priklausomai nuo darbuotojų skaičiaus

Pateiktame paveiksle matosi, kad vidutinės įmonės (darbuotojų sk. 50-249) iš fondo lėšų yra finansuojamos mažai. Tik 2 įmonėms buvo kompensuotos palūkanos trumpalaikėms paskoloms, o visoms kitoms yra finansuojamos dalyvavimo įvairiose parodose išlaidos.

Mikroįmonėms ir mažoms įmonėms parama dažniausiai skiriama įrangai įsigyti steigiant naujas darbo vietas. Vidutinė paramos suma suteikta vienai pateikiama 8 lentelėje.

8 lentelė

Vidutinė paramos suma, suteikta vienai įmonei Mažeikių savivaldybės SVV fonde

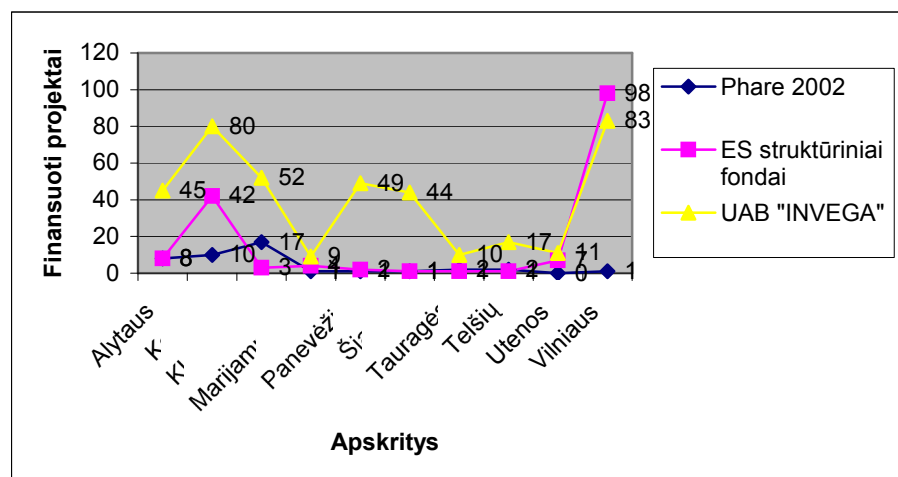
<i>Metai</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>
Suteikta parama vidutiniškai vienai įmonei, Lt	3195,70	3278,78	2423,46	2754,73

Šaltinis: sudaryta autorės pagal turimus duomenis iš Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyriaus.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matosi, kad suteikiama parama vienai įmonei sudaro apie 3 000 litų. Iš to galime daryti išvadą, kodėl į šį paramos fondą kreipiasi mikroįmonės ir mažos įmonės. Įmonėms, priklausančioms vidutinių įmonių kategorijai, dėl tokios paramos sumos, kai jų metinė apyvarta sudaro virš 24 mln. Lt, (žiūr. 1 lentelę) net netikslinga rinkti reikalaujamų pateikti dokumentų ir gaišti laiko. Tačiau mikroįmonėms, kur dažnai dirba 1-3 samdomi darbuotojai ar vienas asmuo pagal verslo liudijimą, ši parama yra priimtina. 2005 m. minėta parama buvo dažniausiai skiriama kompiuterinės įrangos įsigijimui.

2.3. ES fondų ir Lietuvos Respublikos institucijų suteiktos paramos SVV įmonėms intensyvumo vertinimas

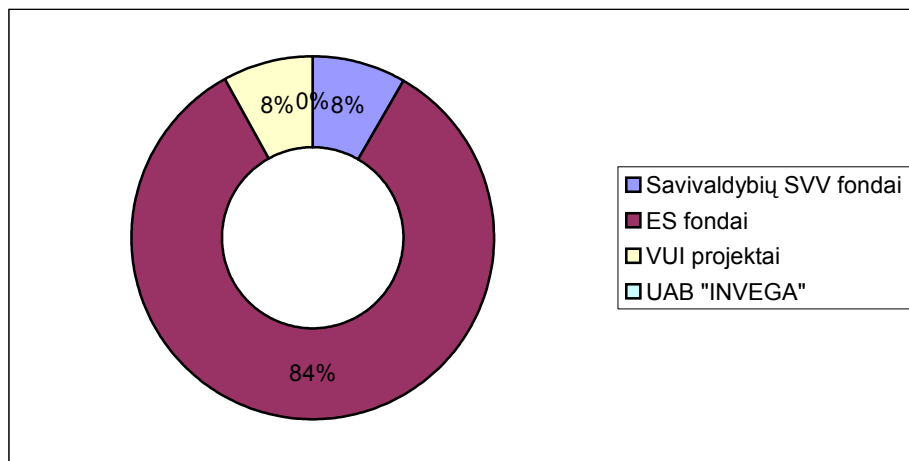
Finansuotų projektų iš ES fondų ir UAB "INVEGA" finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis pateiktas 17 paveiksle.

17 pav. Finansuotų projektų iš ES fondų ir UAB "INVEGA" finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis

Iš pateikto paveikslo matosi, kad daugiausia įmonių pasinaudojo UAB "INVEGA" teikiamomis paslaugomis. Tačiau analizuojant, kur daugiausia įmonių projektų buvo finansuojama, matosi, kad pirmauja Vilnius, Kaunas, Klaipėda tiek iš ES fondų, tiek UAB "INVEGA" finansuotų projektų.

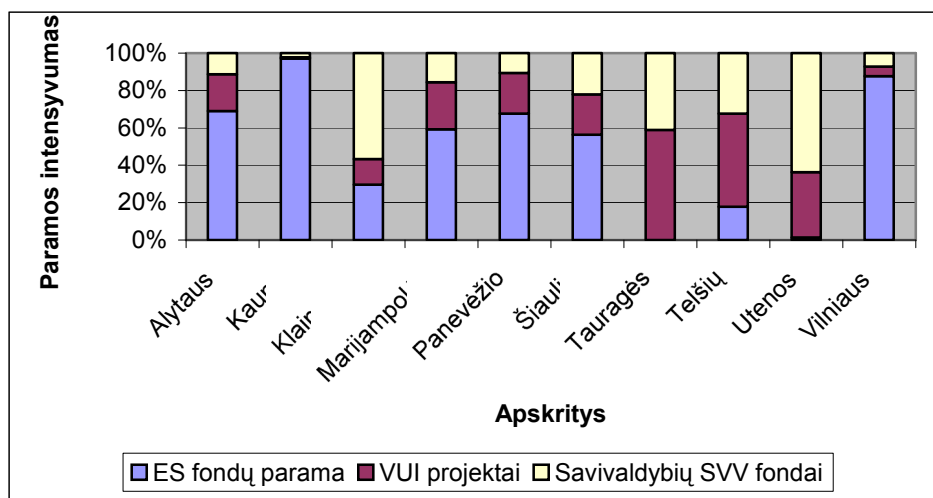
Vertinant visą suteiktą paramą SVV įmonėms iki 2007 m. sausio 1 d., ES fondų lėšos skaičiuojamos tik Struktūrinių fondų. 16 paveiksle pateiktoje diagramoje, matosi, kad šios lėšos yra daugiau nei 10 kartų didesnės už visą suteiktą valstybės paramą nuo 2000m., įskaitant Savivaldybių SVV fondus, VUI projektus ir UAB "INVEGA" suteiktas subsidijas SVV įmonių paimtų paskolų palūkanoms kompensuoti. O ES struktūriniai fondai SVV verslą pradėjo finansuoti tik 2004 m.

18 pav. ES fondų ir valstybės institucijų suteiktos paramos struktūra

Savivaldybių SVV fondų suteikta parama per 2000-2006 m. sudaro 8 procentus, kai tuo tarpu ES struktūriniai fonadai per 2 metus suteikė 10 kartų intensyvesnę paramą SVV įmonėms.

Iš visų teikiamų paramos rūšių matosi, kad ES fondų parama yra daugiau nei 10 kartų didesnė. Vertinant visą teikiamą paramą SVV įmonėms, pateikiama paramos pasiskirstymo struktūra pagal apskritis pateikta 19 paveiksle

19 pav. Teikiamos paramos SVV įmonėms intensyvumas pagal apskritis

Iš 19 paveikslo matosi, kokia suteiktos paramos rūšis vyrauja atskirose apskrityse. Vilniaus, Kauno, Alytaus apskrityse vyrauja ES fondų suteikta parama, kuri kaip matosi iš 19 pav., yra žymiai didesnė ir intensyvesnė nei valstybės įvairių institucijų suteikta parama kartu apėmus. Tačiau tokiose apskrityse, kaip Tauragė, Telšiai, Utena, kur ekonominė ir socialinė sanglauda yra žemesnė, lyginant su kitomis apskritimis, parama teikiama iš VUI projektų ir savivaldybės SVV fondų. UAB “INVEGA” finansavimas nelyginamas, kadangi pinigėmis lėšomis kompensuojant paskolų palūkanas įmonėms, bendroje dalyje nesudaro nė 1 proc. (žr.18 pav.).

Atlikus ES fondų, VUI projektų, UAB “INVEGA” ir savivaldybės SVV fondų analizę ir vertinimą, galime teigti, kad vieningos SVV įmonėms teikiamos paramos sistemos nėra. Kiekvieną paramą administruoja ir skirsto skirtingos šalies institucijos, pavaldžios skirtingoms ministerijoms, pagal skirtingus kriterijus.

Savivaldybės SVV fondų parama intensyvesnė, tuose rajonuose, kurie yra silpnesni ekonomiškai, kur žemesnis pragyvenimo lygis (žr.19 pav.).

Centralizuotai šalies mastu teikiama parama SVV įmonėms (ES fondų parama, UAB “INVEGA”) dažniausiai pasiekia didžiausių šalies miestų apskrities įmones. VUI projektų teikiama parama, šalyje nukreipiama tikslingai, įvertinant ekonominiu ir socialiniu aspektu silpniausius rajonus, todėl paramos intensyvumas yra didesnis tuose regionuose, kurie ekonomiškai yra silpnesni (žr.17 pav.).

Atsižvelgiant į tokią VUI projektų finansavimo tvarką, rekomenduoju, ES struktūrinių fondų paramą skirstyti per atskirus regionus. Tai galima praktiškai įgyvendinti, nes šią paramą administruojanti institucija VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra turi 5 savo skyrius skirtinguose regionuose.

3. PARAMOS TEIKIMO SISTEMOS TOBULINIMAS

3.1. Paramos sistemos SVV įmonėms tobulinimas teritoriniu aspektu

3.1.1. ES fondų teikiamos paramos tobulinimas atsižvelgiant į regioninį pasiskirstymą

ES struktūriniai fondai yra naudojami vykdant struktūrinę politiką, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą. Finansinė parama skiriama ES naujokėms ir silpnai išsivysčiusiems regionams. Parama yra diferencijuojama pagal regiono (šalies) ekonominio išsivystymo lygį. Tokioms ES narėms kaip Vokietija, Prancūzija, Švedija, Danija ir kt. aukšto ekonominio išsivystymo šalims parama iš Sanglaudos fondo pagal Konvergencijos prioritetą nėra skiriama. Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos paramos panaudojimo strategijoje nurodomi tikslai spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, kurti daugiau geresniu darbo vietų bei plėtoti socialinę sanglaudą. Šios plėtros strategijoje pateikiamos šios prioritetinės kryptys:

- produktyvūs žmogiškieji ištekliai;
- konkurencinga ekonomika,;
- gyvenimo kokybė ir sanglauda;
- bendrosios sritys.

Pagal tokią strategiją ES parama Lietuvoje taip turėtų atspindėti keliamus prioritetus, t.y. parama turėtų būti nukreipta į silpnesnius ekonominiu atžvilgiu ir pragyvenimo lygiu šalies regionus.

Atliktas ES fondų panaudojimo tyrimas (žr. 2.1. skyrių) rodo visai kitas tendencijas. Tiek iš Phare 2002, tiek ES struktūrinių fondų finansuotų projektų daugiausia yra Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apskrityse. Šios apskritys tikrai nėra silpniausios ekonominio ir socialinio išsivystymo aspektu.

Visos paraiškos dėl ES paramos yra teikiamos ir vertinamos centralizuotai visos Lietuvos mastu, nors yra įsteigti paramą administruojančių institucijų kontrolės ir koordinavimo skyriai, kurie tik priima savo regiono paraiškas ir atlieka tarpinį ataskaitų vertinimą. Galutinį sprendimą dėl projekto finansavimo, ataskaitų galutinio patvirtinimo atlieka centrinė būstinė. Tikrinant dokumentus per 2 vienos agentūros etapus, procesas tik užsitęsia, kas labai neigiamai veikia įmonių piniginius srautus, kai projektai yra finansuojami ne dalinio avansavimo būdu, kaip vešiesiems subjektams, bet subsidijos pagrindu.

Siekiant mažinti atotrūkį tarp atskirų šalies regionų, kad informacija apie ES paramą būtų geriau pasiekama verslo atstovams, LVPA įsteigė šalyje penkis kontrolės ir koordinavimo skyrius, kurie apjungia dvi apskritis: Vilniaus ir Alytaus, Kauno ir Marijampolės, Klaipėdos ir Tauragės,

Šiaulių ir Telšių, Utenos ir Panevėžio. Tačiau jų būstinė yra ekonomiškai stipresnės apskrities centre, išskyrus Utenos ir Panevėžio. Jei paramos skirimo tikslas yra mažinti skirtumus tarp regionų, tai koordinavimo centrus kaip tik reikėjo steigti mažesnės, silpnesnės apskrities centre.

Atlikus Mažeikių rajono SVV įmonių apklausą, iš 53 gautų anketų, 25 respondentai nurodė, kad yra sudėtinga paruošti ES struktūriniam fondams paraiškas, sunkiai suprantamos gairės pareiškėjams. Paraiškas teikė tik 2 įmonės.

ES fondų teikiamos paramos trūkumai:

1. Parama yra teikiama labai centralizuotai, neišskiriant silpnesnio ekonominio ir socialinio išsivystymo regionų šalyje, kaip yra skirstoma ES parama Europos Sąjungoje, ar skiriamas finansavimas VUI projektų iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

2. Įsteigti penki paramos teikimo kontrolės ir koordinavimo skyriai preliminariai tikrindami teikiamas ataskaitas apie projektų lėšų panaudojimą, nepriima sprendimo dėl lėšų skirimo, o perduoda centrinei agentūrai. Tuo lėšų pervedimo procesas tik užsitęsia, kas labai neigiamai veikia įmonių piniginius srautus, kai projektai yra finansuojami ne dalinio avansavimo būdu, kaip vešiesiems subjektams, bet subsidijos pagrindu.

ES fondų teikiamos paramos privalumas

Įsteigti Verslo paramos agentūros penki kontrolės ir koordinavimo skyriai apjungtose apskrityse yra arčiau provincijos rajonų ir informacija apie ES fondų paramos galimybes yra regionų verslininkams greičiau pasiekiami nei būtų gaunami tik sostinėje.

Rekomendacijos teikiamos paramos tobulinimui:

1. Įsteigtiems Verslo paramos agentūros kontrolės ir koordinavimo skyriams perduoti ES fondų paramos teikimą, nukreiptą į silpniau išvystytus regionus ir skelbti projektų finansavimo konkursus atskirais regionais.

2. Verslo paramos agentūros koordinavimo ir kontrolės skyrius steigti mažesniuose apskrities centruose.

3.1.2. UAB „INVEGA“ teikiamos paramos sistemos tobulinimas

Sutarties su Ūkio ministerija pagrindu UAB „INVEGA“ administruoja vieną iš valstybės pagalbos formų – dalinį palūkanų kompensavimą. Verslininkams, kurie pasinaudojo UAB „INVEGA“ garantijomis, kompensuojama iki 50 proc. bankams sumokėtų palūkanų. Tačiau palūkanos nekompensuojamos, jei paskola imama Europos Sąjungos struktūrinių fondų remiamiems projektams finansuoti

Įmonė į verslo projektą, kuriam įgyvendinti imama paskola iš banko ir neužtenka įmonės turimo turto banko užstatui, UAB „NVEGA“ suteikia garantiją trūkstamai turto užstato daliai.

Įmonė į tokį projektą turi investuoti ne mažiau kaip 20 proc. nuosavų lėšų ar garantuoti kitu turtu. Už suteiktą garantiją įmonė turi sumokėti 1 proc. garantijos atlyginimą nuo garantijos sumos.

2003 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-112 buvo pakeista palūkanų kompensavimo tvarka. Kompensuojama 50 proc. sumokėtų palūkanų investicinėms paskoloms ir 30 proc. sumokėtų palūkanų apyvartinių lėšų paskoloms, bet ne daugiau 5 punktų suteiktos paskolos palūkanų. Šia parama taip pat gali naudotis visos Lietuvoje registruotos įmonės.

Atlikus šios paramos analizę (žr. 6 pav.), matosi, kad daugiausia įmonių pasinaudojusių UAB “INVEGA” teikiama valstybės parama yra didžiųjų šalies miestų apskrityse: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos. Silpniausiose ekonominius atžvilgiu ir pragyvenimo lygiu apskrityse Utenoje, Telšiuose, Tauragėje finansuotų projektų mažiausiai. Iš atlikto tyrimo pastebima tendencija, kad pradėjus finansuoti didesnes įmones iki 100 darbuotojų, mikroįmonėms garantijų suteikta mažiau. Žymiai padidėjusi vidutinės suteiktos garantijos suma, rodo neigiamas tendencijas dėl aktyvesnės UAB “INVEGA” veiklos mikroįmonių atžvilgiu.

Pagrindinė UAB “INVEGA” funkcija yra teikti garantijas bankams, kai įmonė neturi pakankamai turto užstatui. Tačiau nekilnojamojo turto didžiuosiuose miestuose rinkos kaina visuomet yra didesnė negu mažesniuose. Savaimė suprantama analogiškos įmonės patalpos Vilniuje bus vertinamos žymiai brangiau, nei Telšiuose ar Tauragėje, nekalbant apie rajonus. Šių vietovių verslininkams vien už tai, kad turimas turtas yra ne Vilniuje ar Kaune, privalo jo turėti daugiau ar prašyti iš garantijų fondo didesnės garantijos bankui už imamą paskolą, nei jų konkurentai iš Vilniaus ar Kauno. Tuo pačiu regionų įmonėms gaunamos garantijos kaštai išauga, nes mokestis už šias paslaugas UAB “INVEGA” skaičiuojamas 1 procentas nuo garantijos vertės, o kompensuojamos palūkanos vienodos visiems šalies regionams.

Pradėjus teikti mikrokreditus iki 25 000 EUR, supaprastinta tvarka, o palūkanos yra mažesnės negu įprastai. Palankesnės sąlygos taikomos mikroįmonėms ir įmonėms, veikiančioms didesnio nedarbo lygio apskrityse (Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių savivaldybių teritorijose). Tai yra pirmas žingsnis, suteikiantis lengvatų šiems regionams UAB “INVEGA” veikloje. Tačiau yra pabrėžiama, kad parama nebus koncentruojama tik didesnio nedarbo teritorijose, jos gali kreiptis visų apskričių verslininkai. Ar tai pakeis nusistovėjusias tendencijas, negalima įvertinti, nes mikrokreditai teikiami tik nuo 2006 m. antro pusmečio.

UAB “INVEGA” teikiamos paramos trūkumai:

1. Parama teikiama centralizuotai, vienodomis sąlygomis visų regionų įmonėms (1 proc. nuo garantijos vertės). Kadangi nekilnojamojo turto regionuose rinkos kaina yra žymiai mažesnė, nei šalies didžiuosiuose miestuose, tai regionų įmonėms reikalinga didesnė UAB “INVEGA” teikiama garantija. Vienodomis banko suteiktoms paskoloms regionų SVV įmonės už garantiją moka brangiau nei jų konkurentai iš didmiesčių.

UAB “INVEGA” teikiamos paramos privalumai:

1. Pradėti teikti mikrokreditai iki 25000 EUR, palankesnėmis sąlygomis silpniau išvystytų regionų įmonėms ir mažesnėmis palūkanomis, nei komercinių bankų.

2. Įmonių, kurioms teikiamos garantijos, dydžio apribojimas. Jei būtų teikiama pagal SVV įstatymą, įmonėms iki 249 darbuotojų, tai mikroįmonių, pasinaudojusių šia paramos forma, bendroje struktūroje būtų dar mažiau. (žr. 7 pav.).

Rekomendacijos teikiamos paramos tobulinimui.

UAB “INVEGA” atstovus skirti regionams, kurie dirbtų kartu su Verslo paramos agentūros atstovais regionuose. Paskirstyti lėšas pagal atskirus regionus ir organizuoti informacinius seminarus kartu su bankų atstovais rajonų Verslo centruose bent 2 kartus per metus, siekiant pateikti kuo daugiau informacijos apie teikiamą paramą tų rajonų SVV įmonėms.

3.1.3. VUI projektų teikiamos paramos sistemos tobulinimas

VUI projektai finansuojami, atsižvelgiant į rajono nedarbo lygį. Tai savaime suprantama stipriau ekonomiškai išsivysčiusiuose rajonuose bedarbystė yra mažesnė ir šie rajonai negali pretenduoti į valstybės teikiamą paramą. Tačiau vienoje apskrityje atskiri rajonai gali labai skirtis nedarbo lygiu ir ekonominiu išsivystymu. Negalima lyginti Klaipėdos, Kretingos rajonų su Skuodo rajonu, o visi yra vienoje Klaipėdos apskrityje. Tas pats ir Vilniaus apskrityje – aplinkiniai Šalčininkų, Ignalinos rajonai pasižymi didele bedarbyste, kas nepalyginama su Vilniumi. VUI finansuotų projektų pasiskirstymas pagal apskritis pateikiamas 15 pav. Iš šio paveikslėlio matosi, kad daugiausia projektų finansuota didžiųjų miestų apskrityse. Išimtis Kauno apskritis, kur VUI projektai buvo finansuojami tik Jonavos rajone. Tendencija – kuo didesnis miestas, tuo paramos skiriama daugiau. Ši tendencija pasitvirtina ir lyginant kaimyninius Skuodo, Mažeikių ir Akmenės rajonus (žr. 10 pav.).

Mažeikių rajono darbo biržoje su šiais projektais dirbanti specialistė, teigė, kad tokį kritimą sąlygojo 2002-2003 metais įgyvendinusių VUI projektus įmonių bankrotas. 2004 metais buvo sugriežtintos VUI projektų finansavimo ir įgyvendinimo sąlygos. Pasirašant VUI projektų įgyvendinimo sutartis reikalingas banko ar draudimo bendrovės garantas, pagal projektą įsigytas turtas turi būti draudžiamas ir t.t. Tokie pakeitimai, labai sumažino įmonių dalyvavimą VUI. 2004 metais įsteigtos tik 7 darbo vietos, kai tuo tarpu 2003 m. 58 naujos darbo vietos. Tai ypač patvirtina Mažeikių rajoną, nes Mažeikiuose bankrutavo įmonė, kuriai buvo finansuotas pakankamai stambus VUI projektas, numatytos įsteigti 15 darbo vietų. Dėl šios priežasties ir darbo biržos darbuotojai griežčiau vertino pateikiamus projektus. Ko nepastebima kaimyniniuose rajonuose, nors

šių teritorinių darbo biržų specialistai taip pat pažymėjo sugriežtintus reikalavimus, dėl įsigyjamo turto už projekto lėšas privalomo draudimo (žr. 4 priedą).

Pastaraisiais metais įmonių aktyvumą dalyvauti VUI projektuose sąlygoja ir bedarbystės lygio sumažėjimas tiek šalyje, tiek analizuojamuose rajonuose. Šalyje jaučiamas kvalifikuotos darbo jėgos stygius, o darbo biržose nebėra kvalifikuotų, ar norinčių persikvalifikuoti darbuotojų. To pasekoje įmonės ieško lėšų turimų darbuotojų perkvalifikavimui, kai įsigyjamos naujos technologijos – reikalingos kitokios paramos formos. Verslas tobulina gamyba naujomis, technologijomis, automatizuodamas gamybą, siekdamas tapti konkurencingesnis, to išdavoje žemesnės kvalifikacijos darbuotojų dažniausiai dar sumažinama, arba tiems patiems būtina kelti kvalifikaciją. O VUI projektai pagrįdė skirti pirkti įrangai naujai darbo vietai steigti. Gali būti skiriamos tik lėšos apmokyti dirbti su įranga, o įmonėms to nebeužtenka. Reikalinga iš esmės perkvalifikuoti darbuotojus. Todėl įmonės kreipiasi į savivaldybės fondus, siekdamos gauti lėšų darbuotojų mokymui.

VUI projektų suteiktos paramos privalumas:

VUI projektai yra finansuojami, tik tuose rajonuose, kur nedarbingumo lygis yra aukštesnis, nei šalies vidurkis. Todėl parama yra nukreipiama tikslingai, į silpnesnius ekonominiu atžvilgiu rajonus.

VUI projektų suteiktos paramos trūkumas:

Mažėjant nedarbo lygiui šalyje, darbo biržos nebėra pasiūlyti tinkamų darbuotojų perkvalifikavimui: Dauguma bedarbių yra žemos kvalifikacijos ir nenori mokytis, kelti kvalifikaciją ar iš esmės pakeisti turimą profesiją.

O tai sąlygoja šios paramos gavimo pagrindinė sąlyga, kad VUI projektai finansuojami tik tuose rajonuose, kur bedarbystė didesnė nei šalies vidurkis. Tokiu paskirstymo principu, paramos negali gauti aukštesnio ekonominio ir socialinio išsivystymo rajonai. Toks paramos teikimo apribojimas teigiamai veikia silpnesnio ekonominio išsivystymo rajonuose esančių įmonių konkurencingumą.

3.1.4. Savivaldybių SVV fondų teikiamos paramos privalumai ir trūkumai

Savivaldybių SVV fondai teikia paramą tik toje savivaldybėje registruotoms įmonėms pagal savivaldybės Tarybos patvirtintus nuostatus, nes Savivaldybės fondo parama gali naudotis tik toje savivaldybės teritorijoje registruotos įmonės. Fondų finansavimas ir prioritetai priklauso tik nuo savivaldybės politikų požiūrio į smulkų ir vidutinį verslą.

Savivaldybės fondai lėšas skiria įvairiomis paramos formomis: lengvatinių paskolų teikimui, palūkanų kompensavimui, seminarams, mokymams, konsultacijoms, konferencijų, mugių, parodų organizavimui, verslo informacijos sklaidai ir daugeliui kitų tikslų. Pastaraisiais metais

savivaldybės pradėjo teikti paramą naujų darbo vietų kūrimo, naujų įmonių steigimo skatinimui, paraiškų finansinei paramai iš ES fondų parengimo išlaidų mažinimui.

Paramos teikimo sritys skirtingose savivaldybėse yra skirtingos, o kai kurie miestai tokių fondų iš vis neturi, pvz. Šiauliai, arba parama yra nukreipta viena tikslinga paramos forma. Klaipėdoje yra skiriama tik dalyvavimui verslo misijose.

Savivaldybių SVV fondų teikiamos paramos trūkumai:

1. Savivaldybių SVV fondai teikia paramą subsidijų forma ir kiekvienais metais yra skiriamos lėšos iš savivaldybės biudžeto lėšų. Ekonomiškai silpnėsių ir mažesnių rajonų biudžetai yra mažesni, už didžiųjų šalies miestų, tai ir lėšų SVV fondams gali skirti mažiau.

2. Savivaldybių SVV fondams lėšos gali būti skiriamos ir iš privatizavimo lėšų, tačiau pastaraisiais metais, savivaldybės turimo parduoti turto turi vis mažiau ir šių lėšų dalis SVV fonduose žymiai sumažėjo.

Savivaldybių SVV fondų teikiamos paramos privalumai:

Vietinė savivaldybės valdžia geriau žino savo rajono problemas ir keisdama SVV fondo nuostatus dėl paramos gavimo, gali skatinti tas veiklos sritis, kurios yra reikalingiausios rajonui. Nukreipti skiriamą paramą į rajono prioritetines veiklos sritis ir skatinti savo rajono konvergencija su kitais šalies regionais.

Įvertinus suteiktą ES ir valstybės paramą SVV įmonėms, matosi, kad paramos skirimas nėra struktūrizuotas ir nukreiptas į tikslinius šalies regionus, kurie yra silpniau ekonomiškai išsivystę, kur žemesnis pragyvenimo lygis. Teikiama parama neturi bendros sistemos, jos gavimo sąlygas kontroliuoja ir nustato skirtingos institucijos.

Įvertinus teikiamos paramos privalumus ir trūkumus teritoriniu aspektu, rekomenduoju:

1. Skiriant ES paramą ir UAB "INVEGA" garantijų bei palūkanų kompensavimo paramą, atsižvelgti į silpnai išvystytus šalies regionus. Vertinimo kriterijais naudoti vidutinį mėnesinį to rajono gyventojų atlyginimą. Paramą skirti tiems rajonams, kur vidutinis vieno gyventojų atlyginimas už praėjusius metus nesiekia šalies vidutinio atlyginimo, ar ji viršija iki 10 proc. Taip pat atsižvelgti į registruotų įmonių skaičių 1000 gyventojų.

2. Tiek ES fondų tiek UAB "INVEGA" paramą SVV įmonėms skirti per regionuose įsteigtas SSV agentūras, sukurtas Verslo paramos agentūros koordinavimo ir kontrolės skyrių pagrindu. Šiose regionų SVV agentūrose taip pat būtų Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos finansuojamų VUI koordinatoriai. Šios agentūros administruotų ir atliktų visą atitinkamo regiono ES fondų, UAB "INVEGA" ir VUI projektų teikiamą paramą. Jos skelbtų konkursus projektų teikimui, organizuotų verslininkų mokymus ir teiktų SVV įmonėms informaciją apie galimybę pasinaudoti teikiama parama.

Tai galima praktiškai įgyvendinti, nes tiek ES paramą administruojančios Lietuvos verslo paramos agentūros (LVPA), tiek UAB “INVEGA” steigėja yra Ūkio ministerija, o LVPA turi penkis kontrolės ir koordinavimo skyrius: Vilniaus ir Alytaus apskritis, Kauno ir Marijampolės, Klaipėdos ir Tauragės, Šiaulių ir Telšių. Utenos ir Panevėžio. O VUI projektus ir ES Socialinės sanglaudos fondo lėšas administruoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

3.2. Paramos sistemos SVV įmonėms tobulinimas atsižvelgiant į darbuotojų skaičių įmonėje

Vertinant ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus, ne visuose projektuose yra steigiamos darbo vietos. Dalis projektų skirti pastatų renovacijai, kurių metu darbo vietos nesteigiamos. Tačiau skiriant ES paramą pagal 2 prioritetą - Tiesioginė parama verslui ir 4 prioritetą Tiesioginė parama privatiems turizmo paslaugų teikėjams, be pastatų renovacijos ir naujų technologijų įsigijimo, įmonės įsteigia naujas darbo vietas. Tačiau iš visų finansuotų projektų, tik 2 įmonės priklauso mikroįmonių kategorijai. Analizuojant numatomų įsteigti darbo vietų skaičių iš ES struktūrinių fondų, daugiausia numatoma įsteigti Klaipėdos, Šiaulių ir Kauno apskrityse. Analizuojant duomenis apie finansuotus projektus (žr. 2 priedą) iš struktūrinių fondų, matosi, kad įmonės gan skirtingai planuoja įsteigti naujas darbo vietas. Šis skaičius svyruoja nuo 85 iki 10. Tik 8 įmonės planuoja įsteigti naujų darbo vietų skaičių iki 10. Iš to, galime daryti išvadas, kad mažos įmonės retai finansuojamos šių projektų. Įmonės gebančios vieno projekto įgyvendinimo metu įsteigti 20, 30 darbo vietų, tikrai nepriklauso mažų įmonių kategorijai, kai iš viso įmonėje dirba iki 49 darbuotojų. Vienintelė Mažeikių rajono SVV įmonė, gavusį ES fondų paramą 2004 m. turėjo 170 darbuotojų. Šiandien jina jau peržengė SVV įmonių grupę. Joje dirba daugiau nei 249 darbuotojai.

Mažų įmonių dalyvavimą ES fondų teikiamos paramos projektuose apsunkina sudėtingos paramos gavimo procedūros, reikalaujančios papildomų žmonių išteklių, dideli konsultacinių įmonių įkainiai. Įmonės neturi darbuotojų, kurie turėtų panašaus pobūdžio projektų (pavyzdžiui PHARE) rengimo ir įgyvendinimo patirties. Įmonės pasižymi ne tik kokybine, bet ir kiekybine žmonių išteklių stoka tokių projektų rengimui ir įgyvendinimui.

ES fondų paramos skirimą SVV įmonėms diferencijuoti atsižvelgiant į įmonėje dirbančių darbuotojų skaičių. Atskirai skelbti konkursus didelėms įmonėms, įmonėms nuo 100 iki 249 darbuotojų ir mažoms įmonėms.

Įvertinti kokios įmonės dažniausiai dalyvauja VUI projektuose, buvo apklausta 16 teritorinių darbo biržų specialistų, dirbančių su VUI projektais. Visi nurodė, kad dalyvauja mikroįmonės ir mažos įmonės iki 50 darbuotojų. Vidutinis vienos įmonės įsteigtų darbo vietų skaičius pagal apskritis pateikiamas 12 pav. Vidutiniškai viena įmonė įsteigia panašiai vienodą naujų darbo vietų

skaičių visose apskrityse. Didžiausias nuokrypis tarp Klaipėdos ir Kauno apskričių. Tačiau šiose apskrityse VUI projektai buvo vykdomi tik viename rajone. Klaipėdos apskrityje Skuodo rajone, o Kauno apskrityje – Jonavos rajone. Lyginant šių rajonų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus, savaime suprantama, kad Jonavos rajonas yra geresnėje padėtyje, nei Skuodas. Vertinant VUI projektus nėra didelio skirtumo įsteigtų darbo vietų skaičiaus ir apskričių.

Kadangi šios paramos skirimo dydis tiesiogiai priklauso nuo steigiamų darbo vietų skaičiaus, tai kuo daugiau darbo vietų įmonė įsteigia, tuo suteikta parama yra didesnė. Tačiau būtina sąlyga, kad įdarbinami darbuotojai būtų registruoti darbo biržoje. Esant dabartinei situacijai šalyje, kai darbo biržos nebegali pasiūlyti tinkamų darbuotojų, kurie norėtų dirbti ir sutiktų persikvalifikuoti, verslininkų domėjimasis VUI projektų paramos galimybėmis mažėja. SVV įmonės suinteresuotos perkvalifikuoti ar papildomai apmokyti turimus darbuotojus, nei įdarbinti iš darbo biržos. Todėl tikslinga skirti lėšas modernizuojant darbo vietas, kai darbuotojams būtinas kvalifikuotas apmokymas dirbti su naujomis technologijomis. Taip būtų skatinamas ir darbuotojų lojalumas įmonei, ko šiandien pasigendama Lietuvos įmonėse.

Analizuojant savivaldybių SVV fondus, baziniu pagrindu naudojamas Mažeikių rajono SVV fondas. Šis fondas daugiausia paramos suteikė mikroįmonėms, kur darbuotojų skaičius iki 9. (žr. 16 pav.). Įmonės, turinčios 50 ir daugiau darbuotojų retai kreipiasi į šį fondą. Atlikus Mažeikių įmonių apklausą, iš 53 įmonių pateikusių atsakymus į anketas, 15 nurodė, kad kreipėsi į Savivaldybės fondą paramos ir 14 parama buvo suteikta. (žr. 3 priedą). Išimtiniais atvejais kreipiasi didesnės įmonės, kai prašoma kompensuoti dalyvavimo įvairiose parodose išlaidas.

Analizuojant UAB “INVEGA” suteiktas garantijas, iki 2005 m. parama buvo skiriama tik įmonėms iki 50 darbuotojų. Suteiktų garantijų bendrame skaičiuje mažų įmonių buvo keliais procentais daugiau, nei mikroįmonėms. (žr. 9 pav.). Nuo 2005 m. pradėjus teikti garantijas įmonėms iki 100 darbuotojų, bendroje įmonių struktūroje, mikroįmonių, gavusių paramą iš UAB “INVEGA” sumažėjo 6 proc. Suteiktos garantijos vidutinė vertė išaugo daugiau nei dvigubai (žr. 10 pav.). Todėl galime teigti, kad priimtas pakeitimas, dėl garantijų teikimo įmonėms iki 100 darbuotojų, sumažina galimybę mažoms įmonėms gauti garantiją. Didesnėms įmonėms suteikiamos didesnės paskolos ir reikalinga didesnė garantija, tai rodo per 18 mėnesių, nuo įsigaliojusio pakeitimo, daugiau nei dvigubai išaugusi vidutinės garantijos vertė. UAB “INVEGA” yra suinteresuota teikti didesnės vertės garantijas, nei mažesnes, nes administravimo kaštai yra tie patys, o pajamos įmonei yra didesnės. Savivaldybės SVV fondų ir UAB “INVEGA” teikiama parama įmonėms iki 100 darbuotojų yra pakankamai gera, vertinant darbuotojų skaičiaus įmonėje atžvilgiu. Tačiau UAB “INVEGA” neturėtų skatinti stambesnių įmonių naudotis teikiamomis garantijomis.

3.3. ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos sistemos modelis

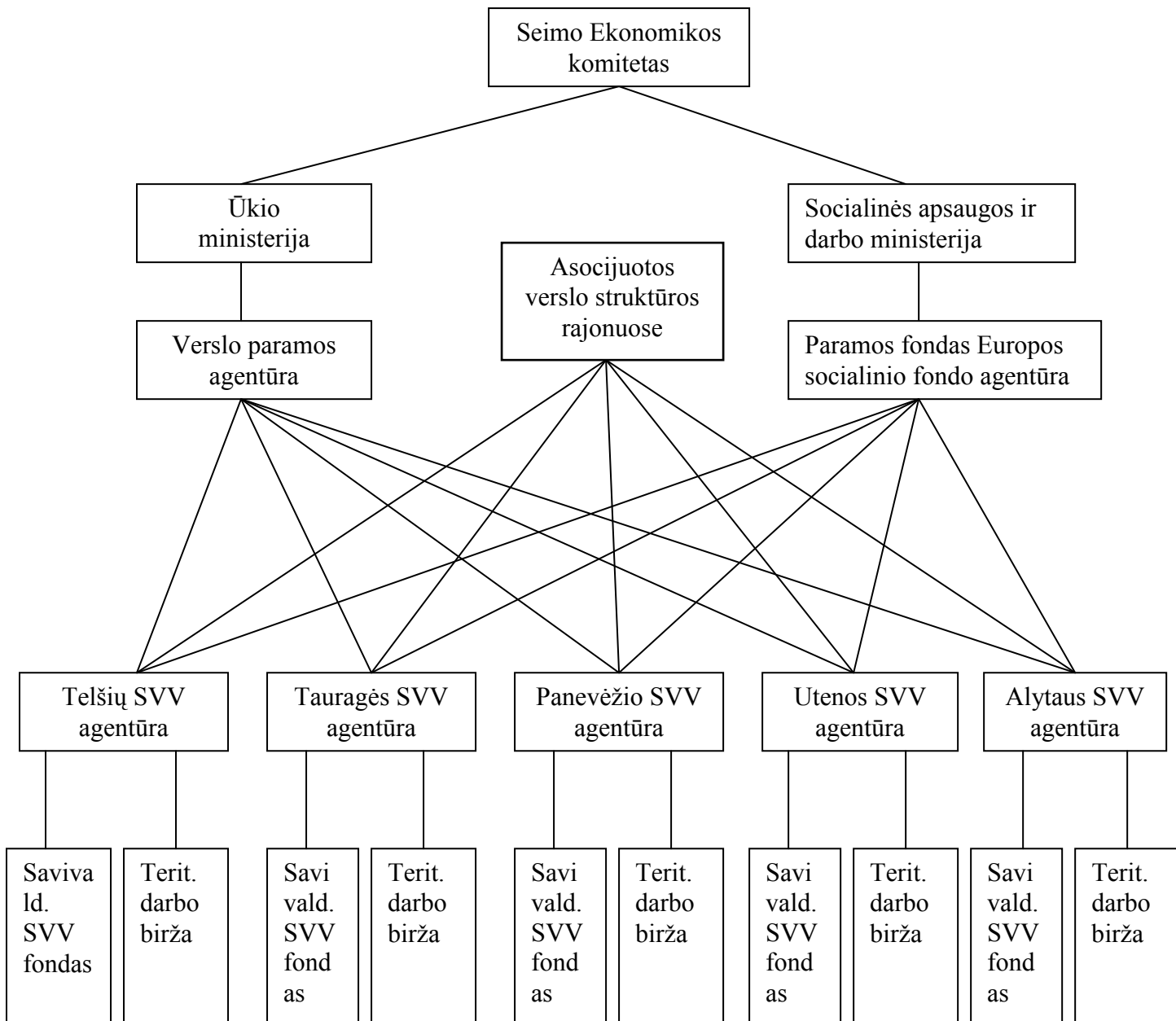
Atlikus ES fondų, VUI projektų, UAB "INVEGA" ir savivaldybės SVV fondų analizę ir vertinimą, galime teigti, kad vieningos SVV įmonėms teikiamos paramos sistemos nėra. Kiekvieną paramą administruoja ir skirsto skirtingos šalies institucijos, pavaldžios skirtingoms ministerijoms, pagal skirtingus kriterijus.

Siekiant efektyviau panaudoti skiriamą paramą SVV, siūlau šios paramos teikimą apjungti į vieną sistemą, pateikiama, kuri būtų koordinuojama apskričių agentūrose, kurias šiandien yra įsteigusi VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra. Paramos administravimo struktūra pateikiama 20 pav.

Per penkias paramos SVV įmonėms administravimo agentūras būtų galima koordinuoti visą teikiamą paramą SVV įmonėms. Tokios agentūros galėtų bendradarbiauti su atskiromis savivaldybėmis ir teritorinėmis darbo biržomis, per kurias yra teikiama VUI projektų ir Savivaldybės SVV fondų parama.

Atskirų apskričių agentūros pavaldžios Ūkio ministerijai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, kadangi šios ministerijos atsakingos už Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo skiriamas lėšas. Savivaldybių ir teritorinių darbų biržų dalyvavimas SVV paramos agentūrų veikloje, padėtų tobulinti ir efektyviau paskirstyti lėšas mažesnės apimties projektams. Skirstant paramą per regionų agentūras, galima paskirstyti lėšos pagal atskirų regionų ekonominį ir socialinį išsivystymo lygį. Esant agentūroms arčiau regiono verslininkų yra geriau žinoma to regiono padėtis ir problemos. Galimas glaudesnis bendradarbiavimas su verslo asocijuotomis struktūromis ir Verslo centrais, kurie teikia informaciją apie SVV paramos formas. Pagal pateiktą schemą 20 pav. yra apjungiamą visa SVV įmonėms teikiama parama šalyje ir decentralizuojama ES fondų ir UAB "INVEGA" teikiama parama.

Per savivaldybių SVV fondų ir VUI projektų dalyvavimą agentūrų veikloje, savivaldybės ir teritorinės darbo biržos gali pateikti paramos teikimo tobulinimo instrumentus, pasiūlymus įstatymų pakeitimui, kurie perduodami per ministerijas tiesiogiai Seimo Ekonomikos komitetui.

20 pav. ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos administravimo sistema

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

- Mikro ir mažos įmonės - tai pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė, kurių egzistavimas ir ekonominė būklė yra viena iš esminių rinkos santykiais pagrįstos ekonomikos komponentų, turinti lemiamą poveikį bendram ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui. Todėl būtina sukurti kuo geriausias sąlygas smulkiam verslui ir paramą skirti diferencijuotai: mikroįmonėms, mažoms įmonėms ir vidutinėms įmonėms.
- Pagrindinis ES fondų ir valstybės institucijų teikiamos paramos tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą.
- Lietuvoje ES fondų paramos skirimas nėra diferencijuojamas pagal regionus, o teikiamas centralizuotai skelbiant konkursus šalies mastu.
- Iš 330 ES struktūrinių fondų finansuotų įmonių 2004-2006 m., tik 2 įmonės priskiriamos mikroįmonių kategorijai.
- Silpniausiai ekonomiškai išsivysčiusiose Tauragės, Telšių, Utenos, Marijampolės apskrityse projektų finansuotų iš ES fondų yra mažiausiai. Dauguma lėšų pateko į didžiųjų miestų apskritis.
- UAB “INVEGA” nuo 2005 m. pradėjusi teikti paslaugas vidutinėms įmonėms iki 100 darbuotojų mažina galimybes pasinaudoti teikiama parama mikroįmonėms ir mažoms įmonėms. Toks garantijų teikimo pakeitimas neigiamai veikia mažų įmonių konkurencingumo galimybes bendroje šalies rinkoje.
- Parama nukreipta į Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionus, nors mažesnių miestų verslo įmonių turimas turtas vertinamas žemesne rinkos kaina, negu didmiesčių. Regionų įmonėms bankų paskolos garantui reikalinga turėti daugiau turto arba gauti didesnę paskolas garantiją iš UAB “INVEGA”.
- Skolinti mažomis sumomis (mažiau kaip 10-20 tūkst. Lt) kredito įstaigoms yra finansiškai nenaudinga, kadangi ir mažų ir didelių paskolų administravimo kaštai praktiškai yra vienodi, o paskolų palūkanų pajamos paskolinus mažą pinigų sumą yra mažos. Todėl valstybė turėtų skatinti mikrokreditų teikimą SVV įmonėms, ypač atitinkančioms mikroįmonių statusą.
- Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų teikiama parama yra gerai struktūrizuota – ji teikiama tik įmonėms, esančioms regionuose, kur nedarbingumo lygis didesnis nei šalies vidurkis. Todėl ši parama tikslingai pasiekia silpniausius ekonominiu atžvilgiu regionus. Projektus paramai gauti teikia mažos ir mikroįmonės, kuriose dirba iki 50 darbuotojų.
- Mažėjant nedarbo lygiui šalyje, darbo biržos nebegali pasiūlyti tinkamų darbuotojų perkvalifikavimui. Dauguma bedarbių yra žemos kvalifikacijos ir nenori mokytis, kelti kvalifikaciją

ar iš esmės pakeisti turimą profesiją. Tai mažina įmonių susidomėjimą VUI projektų teikiama parama.

- Savivaldybių SVV fondų parama naudojasi mikroįmonės ir mažos įmonės, kur darbuotojų skaičius neviršija 50.

- ES fondų suteikta parama, yra didesnė ir intensyvesnė nei valstybės įvairių institucijų suteikta parama. Tačiau tokiose apskrityse, kaip Tauragė, Telšiai, Utena, kur ekonominė ir socialinė sanglauda yra žemesnė, lyginant su kitomis apskritimis, ES fondų paramos suteikta mažiau, dominuoja valstybės institucijų teikiama parama.

- Atlikus ES fondų, VUI projektų, UAB “INVEGA” ir savivaldybės SVV fondų analizę ir vertinimą, galime teigti, kad vieningos SVV įmonėms teikiamos paramos sistemos nėra. Kiekvieną paramą administruoja ir skirsto skirtingos šalies institucijos, pavaldžios skirtingoms ministerijoms, pagal skirtingus kriterijus: ES fondų paramą, priklausomai nuo ES fondo lėšų, kontroliuoja Ūkio ministerija ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. UAB “INVEGA” yra atsakinga Ūkio ministerijai, VUI projektus koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei teritorinės darbo biržos.

- ES fondų ir valstybės teikiama parama neskatina konvergencijos įgyvendinimo tarp atskirų šalies regionų, nes yra nukreipta į Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionus.

Siūlymai:

- Skiriant ES paramą ir UAB “INVEGA” garantijų bei palūkanų kompensavimo paramą, atsižvelgti į silpnai išvystytus šalis regionus. Vertinimo kriterijais naudoti vidutinį mėnesinį to rajono gyventojų atlyginimą. Paramą skirti tiems rajonams, kur vidutinis vieno gyventojų atlyginimas už praėjusius metus nesiekia šalies vidutinio atlyginimo, ar ji viršija iki 10 proc. Taip pat atsižvelgti į registruotų įmonių skaičių 1000 gyventojų.

- Įsteigt SVV paramos teikimo agentūras, veikiančių Verslo paramos agentūrų kontrolės ir koordinavimo skyrių pagrindu (viena 2 apskritims), kurios teiks visų rūšių paramą SVV įmonėms (žr. 20 pav.).

- Tokio modelio pagrindu, ES fondų parama struktūrizuojama pagal atskirus regionus, o UAB “INVEGA” būdama regionuose suteiktą daugiau informacijos regionų verslininkams, ko pasėkoje suaktyvėtų paskolų garantijų teikimas regionuose.

- Įsteigtos SVV paramos agentūros per savivaldybių SVV fondų ir VUI projektų dalyvavimą agentūrų veikloje, rajonų asocijuotos verslo struktūros ir teritorinės darbo biržos gali pateikti paramos teikimo tobulinimo instrumentus, teisinių aktų pakeitimo projektus Ūkio ministerijai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. O ministerijos pateikti Seimo Ekonomikos Komitetui.

LITERATŪRA

1. Bagdonas, V.(1996). *Verslo rizika*. Vilnius: Saulės vėjas.
2. Boguslauskas, V. (2002). *Finansų analizė*. Kaunas: KTU.
3. Belli, P., Anderson, J., Barnum, H., Dixon, J., Tan, J. P.(1997). *Handbook on economic analysis of investment operations*. Washington: Learning and Leadership Center.
4. Belli, P., Anderson, J., Barnum, H., Dixon, J., Tan, J. P.(2004). *Economic analysis of Investment operations. Analytical tools and practical applications*. Washington. The World bank, WBI development series.
5. Berntein, R. (1993). *Financial Statement Anglysis*. Boston: IRWIN.
6. Howkins, D., F.(1995). *Basic ratio and equity valuation..* Harword: Bussines School
7. Ivanovienė, R. (2003). *Įmonių ekonominis vertinimas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
8. Kerzner, H. (2000). *Applied Project Management: Best Practices on Implementation*. New York: Wiley and Sons.
9. Mackevičius, J. (2005). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: leidykla TEV.
10. Martinkus, B. Žiūkienė, S. ir Žilinskas, V. (2002). *Įmonės ekonomika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Palmer, J., (1993) *Financial Ratio Analysis*. New York: AICPA..
12. Richardson, B., Richardson, R. (1992). *Busines planing an approach to strategic management*. London: Pitman publishing.
13. Rutkauskas, A.V., Tamošiūnienė, R. (2002). *Verslo projektavimas*. Vilnius: Technika.
14. Simanauskas, L. (2002). *Kompiuterinis sprendimų modeliavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
15. Stichney, K. Financial Statement. (1995). *Anglysis. Secion editiones..* New York: The Dryden Press.
16. Stokes, D.R. (1992). *Small business management*. London.
17. Tamošaitis, R. (2004). *Projektų vadybos metodiniai nurodymai*. Vilnius: Technika.
18. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimo metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
19. Vaitkevičiūtė, V. (2004). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius. Leidykla “Žodynas”.
20. White, I., G., Sondhi, C., A., Fried, D.(1993). *The Anglysis and Use of Financial statements*: New York: John willey and Sons.
21. Бланк, И. А. (2004). *Основы финансового менеджмента*. Киув: Ника – Центр.

22. Бригхем, Ю., Гапенси, Л. (2004). *Финансовый менеджмент*. Санкт – Петербург: Экономическая школа.
23. Виленсктй, П. Л., Лившиц, В. Н.; Смоляк, С. А.(2004). *Отценка эффективности инвестиционных проектов*. Москва: Дело.
24. Воронцовский, А. В.(2003). *Инвестиции и финансирование*. Санкт –Петербург: изд. С –Петербурга университета.
25. Гинсбург, А. И. (2005). *Прикладной экономический анализ*. Санкт – Петербург: Питер.
26. Дамодаран А.(2004). *Инвестиционная отценка*. Москва: Алпина Бизнес Букс.
27. *Projektų rengimas ir valdymas SVV įmonėse*. (2005). Šiauliai. Leidykla “Liucijus.
28. ES struktūrinių fondų paramos vadovas įmonių verslo projektų rengėjams (2004). Vilnius: Technika.
29. A Guide to the Project Management Body of Knowledge. (1996). USA: Project Management Institute.
30. *Įmonių finansinės būklės vertinimo rodikliai 2000-2003*. (2004) Vilnius: Lietuvos statistikų sąjunga. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, VŠĮ “Statistikos tyrimai”.
31. Ginevičius, R., Podvezko, V. (2005). Naujų Europos Sąjungos šalių ekonominės plėtros daugiakriterinis Virginias. *Verslas: teorija ir praktika*. 6 (2) p. 85-93.
32. Ginevičius, R., Podvezko, V. (2005). Daugiakriterinio vertinimo rodiklių sistemos formavimas. *Verslas: teorija ir praktika*. 6 (4) p. 197-207.
33. Tamošiūnienė R., Šidlauskas S., Trumpaitė I. (2006) Investicinių projektų efektyvumo vertinimas. *Verslas: teorija ir praktika*. (4), p. 203-212.
34. Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvoje ir ES rinkoje. *Organizacijų vadyba: siteminiai tyrimai*. (31). p. 209-228.
35. Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje ir vidurio Europoje: tyrimo “Smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos” 1997-2001 m. rezultatai. (2002). Vilnius: Statistikos tyrimai.
36. Likaitytė, G. (2005). Smulkusis verslas – vaistas nuo struktūrinio nedarbo. *Verslo žinios* 215 (2119), p.14.
37. Europos Sąjungos ir kitų šalių techninės paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams teikimo praktikos analizė. (2005). Mokslinio tiriamojo darbo ataskaita. Ekonominių ir teisinių konsultacijų centras, pagal LR Ūkio ministerijos užsakymą.
38. Dapkus, R. Experience of the regional economic developments by implementation of innovations in EU countries. (2001). *Regionų plėtra 2001*: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: KTU, p. 195-204.

39. Chmieliauskas, A. (2006). Šiuolaikinių projektų valdymo tendencijų apžvalga. Konferencija “Šiuolaikinės projektų valdymo tendencijos Lietuvos verslo procesų kontekste”. [Internete]. Žiūrėta 2006-11-15]. Prieiga per internetą: <http://www.alna.lt/as/spaudos_centras/paskutinės_naujienos/?nid=177>.
40. Employment in the market economy in the European Union - An Analysis based on the Structural Business Statistics – (2004). [Internete]. [žiūrėta 2006-01-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.eds-destatis.de/en/publications/detail.php?th=4&k=1&dok=65>>.
41. Jokubauskas, J., Zabotka, A., Alborovienė, B., Katakinaitė-Jokubauskienė, J. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių gerinimo priemonės. Taikomas tyrimas pagal LR Ūkio ministerijos užsakymą. [Internete]. [žiūrėta 2005-10-12]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/pramone_ir_verslas/smulkusis_ir_vidutinis/doc/1.doc>.
42. Дэйл, Х., Дерек, У. (2006). *Значение видения проекта для его успеха*. Управление проектами и программами (2) с.87-95. [Internete]. [žiūrėta 2007-02-12]. Prieiga per internetą: <http://grebennikon.ru/login.php?redir=tariffs.php%3Faction=order%26t=2&return_mes=9>.
43. Aktualijos. [Internete]. [žiūrėta 2006-01-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.euroverslas.lt/?-1577263628>>.
44. Bendrovės veiklos apžvalga. [Internete]. [žiūrėta 2006-02-17]. Prieiga per internetą: <http://www.invega.lt/data/sys_dokumentai/Invega_apskaita.pdf>.
42. Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005-2008 metų priemonių aprašo patvirtinimo. [Internete]. [žiūrėta 2005-12-29]. Prieiga per internetą <<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=264150&Condition2=>>>.
43. EU enlargement. The new EU of 25 compared to EU 15. [Internete]. [žiūrėta 2006-01-12]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DL-06-002/EN/KS-DL-06-002-EN.PDF>
44. Europos bendrijos Komisijos Komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Briuselis, 2005. [Internete]. [žiūrėta 2006-11-29]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/com/2005/com2005_0551lt01.pdf>.
45. Europos komisijos rekomendacija 2003/361/EC. [Internete]. [žiūrėta 2005-12-12]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/RECH_menu.do?ihmlang=lt>.

46. Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005-2008 metų priemonių aprašo patvirtinimo. [Internete]. [žiūrėta 2005-12-29]. Prieiga per internetą [<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=264150&Condition2=>](http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=264150&Condition2=>).
47. ES parama. [Internete]. [žiūrėta 2006-12-12]. Prieiga per internetą: [<http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama>](http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama).
48. ES struktūriniai fondai. [Internete]. [žiūrėta 2007-02-15]. Prieiga per internetą: [<http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/veiksmu_programos/veiksmu_programu_projektai/files/NSRF-LT2.doc>](http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/veiksmu_programos/veiksmu_programu_projektai/files/NSRF-LT2.doc).
49. ES struktūriniai fondai ir jų panaudojimo galimybės Lietuvoje. [Internete]. [žiūrėta 2007-01-12]. Prieiga per internetą: [<http://www.phare.lt/docs/ESF/2004%2004%2008%20seminaro%20medziaga/Socmin%20Nausiedienes.ppt>](http://www.phare.lt/docs/ESF/2004%2004%2008%20seminaro%20medziaga/Socmin%20Nausiedienes.ppt)
50. ES Struktūriniai fondai 2004-2006 m. [Internete]. [žiūrėta 2006-01-30]. Prieiga per internetą: [<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/944/>](http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/944/>)
51. Gairės pareiškėjams (Verslumo, verslo ir investicijų plėtros skatinimas), siekiant gauti Europos sąjungos struktūrinių fondų finansinę paramą pagal Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento. [Internete]. [žiūrėta 2005-01-12]. Prieiga per internetą: [<http://www.ukmin.lt/lt/es_strukturiniai_fondai/parama/doc/gaires%20mtp%20aktuali%202004-12-06.doc>](http://www.ukmin.lt/lt/es_strukturiniai_fondai/parama/doc/gaires%20mtp%20aktuali%202004-12-06.doc).
52. Įmonių santykiniai finansiniai rodikliai. [Internete]. [žiūrėta 2005-12-05]. Prieiga per internetą: [<http://www.jt.lt/naujienos/P_nau_sav_tur.asp?ID=12536>](http://www.jt.lt/naujienos/P_nau_sav_tur.asp?ID=12536).
53. Lietuvos darbo birža. [Internete]. [žiūrėta 2006-02-13]. Prieiga per internetą: [<http://www.ldb.lt/LDB_Site/index.htm>](http://www.ldb.lt/LDB_Site/index.htm).
54. Lietuvos darbo birža. [Internete]. [žiūrėta 2006-02-13]. Prieiga per internetą: [<http://www.ldb.lt/LDB_Site/index.htm>](http://www.ldb.lt/LDB_Site/index.htm).
55. UAB “INVEGA” aktualijos. [Internete]. [žiūrėta 2007-01-30]. Prieiga per internetą: [<http://www.invega.lt/content/view/238/12/>](http://www.invega.lt/content/view/238/12/>).
56. UAB “INVEGA” veiklos ataskaita. [Internete]. [žiūrėta 2007-01-12]. Prieiga per internetą: [<http://www.invega.lt/dmdocuments/2005%20m%20veiklos%20ataskaita.pdfhttp://www.invega.lt/dmdocuments/2005%20m%20veiklos%20ataskaita.pdf>](http://www.invega.lt/dmdocuments/2005%20m%20veiklos%20ataskaita.pdfhttp://www.invega.lt/dmdocuments/2005%20m%20veiklos%20ataskaita.pdf).
57. Vietinių iniciatyvų užimtumo projektai. [Internete]. [žiūrėta 2006-03-29]. Prieiga per internetą: [<http://www.ldb.lt/mazeikiai/tr_vui06.html>](http://www.ldb.lt/mazeikiai/tr_vui06.html).

1 priedas. VUI projektų finansavimas

VUI projektų finansavimas 2001-2006 m.

<i>Teritorinės darbo biržos pavadinimas</i>	<i>Metai</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Įsteigta darbo vietų</i>	<i>Suteikta parama, Lt</i>
Vilniaus	2002	3	20	276455
	2003	5	25	183685
	2004	5	33	404550
	2005	3	17	288800
Akmenės	2001	4	20	264200
	2002	3	19	281200
	2003	8	34	433960
	2004	5	33	473432
	2005	5	19	323585
	2006	4	39	943700
Alytaus	2004	3	20	332000
	2005	5	32	498500
Druskininkų	2001	2	53	350600
	2002	4	42	391800
	2003	4	37	375700
	2004	5	33	385700
	2005	5	25	362550
	2006	3	26	578008
Ignalinos	2004	5	54	366886
	2005	1	4	78000
	2006	3	15	339550
Jonavos	2002	1	6	32000
	2003	3	12	102700
	2004	1	20	27000
	2005	2	11	158300
	2006	2	8	237000
Joniškio	2003	3	12	85800
	2004	2	10	195000
	2005	1	6	110000
	2006	1	4	62500
Jurbarko	2001	1	7	70000
	2002	4	89	364194
	2003	7	30	234150
	2004	6	47	285800
	2005	6	29	385742
	2006	2	10	129800
Marijampolės	2005	2	10	124300
	2006	1	10	164000
Mažeikių	2002	7	46	481757
	2003	7	58	7013589
	2004	2	7	92000
	2005	2	23	180960
	2006	2	7	109000

1 priedo tęsinys. VUI projektų finansavimas

<i>Teritorinės darbo biržos pavadinimas</i>	<i>Metai</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Įsteigta darbo vietų</i>	<i>Suteikta parama, Lt</i>
Panevėžio	2002	1	19	146190
	2003	1	10	100000
	2004	4	33	332920
	2005	3	12	174000
	2006	2	13	248573
Pasvalio	2001	3	19	198000
	2002	4	27	296200
	2003	5	40	359646
	2004	6	56	555841
	2005	9	86	1372554
	2006	5	40	852000
Rokiškio	2003	2	16	127000
	2004	2	12	82900
	2005	3	19	165412
	2006	1	3	74300
Skuodo	2002	1	10	150000
	2003	1	12	135380
	2004	2	9	155974
	2005	3	12	235000
Šakių	2001	2	6	86000
	2003	1	2	18291
	2004	4	36	487600
	2005	2	7	127700
	2006	3	19	465672
Šalčininkų	2002	4	35	464000
	2003	7	99	760400
	2004	12	127	1486649
	2005	8	61	994600
	2006	2	11	324324
Švenčionių	2003	4	33	261300
	2005	6	17	205376
	2006	2	13	184000
Tauragės	2003	1	6	99500
	2004	2	13	214000
	2005	6	26	486534
	2006	1	3	92000
Telšių	2005	1	6	102000
Vilkaviškio	2003	2	34	292000
	2004	2	33	303000
	2005	4	27	431185
	2006	2	6	137000
Radviliškio	2006	1	5	105329
Šiaulių	2004	3	15	182800
	2006	1	3	29900
Utenos	2006	1	11	185080

1 priedo tęsinys. VUI projektų finansavimas

<i>Teritorinės darbo biržos pavadinimas</i>	<i>Metai</i>	<i>Įmonių skaičius</i>	<i>Įsteigta darbo vietų</i>	<i>Suteikta parama, Lt</i>
Varėnos	2003	1	5	40600
	2006	3	23	585004
Zarasų	2006	1	4	82000
Kelmės	2004	1	9	90000
Pakruojo	2001	1	10	80000
	2003	3	27	314301
	2004	1	14	180000
Šilutės	2003	1	14	167029

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Teritorinių darbo biržų duomenis.

2 priedas. ES struktūrinių fondų finansavimas 2004-2006 m.

Apskritys	Bendras projektų skaičius	Iš jų SVV įmonės	Bendra paramos suma, tūkst.Lt	Parama SVV įmonėms, tūkst.. Lt	Numatoma įsteigti darbo vietų
Klaipėdos	37	3	113788	1320	803
Telšių	20	1	37563	598	28
Tauragės	15	-	21571	-	6
Šiaulių	34	2	142534	10546	564
Panevėžio	22	4	123056	5199	54
Kauno	58	23	184568	85353	354
Marijampolės	8	3	91543	62266	114
Utenos	21	7	92536	42620	232
Vilniaus	91	42	242369	101313	203

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Lietuvos verslo paramos agentūros pateiktų ataskaitų duomenimis.

**Šiaulių Universiteto Vadybos Magistrantūros studijų studentė
Regina Narkienė atlieka ES fondų ir Lietuvos Respublikos institucijų teikiamos paramos
SVV įmonėms sistemos efektyvumo tyrimą**

Jūsų nuoširdūs atsakymai padės suprasti teikiamos paramos įsisavinimo problemas. Tai bus naudinga ne tik rašant magistro darbą, bet ir padės tobulinti paramos teikimo sistemą.

Tinkamą atsakymą pažymėkite X

1. Darbuotojų skaičius įmonėje: tame tarpe administracijos:

2. Kuriai iš nurodytų paramos formų esate teikę paraišką?

- ES fondams;
- VUI projektams;
- UAB "INVEGA";
- Savivaldybės SVV fondui;
- Paraiškos neteikėme.

3. Kas Jus paskatino, motyvavo teikti paraišką ES fondų ar valstybės (Vietinių užimtumo iniciatyvų projektai, "INVEGA", savivaldybės SVV fondas) paramai gauti?

- Dalyvavimas informaciniuose seminaruose pristatant įvairias paramos formas;
- Dalyvavimas konsultantų ruošiamuose informaciniuose seminaruose;
- Kolegų, draugų patarimai;
- Kita (įvardinkite) ;

4. Kas ruošė paraišką?

- Įmonės darbuotojai;
- Įmonės darbuotojai padedami konsultantų;
- Samdyti konsultantai;
- Kita (įvardinkite).

5. Kokie pagrindiniai tikslai buvo ruošiant projektą ES ar valstybės (Vietinių užimtumo iniciatyvų projektai, "INVEGA", savivaldybės SVV fondas) paramai gauti?

- Naujų technologijų (įrangos) įsigijimui.
- Darbininkų mokymams (kvalifikacijai kelti);
- Administracijos darbuotojams mokyti (kvalifikacijai) kelti;

Kita (įvardinkite).

6. Ar projektas buvo finansuotas?

Taip;

Ne.

7. Ar buvo pasiekti projekto tikslai, ar pasiteisino projekto lūkesčiai?

Tai, pilnai pasiteisino;

Dalinai pasiteisino;

Ne, projektas nepateisino tų vilčių, ko įmonė tikėjosi.

8. Kas administravo projektą?

Įmonės darbuotojai;

Įmonės darbuotojai su konsultantais;

Samdyti konsultantai.

9. Ar yra įmonėje projektų vadybos specialistų?

Taip, yra.

Ne.

10. Kokias pagrindines projektų ruošimo problemas galite įvardinti teikiant paraišką paramai gauti.

11. Kokius patarimus, pasiūlymus pateiktumėt kitiems verslininkams, kurie planuoja dalyvauti analogiškuose projektuose?

Dėkoju už atsakymus ir linkiu sėkmės versle!

4 priedas. Interviu protokolo pavyzdys VUI projektų ekspertams

*Šiaulių Universiteto Vadybos Magistrantūros studijų studentė
Regina Narkienė atlieka ES fondų ir Lietuvos Respublikos institucijų teikiamos paramos
SVV įmonėms sistemos efektyvumo tyrimą*

Jūsų nuoširdūs atsakymai padės suprasti teikiamos paramos įsisavinimo problemas. Tai bus naudinga ne tik rašant magistro darbą, bet ir padės patobulinti paramos teikimo sistemą.

INTERVIU PROTOKOLAS VUI PROJEKTŲ EKSPERTAMS

1. Kiek dirbančiųjų turinčios įmonės dažniausiai teikia paraiškas VUI projektams?

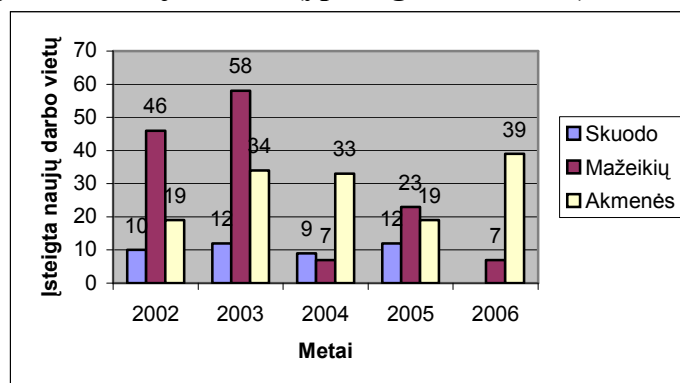
- 1-9
- 10-49
- 50-99
- 100-249

2. Kiek įmonių pateikė paraiškas ir kiek paraiškų buvo atmesta 2004, 2005 ir 2006 metais?

3. Kokias pagrindines klaidas daro įmonės teikdamos paraiškas VUI projektams, dėl kurių atsisakoma finansuoti projektus?

4. Pagrindiniai paraiškų vertinimo kriterijai, pagal kuriuos nusprendžiama kokius projektus finansuoti.

5. Kokios priežastys sąlygojo, kad nuo 2004 m. taip sumažėjo finansavimas ir įsteigtų naujų darbo vietų skaičius (ypatingai 2004-2006) Mažeikiuose?

5 priedas. UAB Mažeikių lyra” finansinė atskaitomybė

**UAB “MAŽEIKIŲ LYRA”
2004 m. BALANSAS**

Litais

	TURTAS	Pasta bos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		547082	594885
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		3874	7584
II.	MATERIALUSIS TURTAS		543208	587301
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		2814871	1357439
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		758923	549370
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		1420257	708816
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		277386	49491
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		358305	49762
	TURTO IŠ VISO		3361953	1952324
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		404014	385543
I.	KAPITALAS		300000	300000
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		84618	84618
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		19396	925
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS			
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		2957939	1566781
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		57847	57847
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		2900092	1508934
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		3361953	1952324

Direktorius

Litauros Juška

**UAB "MAŽEIKIŲ LYRA"
2004 m. PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA**

Litais

Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praeję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		6030939	2035484
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		4923150	1348830
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		1107789	686654
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		1021247	686284
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		86542	370
VI.	KITA VEIKLA			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		-47305	24534
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		39237	24904
IX.	PAGAUTE		1030	
X.	NETEKIMAI		15459	
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		24808	24904
XII.	PELNO MOKESTIS		6337	3736
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		18471	21168

Direktorius

Liutauras Juška

**UAB "MAŽEIKIŲ LYRA"
2005 m. BALANSAS**

Litais

	TURTAS	Pasta bos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		1465564	547082
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		904	3874
II.	MATERIALUSIS TURTAS		1464660	543208
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		3478953	2814871
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		1992240	758923
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		1476362	1420257
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			277386
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		10351	358305
	TURTO IŠ VISO		4944517	3361953
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		572215	404014
I.	KAPITALAS		300000	300000
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		84618	84618
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		187597	19396
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS			
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		4372302	2957939
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			57847
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		4372302	2900092
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		4944517	3361953

Direktorius

Liutauras Juška

**UAB "MAŽEIKIŲ LYRA"
2005 m. PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA**

Litais

Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praeję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		15171448	6030939
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		10866273	4923150
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		4305175	1107789
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		4132358	1021247
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		172817	86542
VI.	KITA VEIKLA		58497	
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		-33420	-47305
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		197894	39237
IX.	PAGAUTE			1030
X.	NETEKIMAI			15459
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		197894	24808
XII.	PELNO MOKESTIS		29694	6337
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		168200	18471

Direktorius

Liutauras Juška

UAB "AREMIKAS"

2004 m. BALANSAS

Litais

	TURTAS	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		275225	120356
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		13572	14694
II.	MATERIALUSIS TURTAS		261653	105662
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		536967	411371
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		252407	205762
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		203861	99227
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		80699	106382
	TURTO IŠ VISO		812192	531727
	NUOSAVAS KAPITALAS IR IŠIPAREIGOJIMAI			
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		342492	187715
I.	KAPITALAS		10000	10000
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		2362	2362
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		330130	175353
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		34195	
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR IŠIPAREIGOJIMAI		435505	344012
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI IŠIPAREIGOJIMAI			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI IŠIPAREIGOJIMAI		435505	344012
	NUOSAVO KAPITALO IR IŠIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		812192	531727

Direktorius

Remigijus Jurkus

UAB "AREMIKAS"
2004 m. PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA

Litais

Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		1691159	1222670
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		1345556	987629
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		345603	235041
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		163559	119680
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		182044	115361
VI.	KITA VEIKLA			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA			-2077
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		182044	113284
IX.	PAGAUTE			
X.	NETEKIMAI			743
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		182044	112541
XII.	PELNO MOKESTIS		27267	16993
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		154777	95548

Direktorius

Remigijus Jurkus

UAB "RIESTLITA"
2005 m BALANSAS

Litais

	TURTAS	Pasta bos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		430406	209180
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		1816	0
II.	MATERIALUSIS TURTAS		264770	209180
III.	FINANSINIA TURTAS			
IV.	KITAS ILGALAIKIS TURTAS		163820	0
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		771142	752200
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		191528	165973
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		546385	539989
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		0	2065
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		33229	44173
	TURTO IŠ VISO		1201548	961380
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		222492	159569
I.	KAPITALAS		10000	10000
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		7478	0
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		205014	149569
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		45315	54678
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		933711	747133
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		100045	51850
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		833666	695283
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		1201548	961380

Dokumentą pateikė
Telšių filialo Juridinių asmenų registravimo
Skyriaus specialistė

Irena Kateivaitė

UAB "RIESTLITA"
2005 m. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA

				Litais
Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		4340254	3530397
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		2937356	2433601
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		1402898	1096796
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		1329021	925337
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		73877	171459
VI.	KITA VEIKLA			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		6332	4788
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		80209	176247
IX.	PAGAUTE			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		80209	176247
XII.	PELNO MOKESTIS		17286	26678
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		62923	149569

Dokumentą pateikė
 Telšių filialo Juridinių asmenų registravimo
 Skyriaus specialistė

Irena Kateivaitė

8 priedas. UAB "Elmaga" finansinė atskaitomybė

UAB "ELMAGA"
2004 m. BALANSAS

Litais

	TURTAS	Pasta bos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		1166220	1149478
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		5895	5323
II.	MATERIALUSIS TURTAS		1160325	1144155
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		1566470	1732553
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		579712	401724
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		745499	1031962
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		9780	2957
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		231479	295910
	TURTO IŠ VISO		2732690	2882031
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		2488157	2581771
I.	KAPITALAS		204620	204620
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		1822734	2122734
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		460803	254417
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		68716	87637
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		175817	212623
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		175817	212623
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		2732690	2882031

Direktorius

Vitas Žąsinas

UAB "ELMAGA"
2004 m. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA

				Litais
Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praeję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		2275333	2996914
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		1447541	1644201
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		827792	1352713
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		593296	652101
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		234496	700612
VI.	KITA VEIKLA		5271	4016
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		2397	9013
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		242164	713641
IX.	PAGAUTE			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		242164	713641
XII.	PELNO MOKESTIS		35778	108224
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		206386	605417

Direktorius

Vitas Žašinas

UAB "ELMAGA"

2005 m. BALANSAS

Litais

	TURTAS	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		1361385	1166220
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		2827	5895
II.	MATERIALUSIS TURTAS		1358558	1160325
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		1787831	1566470
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		637494	579712
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		925571	745499
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		5881	9780
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		218885	231479
	TURTO IŠ VISO		3149216	2732690
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		2740913	2488157
I.	KAPITALAS		204620	204620
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		1822734	1822734
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		713559	460803
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		127514	68716
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		280789	175817
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		280789	175817
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		3149216	2732690

Direktorius

Vitas Žašinas

UAB "ELMAGA"
2005 m. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA

				Litais
Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praeję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		3530828	2275333
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		2037673	1447541
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		1493155	827792
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		1052460	593296
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		440695	234496
VI.	KITA VEIKLA		7491	5271
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		2123	2397
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		450309	242164
IX.	PAGAUTE			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		450309	242164
XII.	PELNO MOKESTIS		67468	35778
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		382841	206386

9 priedas. UAB "Dertena" finansinė atskaitomybė

**UAB "DERTENA"
2005 m. BALANSAS**

Litais

	TURTAS	Pasta bos Nr.	Finansiniai metais	Praėję finansiniai metais
A.	ILGALAIKIS TURTAS		297397	11762
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		334	500
II.	MATERIALUSIS TURTAS		297063	11262
III.	FINANSINIA TURTAS			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		183471	46115
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		2927	9237
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		73787	35017
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		106757	1861
	TURTO IŠ VISO		480868	57877
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		-133006	4006
I.	KAPITALAS		10000	10000
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI			
IV.	NEPASKIRSTYTAS PELNAS (NUOSTOLIS)		-143006	-5994
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		41562	0
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		572312	53871
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		436477	0
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		135835	53871
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ, IŠ VISO		480868	57877

Direktorius

Gediminas Tenys

UAB "DERTENA"
2005 m. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA

				Litais
Eil. Nr.	Straipsniai	Pastabos Nr.	Finansiniai metais	Praeję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		684522	50452
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		599642	45275
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		84880	5177
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS		212656	11171
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		-127776	-5994
VI.	KITA VEIKLA			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA		-9236	0
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		-137012	-5994
IX.	PAGAUTE			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		-137012	-5994
XII.	PELNO MOKESTIS			
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		-137012	-5994

Direktorius

Gediminas Tenys